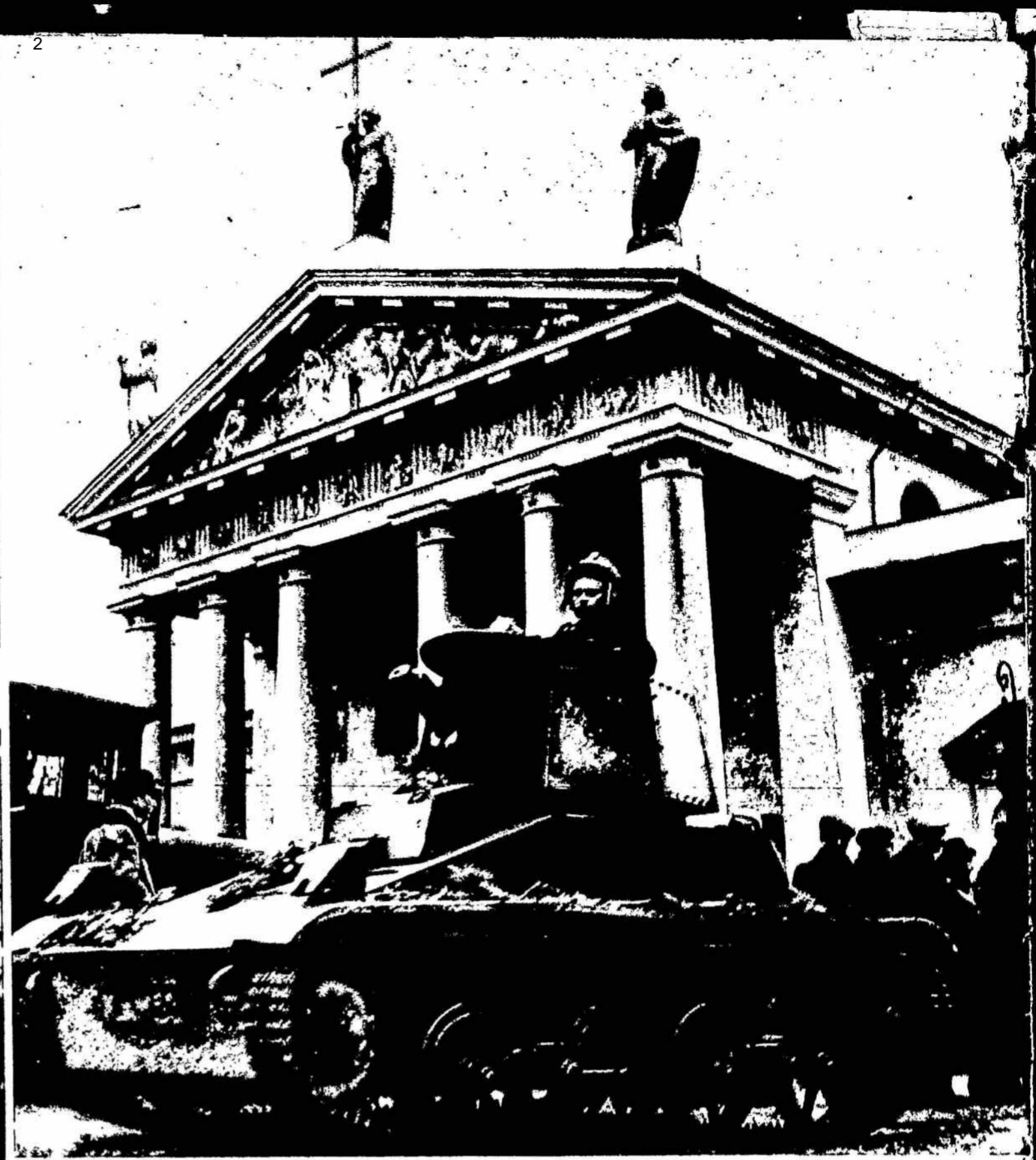


Valstybinė Centrinė
Mokslinė Biblioteka
Specialinio
Saugojimo
Skyrius
L. T. S. P. U.
Xrėvenija

SS

KAARUUS

1939

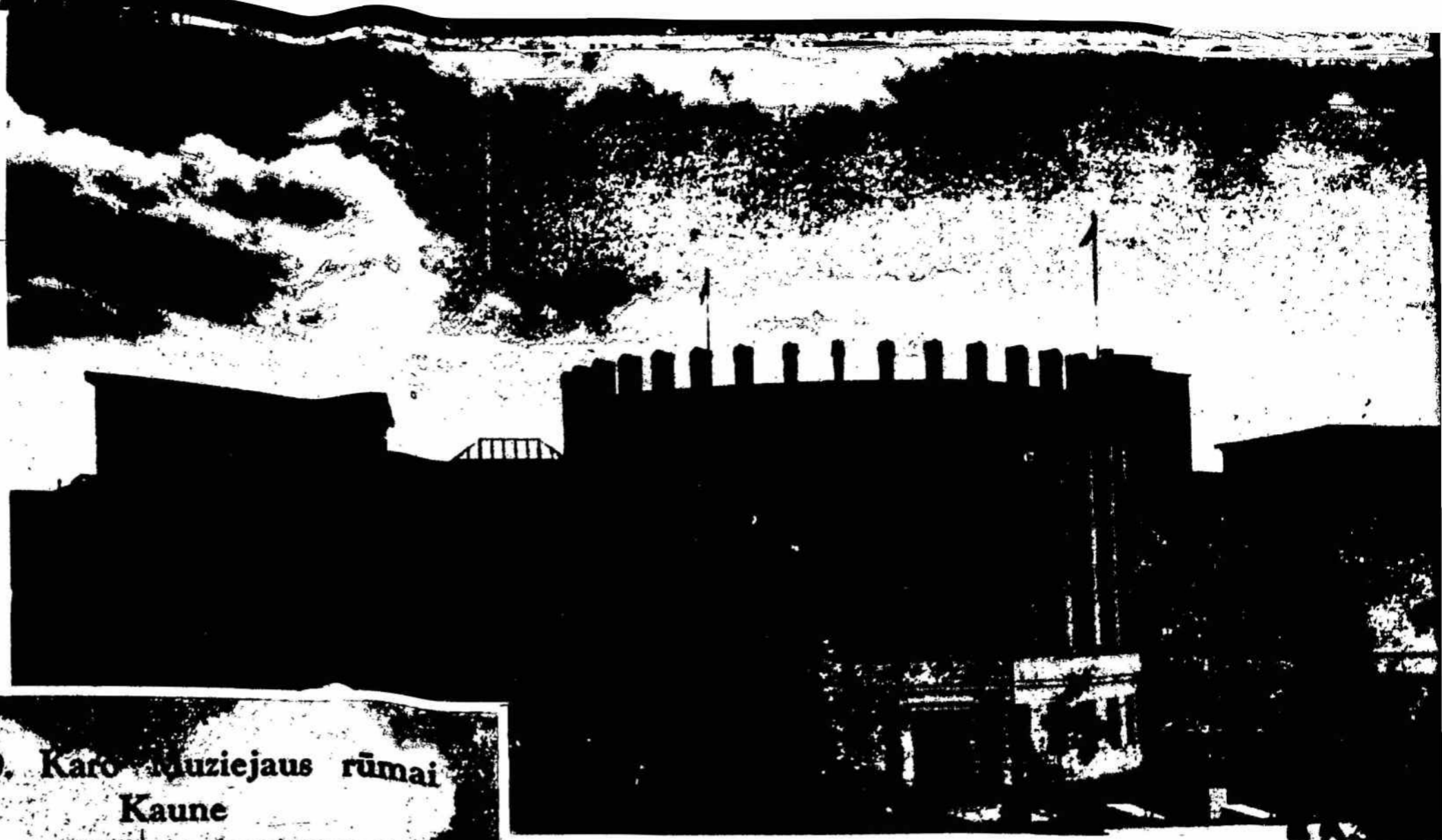


VILNIUS MŪSŪ!
AMŽIAIS UŽ VILNIŲ DĒS GALVĀ LIETUVIS!



1918. XI. 23

1939. XI. 23



V. D. Karo Muziejaus rūmai
Kaune
Vytauto Didžiojo dvasia — tvirta
mūsų gretose

**LAISVOSIOS LIETUVOS
KARIUOMENĖ PIRMAJĄ
KARTĄ SAVO ATKŪRIMO
ŠVENTĘ MINI MŪSŲ
AMŽINOJOJ SOSTINĖJE
VILNIUJE**

Kaina 30 ct.

**Lietuvos kariuomenės
savaitinis laikraštis**

Kaunas, Miškų g-vė 18, „KARYS“
Telef. per Kar. Št. 56

Leidžia

Kar. Št. Spaudos ir Šviet. Skyr.

Redaktorius
kpt. Simas Urbonas

Honorarų gauti ir visais kitais reikais redakcija ir administracija priima ketvirtadieniais, penktadieniais ir šeštadieniais. Išimtis — atvykusiems iš provincijos

Prenumerata: puskarininkiams, kareiviams ir moksleiviams metams — 5 lt., 6 mėn. — 3 lt., 3 mėn. — 2 lt. Visiems kitiems metams — 6 lt., 6 mėn. — 4 lt., 3 mėn. — 2 lt., Užsienyje, be Latvijos ir Estijos, dvigubai

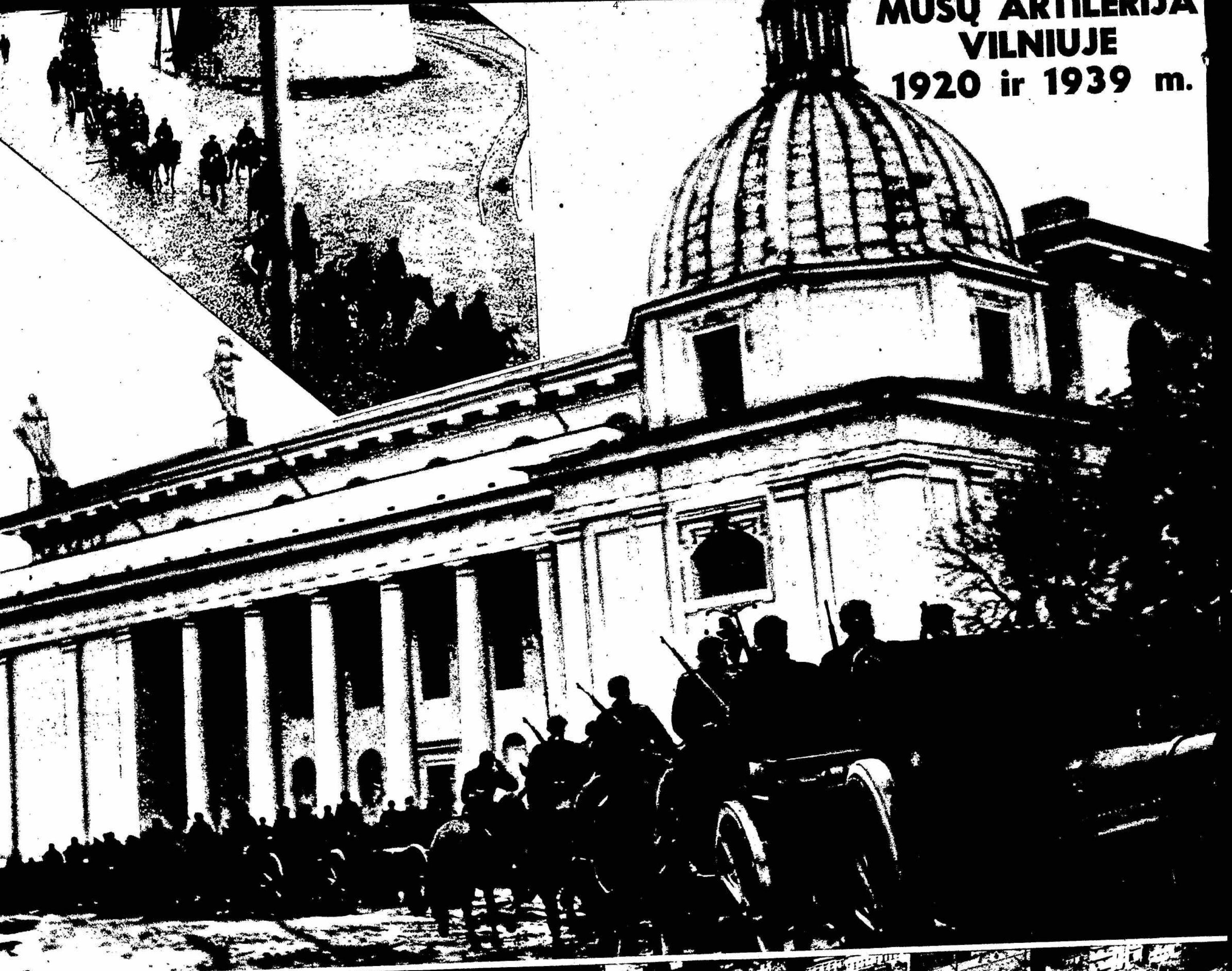
Spaudžia „Spindulio“ B-vės sp. Kaune



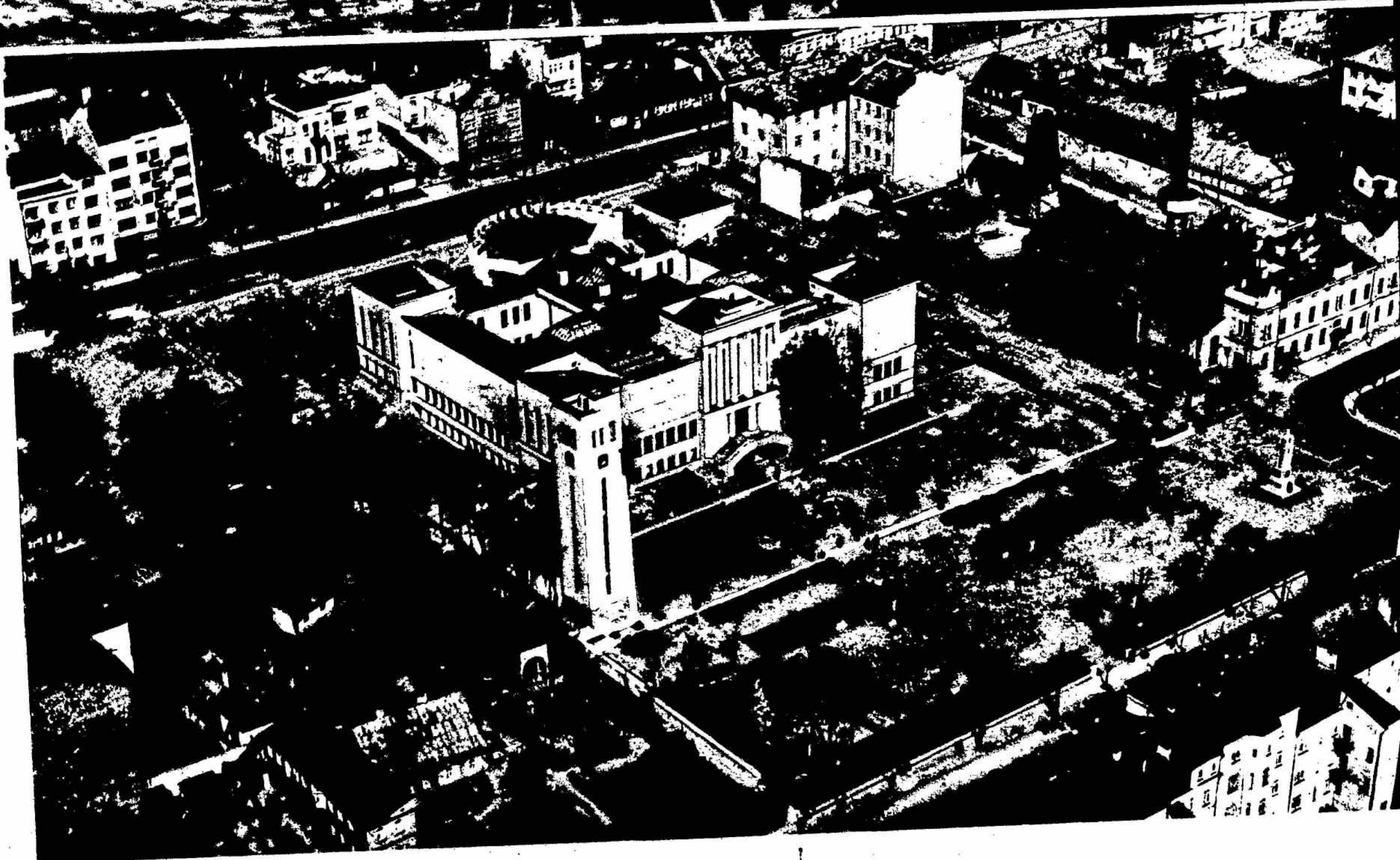
Viršelyje: 1 psl. — V. Augustino nuotr.
4 psl. — Iz. Girčio nuotr.

1939. XI. 23
Lietuvos kariuomenės
savaitinis laikraštis
„KARYS“

**MUSŲ ARTILERIJA
VILNIUJE
1920 ir 1939 m.**



**VYTAUTO
DIDŽIOJO
KARO
MUZIEJUS
KAUNE**



Kariuomenės šventė su Vilniumi

Lietuvos ginkluotosios pajėgos lapkričio dvidešimt trečiąją dieną mini savo gilios prasmės šventę — atgijusios laisvosios mūsų valstybės kariuomenės atkūrimo šventę. Nors tas kariuomenės šventės minėjimas visuomet pasižymėdavo kariniu kuklumu, tačiau taip pat visuomet tas prasmingas minėjimas būdavo persunktas didžiulės, vieningos mūsų karių šeimos giliu susikaupimu, nauju ryžtumu ir giedriau nusiteikus gyventi ir dirbti tolimesniam mūsų Tėvynės saugumui.

Labai ryškiai kariuomenės šventės prasmę yra apibūdinęs mūsų kariuomenės vadas: „Kariuomenės šventė mums yra ne paprastoji poilsio pramoga, nes normalaus poilsio mums ir šiaip užtenka; tą pat dieną kariuomenė nedaro labai didelių iškilnių, puošnių paradų, triukšmingų pasilinksminimų, nes šią dieną mes norime daugiau susikaupti, dvasiškai aukščiau pakilti, pasimokyti ir sustiprėti“.

Be pirmojo mūsų kariuomenei organizuoti įsakymo išleidimo sukakties, lapkričio 23-oji diena yra taip pat ir mūsų narsiuųjų vyrų — Vyčio kryžiaus kavaliarių šventė. Šia progą mes jaučiame kilnią pareigą pagarbiai ir su giliu pasigėrėjimo jausmu prisiminti tuos mūsų pareigos ir karžygiškumo pavyzdžius, tuos vyrus, kuriuos Tėvynė pažymėjo garbingiausiais Vyčio Kryžiaus ženklais. Šie kilnūs drąsuoliai savo narsumo pavyzdžiu paskui save patraukė tūkstančius mūsų savanorių ir pirmųjų karių, kurie nelygiose, žūtbūtinėse kovose narsiai grūmėsi su Lietuvos priešais ir laimėjo.

Taigi šią dvigubą mūsų kariuomenės šventę minėdami, mes kariai turime didelę garbę ir šventą pareigą visu rimtumu, giliu įsisąmoninimu suprasti ir pagerbti visą mūsų patriotinę ginkluotąją pajėgą — kariuomenę ir jos narsumu didvyriškai pasižymėjusius vyrus — vadus ir kovotojus. Visų tų narsiuųjų kariagų vardai ir jų žygdarbiai byloja iš mūsų kariuomenės dalių istorijų lapų, iš marmuro lentų mūsų kareivinių salėse, iš vaizdų ir šūkių mūsų klasėse ir gyvenamuose kambariuose. Kas savaitė po vieną pilkajį, narsų kovotoją mes pažįstame ir šio mūsų savaitraščio skiltyse. Turime visi giliai suprasti ir visa savo esybe įsitikinti ir nuolatos jausti, kad tik tų visų vyrų, tų skaidraus didvyriškumo žygių ir uždegančių pavyzdžių dėka visa mūsų kariuomenė ir visa laisva tauta šiandien jau dvidešimt pirmąjį kartą mini šią prasmingą savo garbingosios ginklo pajėgos sukaktį, o savosios kariuomenės didįjį prasmingumą ir reikšmę šiandien ryškiau, negu bet kada jaučia kiekvienas sąmoningasis tautietis; svarbiausia tačiau yra tai, kad šią reikšmingąją šventę šiais metais mes pirmąjį kartą minime mūsų laisvojoj sostinėje Vilniuje. Šis didingas faktas ir mūsų švenčiausių teisių laimėjimo triumfas visą tautą, o juo labiau mūsų kariuomenę apginklavo galingiausiu moraliniu savęs pasitikėjimo, savo darbų, vargų ir didžiulių aukų prasmingumo ginklu. Kaip visa Lietuva tarsi iš naujo atgimė, susijungdama su amžinąja sostine — Vilniumi, taip ir mūsų kariuomenė, kaip sakoma mūsų istorinėj Vilniaus dainoj — Vilniuj gimė ir tik Vilniuj ji atgims dar didesnio savo pajėgumo, ryžtumo ir narsumo dvasia, niekuomet iš čia daugiau nepasitraukti. Nuo istorinės šių metų spalio 28-sios dienos, kada mūsų karių voros didingai sudrebino Vilniaus miesto grindinį, mes dar tvirtčiau, negu iki šiol buvęs Vilniaus ilgesys ir kovos dvasia, turime gaivinti ir kelti narsumo, atkaklumo ir didvyriškumo dvasią, kad jokia jėga per amžius ne-

įstengtų kėsintis į mūsų brangiąją sostinę, į senąjį Gedimino miestą.

Šią mūsų kariuomenei istorinę dieną pirmąjį kartą minėdami sostinėje Vilniuje, mes kariai savo jausmais ir visa širdimi siejamės su senosios galingosios Lietuvos kariuomenės dvasia, su jos gražiomis, prasmingomis tradicijomis, su didingomis mūsų narsiuųjų kunigaikščių, genialių karo vadų figūromis. Kur kitur, jeigu ne Vilniuje, tie mūsų moraliniai ir tradiciniai saitai turi ryškiausiai jaustis visa savo gaivališka jėga? Senosios Gedimino pilies didingosios liekanos, garbingieji Vytauto Didžiojo palaikai ir daugybė mūsų garbingosios praeities paminklų iškalbingai mums šiandien nurodo tą tikrąją lietuviškąją linkmę, tas gražiausias tradicijas, kuriomis vis tauriau turi puoštis mūsų garbingoji kariuomenė ir kiekvienas jos narys. Amžių glūdumoje, giliai tūnanti senosios Lietuvos kariuomenės įsikūrimo pradžia šiandien sostinėje Vilniuje uždega mus neužgesstama taurios didybės ir lietuviškojo pasiryžimo ugnimi — garbingai ir toliau tęsti neišmatuojamam istorijos labirinte atgavintos mūsų ginklo pajėgos didžius žygius, kurti karžygiškumo pavyzdžius ir gyventi savomis gilios Tėvynės meilės, saugumo stiprinimo ir visiško pasiaukojimo tradicijomis.

Didžioji karingoji mūsų senolių ir senosios Lietuvos praeitis, tragingas, tačiau garbingas ir narsus lietuvių kareivio pasirodymas Didžiajam pasaulio kare, didvyriškos Nepriklausomybės kovos, pavyzdingas Lietuvos kariuomenės budėjimas visais neramiais ginkluotosios taikos laikais, o ypač šio antrojo pasaulinio karo pradžioje, ir pagaliau šis pastarasis istorinis Vilniaus rinktinės žygis į amžinąją mūsų sostinę, — štai tie išganingieji mūsų stiprybės šaltiniai, rengiantis ir ryžtantis sutikti audrotą, karu liepsnojančią tautų gyvenimo ateitį.

Sveikas lietuviškasis instinktas per visą mūsų nepriklausomo gyvenimo laikotarpį aiškiai nujautė tą išganingąją savisaugos stiprinimo linkmę, kuriai mes vieningai nesigailėjome nei didžiausių moralinių ir materialinių išteklių. Krašto saugumo reikalų vertinimas visu rimtumu padėjo mūsų vyriausybei, kariuomenės vadovybei bei ir pagaliau visai tautai tarp visų audrų ir pavojų su mažiausiais nuostoliais išlikti sveikiems ir nepaliesiems naujo karo pačioje pradžioje ir pagaliau, teisybei nugalėjus ilgametį smurtą, padėjo atgauti savo tikrąją sostinę.

Minėdami pirmąją lapkričio 23-ją sostinėje Vilniuje, turime visi giliai suprasti, kad mus ir ateityje saugos ir tvirtai laikys abu šie patys pagrindiniai veiksniai — vieningas, visomis jėgomis varomas kuriamasis darbas savoje amžinoje sostinėje ir besąlyginis tikėjimas jos gražia, lietuviška ateitimi, ir antra — šių dienų istorinių įvykių žaibiškoje akivaizdoje budriai stiprinti ir toliau savo moralinį ir fizinį ginklavimąsi. Vilnių atgavome, nes buvome pasirengę ir buvome jo tikrai verti. Vilnių ir visą savo Tėvynę išlaikysime ir apginsime taip pat, tik būdami proporcingai ir toliau pasirengę ir pasiryžę.

Šią kariuomenės šventės dieną visi kariai ir tautiečiai šiuos du dalyku turime giliai įsidėti į savo karštas širdis ir šaltus protus. Turime taip visi galvoti, jausti ir vieningai ta linkmę dirbti. Vieninga, kultūringa tauta ir stipri mūsų kariuomenė ir ateityje mus apsaugos ir laimingai ves tikruoju Lietuvos keliu.

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ IR VISUOMENĖS PAREIGOS

Pirmą kartą po oficialaus mūsų kariuomenės atkūrimo, t. y. po 1918 m. lapkričio 23 d., vėl išgyvename didelį tarptautinį ginkluotą konfliktą. Mūsų žemyno didžiosios jėgos kasdien išplečia vis didesnes grumtynes. Jeigu dar neseniai buvo šiokių tokių taikos atstatymo vilčių, tai pastaruoju metu jos visos jau išnykusios. Kariaujančių valstybių vyriausybės užsiangažavo žūtbutinei pergalei ir savo priešo sunaikinimui. O kada yra toks nusistatymas, netenka laukti, kad vėl išviešpataus taika be didelio kraujo praliejimo. Taigi, šiandien išgyvename didelius istorinius laikus ir esame liudytojai milžiniškų įvykių, nuo kurių galutinio išsprendimo priklausys tolesnė tautų ateitis.

Lietuvių tauta nedalyvauja šiame konflikte. Vyriausybė deda visas pastangas, kad Lietuva nebūtų įvelta į naujojo karo sukurį. Tačiau būtume neteisingi, jeigu sakytume, kad šis karas mūsų visiškai neliečia. Tiesioginiai, tiesa, jis mūsų neliečia, bet už tai liečia netiesioginiai. Karui prasidėjus, žymia dalimi sutriko prekyba, karas iš tautų pareikalavo didesnio susispaudimo ir rimtesnių susivaržymų kasdieniniame gyvenime. Šiandien matome, kad įvairūs suvaržymai įvedami ne tik kariaujančiuose kraštuose, bet ir visur kitur.

Bet jeigu mums pakaktų tik esamų susivaržymų, tai galėtume pasakyti, kad Lietuva karo padarinių visiškai nejautė. Laikinus susivaržymus visi krašto gyventojai gali ir privalo be aimanavimų pakelti. Tai svarbi pilietinė pareiga. Tačiau karo aplinkybės iš visų piliečių reikalauja daug daugiau. Pirmiausia visiems reikalingas budrumas, krašto didžiųjų interesų vispusiškas supratimas ir didelis pasiaukojimas valstybės reikalams.

Klystų kiekvienas, kuris manytų, kad šiandien valstybės nepriklausomybės sargyboje turi budėti tik kariuomenė. Kariuomenė šioje sargyboje būdi ir budės, tačiau čia turi būti budrūs visi tautiečiai. Nepaprastos gyvenamosios aplinkybės visiems krašto gyventojams iškelia ir nepaprastų pareigų. Šitą dėsnį visiems reikia gerai įsikalti į galvą. Jeigu dar prieš karo pradžią mes dažnai pabrėždavome, kad tarp kariuomenės ir visos tautos reikalingas kuo tampriausias santykiavimas, tai šiandien tas santykiavimas turi būti organiškas. Niekam nevalia nukrypti nuo šitos sistemos. Valstybės ir tautos gyvenimas turi eiti viena ir ta pačia vaga.

Kariuomenės stiprumas daug pareina nuo visos tautos stiprumo. Todėl šiandien iš mūsų visuomenės tenka reikalauti kuo didžiausio realaus vieningumo, kuo rimčiausio visų jėgų sukaupimo vienam tikslui, būtent, savo laisvo buvimo patikrinimui. Nė viena visuomenės srovė ar organizacija šiandien neprivalo siekti išstumti kitas iš pozityvaus valstybės darbo. Kas to siektų, tas savaimė nusikalstų valstybės didiesiems interesams, o kaip toks jis vertas ir užtarnautos bausmės. Mūsų tautai reali vienybė, kurioje sutilptų visi, buvo reikalinga visados, o juo labiau ji reikalinga šiandien. Todėl realus tautos vieningumas negali būti kiemo nors skaldomas. Šita vienybė visų turi būti palaikoma ir ginama. Jėgų ardymas ir noras vieni kitiems

viešpatauti turi būti sudraustas, kad nebūtų silpninamas mūsų tautos pajėgumas.

Nepaprastos išgyvenamos aplinkybės, iš visos tautos reikalaujamos realaus vieningumo ir nepaprasto budrumo, kartu reikalauja ir karinių pajėgų dar didesnio sustiprinimo. Tiesa, šiandien Lietuva turi eilę naujų svarbių rūpesčių, ypačiai ryšium su amžinosios sostinės atgavimu. Tačiau, rūpindamiesi atgautąsias sritis atstatyti į normalaus gyvenimo vėžes, mes taip pat neturime užmiršti ir valstybės saugumo reikalų. Visuomenės pareiga ir toliau gausiai ir produktyviai remti ginkluotas pajėgas. Šiuo metu ypačiai aktingai turėtų pasireikšti Ginklų Fondo akcija, kad kraštą vėl pereitų stipri kariuomenės rėmimo banga.

Tačiau mūsų visuomenė negali tenkintis tik tuo, kad, paskyrusi šiek tiek materialinių lėšų ginkluotųjų pajėgų sustiprinimui, jaustųsi jau savo pareigą atlikusi. Be materialinių aukų, visa tauta turi kuo plačiausiai įsitraukti į karinį darbą. Karinė dvasia visur ir visados turi būti gyva. Todėl visi tautiečiai turėtų kuo gausiausiai stoti į šaulių eiles, kad jose tinkamai pasiruoštų valstybės apsaugos darbui. Tatai gerai įvertindama, vyriausybė šiomis dienomis visus valstybės, savivaldybės ir su valstybės kapitalu veikiančių įstaigų tarnautojus kaip tik ir paskatino stoti į šaulių būrius. Šitą vyriausybės paskatinimą visi tautiečiai turi sutikti entuziastiškai ir jį artimiausiu metu įvykdyti. Tai bus sveikintinas pavyzdys visiems lietuviams, kurie juo paseks ir savanoriškai papildys šaulių Sąjungos eiles. Į atsargą išeinantieji kariai irgi neturėtų nutraukti karinio darbo. Atsargos kariai turi žinoti, kad visų jų vieta yra šaulių būriuose.

Šiandien atėjo laikas visiems suprasti, kad kiekvienas lietuvis yra karys. Juk karys ne tik tas, kuris yra būtinoje karinėje tarnyboje, ne tik tas, kuris yra šaulių Sąjungos eilėse, bet ir tas, kuris siekia savo valstybei šviesios ir patikrintos ateities. Todėl kiekvienas tautietis turi aktingai kovoti su besiskverbiančiomis svetimomis įtakomis, su diversiniais veiksmais, su svetimų valstybių agentais ir su visu kuo, kas tik nori mūsų valstybę susilpninti. Tai tautinė visų pareiga, kurios uždavinys naikinti viską, kas mus silpnina iš vidaus.

Apžvelgtos mūsų visuomenės šiandieninės pareigos, žinoma, nėra visos, tačiau tos, kurias čia suminėjome, reikia visiems vykdyti sąžiningai, nuoširdžiai, atvirai ir griežtai. Karo sukeltos aplinkybės reikalauja, kad būtų padarytas galas mūsų tarpusavio skaldymuisi ir kad būtų negailestingai išrauta visa, kas tik kėsina į mūsų silpninimą ir siekia mus knaisioti iš vidaus. Jeigu šias pareigas mūsų visuomenė rimtai supras ir sąžiningai vykdydys, tai ji tuo pačiu vertingiausiai pagerbs savo kariuomenę ir taps jos naudinga talkininkė. Kariuomenė daugiausia rūpinasi valstybės išorine apsauga, o visuomenė turi rūpintis valstybės vidujinio gyvenimo stiprumu ir švarumu. Kariuomenės šventė tegul būna gyviausias paskatinimas mūsų visuomenei dirbti valstybės saugumo darbą šia naudinga ir išganinga linkme. Nuo žodžių pagaliau pereikime prie realių darbų.

J. S.

Vardan tos Lietuvos vienybė težydi

Tai mūsų Tautos himno žodžiai. Himno autorius Dr. Vincas Kudirka mirė 1899 m. lapkričio 16 d. Tad šiomis dienomis suėjo 40 metų nuo jo mirties. Rodos, netrumpas laiko tarpas skiria mus nuo anų dienų. Tačiau praėjęs laikas ne tik nesumažino Dr. V. Kudirkos asmens didingumo ir jo darbų reikšmingumo lietuvių tautai, bet Tautos himno autorių padarė mums dar brangesniu, dar svaresniu, o jo nemirštami darbai buvo ir tebėra tas tautos stiprybės šaltinis, kuris mums visiems duoda moralinės jėgos ir kuris mus nuolat skatina siekti Tėvynei Lietuvai geresnės ir skaidresnės ateities. Dr. V. Kudirka visą savo gyvenimą dirbo, vargo ir milžino dvasia kovojo tam, kad Lietuva atgautų nepriklausomybę, o lietuvių tauta pasijustų lygiateisė ir lygiavertė viso pasaulio tautų bendruomenėje. Ir šitie jo darbai neapėmė vien tik kurio nors siauro žmonių ratelio, bet jie plačia vaga išsiliejo visoje lietuvių tautoje. Todėl šiandien Dr. V. Kudirka yra tapęs visos tautos žmogumi, kurio darbai ir gyvenimo pavyzdys švies mūsų kartų kartoms.

Dr. V. Kudirka buvo daugiašakis mūsų tautos darbininkas. Jis rašytojas, poetas, publicistas, redaktorius, visuomenės veikėjas ir gydytojas, jis muzikas, tautos kultūros kėlėjas ir ekonominės gerovės skatintojas. Tai platūs darbų dirvonai, tačiau Dr. V. Kudirka, kur tik dirbo, visur paliko galias savo darbų vagas. Jaunoje dienoje jis buvo lyg ir atskilęs nuo mūsų tautos kamieno, bet, pamatęs savo klaidas, jis kukčiodamas verkė kūdikio ašaromis ir kentėjo visa savo siela. Dr. V. Kudirka greit išpirko savo tautinę nuodėmę, grįžo į lietuvių tautos narių skaičių ir netrukus pasinėrė visų tautinio atgijimo darbų sukuryje, pats tiems darbams vadovaudamas ir į juos traukdamas visus kitus tautiečius. Atsivėrusios jo akys pamatė snaudžiančią lietuvių tautinę sąmonę. Jis varpo gaudimu prabilo į tautą, šaukdamas: „Kelkite, kelkite, kelkite!“

Dr. V. Kudirka, žadindamas lietuvių tautinę sąmonę, ypačiai didelį dėmesį kreipė į mūsų tautos vieningumą, organizuotumą, kultūrinę ir medžiaginę gerovę. Jis puikai suprato, kad lietuvių tautos galybė yra jos vienybėje. Bet toji vienybė turi būti gili ir reali, joje turi sutilpti ne tik viena kuri žmonių grupė, bet visa lietuvių tauta. Tautos vienybė turi eiti iš tautos gelmių, ji turi būti natūrali. Ir tą vienybę Dr. V. Kudirka skyrė ne kam kitam, o tik Lietuvai. Todėl jis ir Tautos himne įrašė: „Vardan tos Lietuvos vienybė težydi“. Dr. V. Kudirkos skelbtoji vienybė mūsų tautai yra aktuali ir šiandien. Šiandien visuotinė reali tautos vienybė mums yra reikalinga tam, kad galėtume geriau apsaugoti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Realios vienybės šiandien kaip tik nori lietuvių tauta. Už tai visi tautiečiai, kuriems pirmiausia rūpi tik mūsų tautos ir valstybės ateitis, nuoširdžiai sveikina kiekvieną tikrosios vienybės pasireiškimą ir kiekvieną žygį, kuris stengiasi šiandieninę mūsų vienybę išlaikyti.

Dr. V. Kudirka teisingai suprato, kad atgyjančiai lietuvių tautai reikalingas organizuotumas. Jis žinojo, kad skyrium išblaškytos jėgos ne daug ką tegali nu-

veikti. Todėl jis mūsų tautą skatino organizuotis. Savaimė aišku, kad anais laikais rusų valdžia nebūtų leidusi politinių organizacijų, kurios būtų galėjusios atvirai kovoti dėl lietuvių tautos laisvo gyvenimo. Už tai Dr. V. Kudirka tautiečius skatino burtis į kooperatyvus ir į kitas ekonomines organizacijas, kuriose taip pat būtų galima varyti tautinio atgijimo darbą. Iš kitos gi pusės, ekonomiškai organizuota tauta bus labiau savarankiška, ji greičiau galės pasiekti ekonominės gerovės ir todėl bus stipresnė kovoje už savo tautines teises.



V. Kudirka

Bet, kad lietuvių tautos kova būtų turiningesnė ir vestų greičiau į tikslą — į laisvę ir nepriklausomą gyvenimą, Dr. V. Kudirka visus skatino šviestis ir mokytis. Jis pirmasis iškėlė mintį, kad į mokslą reikia leisti kuo daugiau jaunuomenės, nes mokslo šviesa yra skirta ne tik privilegijuotiems luomams, bet visiems žmonėms. Ypačiai jis į mokslo reikalingumą didelį dėmesį kreipė ūkininkų, kurie anksčiau savo vaikų mokslinimu beveik nesidomėdavo.

Visos šitos Dr. V. Kudirkos iškeltos ir paskleistos idėjos — tautos vieningumas, organizuotumas, apšvietimas ir ekonominė gerovė — rado didelio atgarsio visame krašte. Jo mintys ir idėjos prigijo. Todėl teisingai sakoma, kad Dr. V. Kudirka buvo anuometinių tautinių kovų vadas, tų kovų ideologas ir lietuvių tautos laisvos ateities kūrėjas. Bet jis ne tik pats dirbo, o į tautinį darbą kvietė kiekvieną lietuvi, kuris tik

KARAS SU BERMONTININKAIS

Š. m. lapkričio 21 ir 22 d. sukako 20 metų nuo kautynių su bermontininkais ties Radviliškiu. Radviliškio kautynėmis pasibaigė kovos su Bermonto kariuomene ir ji buvo priversta pasitraukti iš Lietuvos. Lietuvai tai buvo didelis ir labai svarbus laimėjimas, nes šiuo mūsų kariuomenės žygiu buvo išlaisvinta Žemaitija ir dalis Aukštaitijos. Prisiminkime nors trumpai praeitį.

Bendra Lietuvos padėtis tuo laiku buvo nelengva. Lietuvos kariuomenė vos spėjo baigti kovas su bolševikais Dauguvos fronte, teko be poilsio vykti į Radviliškio, Šeduvos, Baisogalos rajoną ir stoti į kovą prieš bermontininkus. Bermontininkai tuo laiku buvo užėmę visą Žemaitiją ir dalį Aukštaitijos. Lenkai buvo užėmę Varėną, Aukštadvarį, Gelvonis, Želvą, Aluntą. Tuo būdu Lietuvos vyriausybės valdžioje buvo tik dalis Suvalkijos ir siaura juosta Aukštaitijos prie geležinkelių linijos: Kaunas, Jonava, Kėdainiai, Panevėžys, Obeliai. Taip pat plentas Kaunas — Zarasai. Kariuomenei teko budėti trijuose frontuose: prieš lenkus, bolševikus ir bermontininkus. Kaip matome, nors bolševikai buvo priversti pasitraukti už Dauguvos upės ir buvo galimumas susitarti, tačiau bendra Lietuvos padėtis maža kiek pagerėjo ir Lietuvos padangė 1919 metų spalį ir lapkričio mėn. buvo gan ūkanota.

Kas tie bermontininkai? Bermontininkai įgavo pavadinimą nuo savo vado Bermonto-Avalovo. Jisai palaikė ryšius su senosios rusų armijos generolais Kolčaku ir Judeniču. Jį rėmė senosios vokiečių armijos generolas fon der Golcas su savo kariuomenės dalimis. Turėjo tikslą atstatyti senąją Rusiją, neduodant Pabaltijui, savaimė aišku ir Lietuvai, nieko. Senoji Rusija senose ribose — buvo bermontininkų šūkis.

Bermontas-Avalovas savo kariuomenę pradėjo organizuoti 1919 m. vasarą. Pradžioje tai darė slapta ir tikslai vėliau visi jo tikslai išėjo viešumon. Kai tikslai 1919 metų rudenį paaiškėjo Lietuvos vyriausybei Bermonto kariuomenės organizavimas, vyriausybė vedė gan ilgą susirašinėjimą ir derybas su Bermonto-Ava-

lovo štabu. Tačiau derybos teigiamų rezultatų nedavė, tikslai patvirtino įsitikinimą, kad Bermonto tikslas yra senoji Rusija senose ribose. Bermonto štabas iš mūsų vyriausybės reikalavo praleisti jų kariuomenę į frontą prieš bolševikus ir atiduoti jų kariuomenės valdžion susisiekiimo kelius. Lietuvai už tai žadėjo duoti autonominių teisių. Apie Nepriklausomą Lietuvą jie nenorėjo girdėti. Mūsų vyriausybė reikalavo apleisti Žemaitiją, tai yra atiduoti tai, kas Lietuvai teisėtai priklauso. Kaip matome, interesai labai skyrėsi ir derybos negalėjo duoti teigiamų rezultatų. Pagaliau įvyko kova.

Bermontininkų veikla Lietuvoje. Savo veikimą Bermonto kariuomenė pradėjo 1919 m. spalį 5 d., užimdami Šiaulių, Šilėnų ir Radviliškio geležinkelių stotis. Spalį 9 d. bermontininkai puolė Šiaulių komendantūrą. Mūsų tarpe buvo nukautų, o komendantūra išvaikyta. Kraštą pradėjo administruoti Bermonto kariuomenė. Nualinti Didžiojo karo gyventojai buvo slegiami rekvizicijomis. Žemaitijoje prasidėjo partizaninis veikimas. Spalį 22 d. bermontininkai puolė mūsų kariuomenės dalinius prie Linkaičių. Abiejose pusėse buvo nukautų ir sužeistų. Kova buvo arši. Mūsų kariuomenė buvo sustiprinta ir tolimesnis bermontininkų slinkimas spalį mėn. pabaigoje buvo sulaukytas. Mūsų kariuomenė rengėsi kautynėms.

Radviliškio paėmimas. Lapkričio 21 d. Lietuvos kariuomenė pradėjo bendrą Bermonto kariuomenės puolimą.

Lietuvos kariuomenės dalims, veikiančioms prieš bermontininkus, vadovavo karininkas Ladyga. Puolimui momentas buvo labai tinkamas. Tuo laiku šiaurėje bermontininkus smarkiai spaudė latviai ir ties Ryga buvo sudavę labai skaudų smūgį.

Mūsų kariuomenės dalys prieš lapkričio 21 d. buvo užėmusios šią ribą: Derveliai (rajone 4. PP), Sadūnai, Karčiama, Ilgočiai, (rajone 2. PP), Minaičiai (rajone 5. PP).

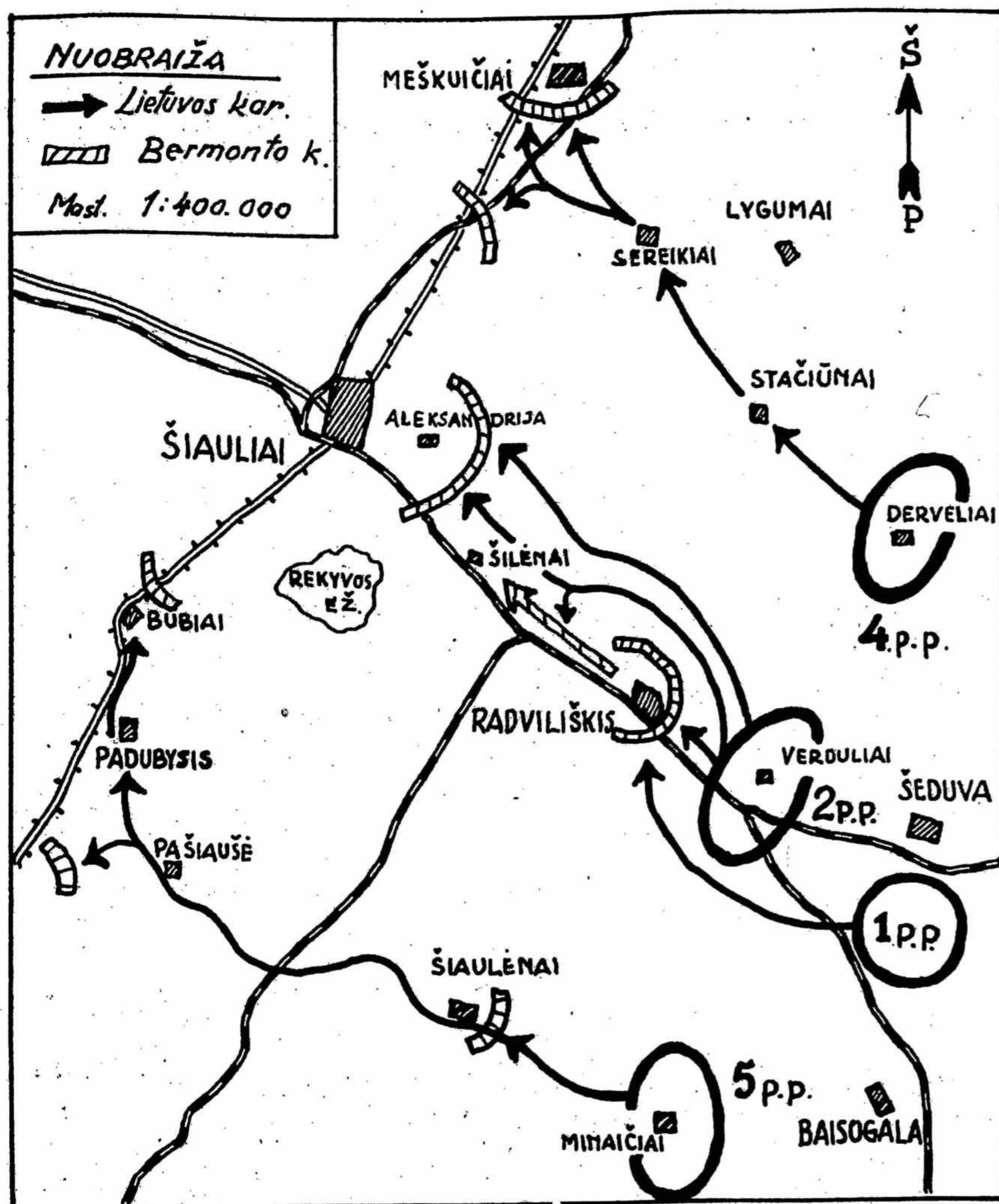
savo kraštui norėjo geresnės ateities. Jis buvo visų tautinių darbų siela, aplink kurią susispietė visi kiti anuometiniai kovotojai.

Dr. V. Kudirkos mums palikta ideologija yra šviesi, gili, didelė ir atitinka tautos siekimus ir gyvenimo sąlygas. Kadangi jo veikla neapėmė, kaip jau sakyta, vienos kurios žmonių grupės, bet buvo išsiškleidusi visoje tautoje, todėl ir jo idėjos šiandien yra visos tautos idėjomis. Jis mūsų tautai paliko didelį tautinės gyvybės ir kilniausių idėjų lobį. Mums šiandien reikia tik mokėti tuo lobiu tauriai ir dorai naudotis, iš jo semtis tai, kas reikalinga tautos gyvybei išlaikyti.

Neįmanoma keliais žodžiais apibrėžti milžiniškos Dr. V. Kudirkos veiklos ir jos palikimo. Tenka visus tik skatinti išskaityti Tautos himno autoriaus raštus, kuriuose išreikšta mūsų tautos didžioji kova dėl laisvos ateities, kuriuose atvaizduota anuometinė tamsi buitis su visais vargais, bet kartu iškeltos ir pastangos surasti kelius į tautos laimės žiburį — nepriklausomybę.

Apskritai tariant, Dr. V. Kudirka yra istorinis žmogus, didelės dvasios tautos vadas, nepailstamas ryžtingas kovotojas ir tautos šviesesnės ateities formuotojas. Jo paliktas testamentas yra gyvas ir šiais laikais. Ir šiandien mūsų tauta dar nėra įgyvendinusi visas jo kilniausias idėjas, bet tos idėjos buvo ir bus kelrodžiu mūsų kartų kartoms.

Dr. V. Kudirka yra kilnus pavyzdys visiems tautiečiams kaip reikia dirbti ir kovoti dėl tautos ateities. Sunkiai sirgdamas, rusų žiauriai persekiojamas ir ujamas, Dr. V. Kudirka niekad nenuleido rankų. Jis dirbo ir kovojo net mirties patale. Tad Dr. V. Kudirka buvo milžiniškos kovos dvasios žmogus, kuris niekad neatsisakė minties laimėti ir niekad nebuvo sustojęs pusiaukelėje. Išgyvenęs tik 41 metus, jis tačiau nudirbo tiek, kiek nedaug kas įstengia nuveikti ir per daug ilgesnį savo amžių. Savo darbais jis pasistatė gražiausią ir patvariausią paminklą, kurio nesunaikins nei laikas, nei besikeičiančios gyvenimo aplinkybės. Atvirakščiai, juo daugiau laiko prabėga, juo tas paminklas lietuvių tautos širdyje ir sąmonėje darosi vis kietesnis, atsparesnis ir brangesnis.



2. pėst. pulkas puolimą pradėjo lapkričio 21 d. 3 val. trimis voromis, kiekvienoje po 1 batalioną. 2. pėst. pulko I batalionas turėjo uždavinį paimti Radviliškį, kiti batalionai turėjo apeiti Radviliškį iš šiaurės ir pulti Šiaulių miestą.

2. pėst. pulko I batalionas ties Radviliškiu sutiko rimtą bermontininkų pasipriešinimą. 3 kartus puolė Radviliškio miestelį, bet bermontininkai, būdami gerai aprūpinti kovos priemonėmis: minosvaidžiais, sunk. kulkosvaidžiais ir artilerija, sustabdė I bataliono puolimą. Tuo laiku 2. pėst. pulko II ir III batalionai, nustūmę prieš smulkius dalinius, priėjo apie 3—5 km prie Šiaulių miesto ir čia, sutikę prieš rimtesnes jėgas, sustojo.

Lapkričio 22 d. grupės vadas karininkas Ladyga, matydamas, kad 2. pėst. pulko I batalionas nebeįstengs paimti Radviliškio, įsakė 1. pėst. pulkui pulti miestelį. Bermontininkai pasitraukė. Radviliškis buvo paimtas lapkričio 22 d. popietinėmis valandomis.

5. pėst. pulkas puolimą pradėjo lapkričio 21 d. auštant iš Minaičių rajono. Nustūmęs prieš smulkius dalinius iš Šiaulėnų ir Šiaulaičių, lapkričio 22 d. užėmė Bazilionus. Pasitraukimo keliai iš Šiaulių į Kelmę bermontininkams buvo atkirsti.

Lapkričio 22 d. popietinėmis valandomis į Radviliškį atvyko Santarvininkų misijos atstovai ir pareikalavo sustabdyti karo veiksmus prieš bermontininkus. Mūsų karo vadovybė sutiko sustabdyti karo veiksmus taja sąlyga, kad bermontininkai išsikraustytų iš Lietuvos teritorijos. 1919 m. gruodžio 15 d. bermontininkai galutinai apleido Žemaitiją. Lietuvos kariuomenė, įkandin eidama, priėjo Klaipėdos krašto ribas.

Tenka pabrėžti, kad kaip laike kautynių ties Radviliškiu, taip ir žygio metu per Žemaitiją buvo nepastovus blogas rudens oras, keliai buvo labai pabiurę, snigo ir lijo pakaitomis. Tačiau visa tai jaunas Lietuvos kareivis pernešė labai lengvai, nusiskundimų niekur nebuvo girdėti.

Mjr. Ališauskas

Kariuomenės grupės rezerve buvo 1. PP Prastavonių rajone. Lapkričio 18 d. grupės vadas karininkas Ladyga įsakė:

4. p. pulkui pulti iš Dervilių kryptimi: Stačiūnai, Degučiai, Sereikiai; užimti Meškuičius, užstoti Jonišio — Šiaulių kelią ir žvalgyti iš dešinės.

2. p. pulkui iš Verdulių pulti Radviliškio — Šiaulių kryptimi. Iš kairės pagal geležinkelį vykdyti sustiprintą žvalgybą.

5. p. pulkui iš Minaičių pulti Šiaulėnus, Šiaulaičius. Užimti Bazilionus (Padubysį) ir užstoti Šiaulių — Kelmės kelią.

Rezerve — 1. pėst. pulko 2 batalionai Prastavonių rajone.

Puolimą pradėti buvo įsakyta lapkričio 21 d. auštant. 4 p. pulkas, kaip kad buvo įsakyta, puolimą pradėjo lapkričio 21 d. auštant. Sutikęs mažą pasipriešinimą, užėmė Stačiūnus, Degučius, Sereikius ir prie Meškuičių, pereinant geležinkelio liniją, sutiko rimtą prieš pasipriešinimą.

Lapkričio 22 d. 4. pėst. pulkas perkirto geležinkelio liniją ir plentą į pietus nuo Meškuičių. Tačiau Meškuičių nepaėmė, nes bermontininkai suspėjo geležinkeliu iš Jelgavos (Mintaujos) rajono atgabenti daugiau kariuomenės.

Stiprinkime kariuomenę, stiprinkime jos talkininę šaulių sąjungą, stiprinkime ir visos mūsų tautos moralinį, kultūrinį ir medžiaginį gyvenimą; neskaldykime, bet burkime visas tautos jėgas.

B. gen. Raštikis

KRYŽIUOČIŲ RITERIS KYBURTAS APIE LIETUVĄ IR VYTAUTĄ DIDĮJĮ

Nuo 1392 m. kryžiuočių žygiai į Lietuvą padažnėjo. 1393 m. buvo užpultas Gardinas. 1394 m. kryžiuočiai sunaikino daug sričių prie Nemuno ir, be to, sudegino Naugarduką, Lydą, Merkinę ir kt. 1395 m. jie buvo užpuolę Vilnių. Tačiau po dviejų mėnesių, nieko nepešę, turėjo pasitraukti.

Vytautas tuo laiku buvo užimtas Smolensko ir kitais Rytų Lietuvos reikalais, kuriuos baigė tvarkyti tik 1396 m. Grįžęs į Lietuvą, jis buvo pradėjęs rinkti didelę naują kariuomenę atsilyginti kryžiuočiams. Bet jo darbą sulaukė atbėgęs iš Aukso Ordos totorių chanas Tochtomišas, išvytas vyriausiojo chano Timūro (kitai vadinamo Tamerlanu). Tochtomišas prašė Vytautą padėti atgauti prarastą sostą, o jis jam padėsią nukariauti Maskvos kunigaikštystę ir pasidaryti galingu Europos valdovu. Vytautui Tochtomišo planas patiko. Ir jis, užuot rengęsis į karą su kryžiuočiais, pasiūlė jiems taiką. Kryžiuočiai, staiga užklupti tokio pasiūlymo, padiktavo Vytautui labai sunkias taikos sąlygas. Vytautas šias sąlygas atmetė ir kartu ordiną paprašė sustatyti naujas ir atsiųsti delegaciją į Vilnių derėtis. 1397 m. birželio mėn. ordinas pasiuntė Vytauto prašomą delegaciją, kurios pirmininko atsiminimų santrauką apie Lietuvą ištiesai čia paduodame.

Plaukdama Nemunu, kryžiuočių delegacija, kurios pirmininku buvo grovas **K y b u r t a s**, pirmiausia sustojo Kaune. Kaunas, sako Kyburtas, buvo valdomas kažkokio Vytauto skirto bajoro. Valdytojas kryžiuočių delegaciją priėmęs šiltai ir nuoširdžiai. Kaune delegacija turėjusi gyventi keletą dienų, kol buvo gautas iš Vytauto leidimas įvažiuoti į Vilnių. Delegacija buvo apgyvendinta ne miesto centre, kuriame buvo pilis ir tvirtovė, bet priemiesty, kitoj upės pusėj. Kyburtas pasakoja, kad jis keletą kartų prašęsis būti pilyj svečiu, bet kiekvieną sykį jam buvę neigiamai atsakyta. Tačiau, sako Kyburtas, perdaug nenusiminiau, nes pilies viršutinę pusę iš savo gyvenamosios vietos puikiai galėjau matyti, kadangi skyrė tik upė. Kyburtas per kambario langą matęs ir kariuomenės stovyklą, kurioje buvo kavalerija ir pėstininkai. Kavalerija buvo sudaryta iš kelių dalinių, įvairiai aprengtų ir ginkluotų. Ji buvo skirstoma į sunkiąją ir lengvąją kavaleriją. Sunkiosios kavalerijos kariai buvę įvilkti į geležinius šarvus, o lengvosios — ginkluoti tik ietimis. Pėstininkų buvo nedidelis dalinys, suformuotas iš pagyvenusių karių. Aprengti jie buvo apsiaustais, turinčiais įvairių spalvų kapišonus. Tos įgulos viršininku buvo ir mokymą prižiūrėjo Vytauto paskirtas karininkas.

Birželio 22 d. Kyburtas su savo delegacija, Vytauto valdininko lydima, išvyko iš Kauno į Vilnių. Priemiesto vartų delegacija buvo sutikta Vilniaus vietininko, Montvydo, dalyvaujant aukšties kariams ir civiliams valdininkams. Jų lydima, nuvyko į mažosios pilies rūmus, prie kurių jau laukė rūmų dvariškaiai, laikydami ant auksinio padėklo duoną, druską ir midaus taurę. Iš čia Kyburtas su savo palydovais nuvyko į katedrą, kurioje visa delegacija buvo apšlakstyta švėstu vandeniu ir duota pabučiuoti kryžius. Po to delegaciją apgyvendino prie Neries mediniam name.

Kadangi tuo metu Vytauto nebuvo namuose, tai delegacija turėjo užtektinai laiko apžiūrėti Vilnių ir arčiau susipažinti su aukštaisiais miesto asmenimis. Labai patikęs Kyburtui vyskupas **A n d r i u s**. Vyskupas, jo žodžiais, buvęs aukšto ūgio, dailios išvaizdos ir grakščių judesių; gerai kalbėjo lotynų ir vokiečių kalbomis. Tą pačią atvažiavimo dieną Kyburtą su savo palydovais vyskupas pakvietė pietų. Vakare delegacija vėl turėjo dalyvauti katedroje. Kyburtas tų laikų katedrą taip aprašo:

Pastatas gražus ir stilingas. Jis pastatytas toje pačioje vietoje, kur anksčiau buvo pagonių šventykla; net sienos paliktos tos pačios, kurios sudaro katedros sienų tęsinį. Katedros viduje buvo trys eilės masyvių kolonų, kurios rėmė dvišlaitį stogą. Iš visų keturių orutinių katedros kampų išvesti bokštai ir trys bokštai stogo biauose. Katedros šonuose įrengtos su altoriais koplyčios, kurios nuo bendrojo ploto buvo atskirtos užuolaidomis. Didysis altorius stovėjo toje vietoje, kur anksčiau degė Perkūno šventoji Ugnis. Katedros vidus nebuvo perdaug išpuoštas, tačiau kabą žibintai ir žvakidės buvo atliedinti iš brangiųjų metalų. Jau temo, kada delegacija įžengė į katedrą. Žmonės giedojo psalmes. Tuoju nušvito šv. Jono Krikštytojo altorius, prie kurio būrėsi žmonės. Jų atrodė nedaug tokiam dideliame pastate. Netrukus išėjo kunigas mišparų laikyti. Jo balsas greitai buvo nustelbtas choro ir vargonų muzikos. Ypatingai gryna širdimi buvo giedama „Garbė Dievui Tėvui ir Sūnui ir šventajai Dvasiai“. Šią maldą giedodami, žmonės puolė ant žemės ir lenkė galvas. Kyburtas, esą, čia pats įsitikinęs, kaip jam buvo pasakota vyskupo Andriaus, kad lietuviai, nors ir neseniai pakrikštyti, tačiau kilnios sielos krikščionys ir pilnai atsidavę popiežiaus valiai.

Toliau Kyburtas aprašo nakties pokylį, surengtą kryžiuočių delegacijos garbei vietininko Montvydo, jo vasaros rezidencijoje, Lukiškiuose. Pokylis buvo dideliame kambaryje. Svečiai sėdėjo prie apvalaus stalo, apšviesto vaškinėmis žvakėmis. Svečius linksmino muzika ir choro dainos. Delegacijos nariams buvo didelė staigmena, kad prie stalo vietos nebuvo suskirstytos pagal rangą, o kiekvienas sėdo, kur norėjo. Tik dabar jie suprato, kad Lietuvoj visi lygūs.

Toliau Kyburtas savo dienorašty pasakoja, kad Vilniuj ir jo priemiesčiuose buvę daug pastatyta įvairių dievų garbei pagonių šventyklų. Antokolio šventajame šile buvo pastatyta didelė mūrinė šventykla. Už Vilniaus priemiesčių tęsėsi dideli miško masyvai, kuriuose buvo įrengti bajorų žvėrynai ir medžioklės namai.

Toliau Kyburtas smulkmeniškai aprašo Joninių iškylą, kuri buvo surengta kažkur už miesto. Vakare delegacija, Lietuvos valdininko lydima, buvo nuvežta į šią iškylą. Čia jie matė eilių eiles tvarkingai sustatytų palapinių ir šėtrų. Čia buvo susirinkę daugybė įvairaus luomo žmonių, kurie vaikščiojo, linksminosi ir puotavo. Nuo dainų ir muzikos skambėjo miškai ir slėniai. Degą laužai puošė dangų pašvaistėmis ir teikė aplinkai savotiško grožio. Daugumas dalyvių būrėsi prie laužo ir tiesėsi brangius kilimus. Moterys ir vy-

rai laikėsi kukliai ir tauriai. Nesimatė luomų skirtumo: bajorai ir laisvieji puotavo drauge. Visus lygiai linksmino choro dainos ir orkestro muzika. Tik kai kurie iš didikų turėjo tarnus, kurie švietė vaškinėm žvakėm ar deglais. Prie jų arčiau buvo choras ir orkestras.

Grovas Kyburtas taip pat pasisako ir apie Vilniaus miesto sustiprinimus. Vilniuj, jo žodžiais, tada buvę 25 tūkstančiai gyventojų ir 6000 kariuomenės įgula. Gyventojus tautybėmis jis skirsto į lietuvius ir rusus. Daugiausia jis reiškia simpatijos lietuviams, kaip katalikams. Lietuviai, sako jis, išviršiniai atrodo stambūs, gražūs ir patrauklūs, o rusai vidutinio ūgio ir rudi. Lietuviai protiniu atžvilgiu aukščiau pakilę, negu rusai. Lietuviai teisingi, dori ir geri kariai. Tačiau duoda ir priekaištų, esą, daugumas lietuvių tinginiai ir mėgstą išsigerti, o rusai daugiau darbštesni ir negirtuokliai (ar tik gr. Kyburtas neapsirinka? T.). Lietuvaitės, be išimties, visos gražios, plaukus nešioja skoningai susipynusios, o kaimietės — palaidus, dailiai susišukavusios. Visos gyvos ir linksmos. Rusės negražios, netvarkingos susišukavusios, tačiau lėtos ir doros.

Po Joninių iškylos, kitą dieną, vokiečių delegacija buvo priimta Vytauto, jau grįžusio į sostinę. Prie pilies durų delegaciją sutiko turtingai apsirengę Vytauto bajorai. Priėmimo salės duris saugojo aštuoni aukšto ūgio barzdoti sargybiniai. Jie movėjo odines kepure, papuoštas įvijomis auksinio kaspino, nudribusio galais ant pečių ir susegtas tokiu pat kaspinu po smakru. Rankose jie laikė žvilgančio plieno ginklą-dalgiakirvi, nusagstyta sidabru. Kyburtas su delegacijos nariais įžengė į turtingai išpuoštą audijencijų salę, kurios viduryj buvo padarytas ir avietinės spalvos kilimu padengtas paaukštinimas, ant kurio stovėjo auksinė kėdė, nusagstyta brangiais akmenimis. Toje kėdėje sėdėjo Vytautas. Sosto šonuose stovėjo du pažai, baltais drabužiais apsivilkę. Užpakaly sosto sėdėjo Vytauto didikai ir senatoriai. Prisiartinusi prie sosto, delegacija nusilenkė Vytautui. Jis taip pat jai atsakė nusilenkimu. Čia Kyburtas įteikė Vytautui asmenišką vyriausiojo kryžiuočių magistro laišką. Ši audiencija truko tik keletą minučių; joje buvo pasitenkinta tarpusaviu pasisveikinimu bei linkėjimais, laiško įteikimu ir pasiteiravimais apie sveikatą. Po jos sekė privati audiencija, kuri vyko diplomatinės kanceliarijos salėj. Ši salė, kaip sako Kyburtas, buvo taip pat didelė, o sienos išmuštos rytų kraštų kilimais. Salės viduryj didelis stalas, padengtas irgi brangiu kilimu. Ant stalo buvo padėtas paauksuotas kryžius, didžiojo kunigaikščio vainikas, kardas ir auksinis skipetras. Ant priešakinės sienos kabėjo Dievo Motinos atvaizdas, nulietas iš aukso ir sidabro; prie jo degė kristalo lempa, pakabinta ant aukso grandinėlės. Kada atvyko delegacija, Vytautas jau buvo salėje. Jis buvo apsivilkęs geltono šilko liemene, užsegta iki smakro auksinėmis sagomis ir auksinio kaspino kilpomis; kelnes vilkėjo rožiaspalves; kojos apautos odiniais raudonais batais, prie kurių buvo prisegti auksiniai pentinai. Po liemene Vytautas buvo susijuosęs brangiu diržu, išsiūtu auksu, iš po kurio buvo matyti durklo rankena, papuošta brangiais akmenimis. Pečius jo dengė trumpas tamsiai mėlynos spalvos apsiaustas, lietuviško sukirpimo. Ant jo galvos buvo užmauta skrybėlė, panaši į ispanišką sombrero.

ĮSAKYMAS KARIUOMENEI Nr. 96.

Kaunas. 1930 m. lapkričio mėn. 17 d.

Rikiuotės sritis

Atgavę mūsų senąją sostinę Vilnių, kartu gavome ir mūsų sentėvių palikimą — Gedimino kalną su pilimi, o greta kalno — ir šventovę su Vytauto Didžiojo palaikais.

Šis mūsų garbingos praeities palikimas yra ne tik brangus kiekvieno lietuvių širdžiai, bet ir didžiai reikšmingas mūsų valstybei ir kariuomenei, kuriai ypatingai rūpi mūsų karo istorijos paminklų ir tradicijų apsauga.

Todėl įsakau Vytauto Didžiojo Karo Muziejui, mūsų kariuomenės relikvijų saugotojai, imtis visų priemonių, kuriomis galima būtų užtikrinti Gedimino kalno ir Vytauto Didžiojo palaikų apsaugą ir tinkamą jiems pagarbą, o taip pat nustatyti Gedimino kalne vėliavos pakėlimo ir nuleidimo tvarką.

Be to, dar įsakau paruošti sumanymą, kuriuo būdu Amerikos lietuvių paaukotas Laisvės Varpas galėtų būti iškeltas Gedimino kalne ir vykdydamas aukotojų vilią skambintų „... per amžius vaikams Lietuvos, kad laisvės nevertas kas negina jos“.

Šiuos reikalus karo muziejaus viršininkui įvykdyti, bendradarbiaujant su Vilniaus rinktinės vadu ir 1 pėst. pulku, kurio šefas yra Did. Lietuvos Kunigaikštis Gediminas, senosios sostinės ir jos pilies steigėjas.

Brig. generolas **MUSTEIKIS**
Krašto Apsaugos Ministras

Brig. generolas **S. RAŠTIKIS**
Kariuomenės Vadas

Vytautas, sako Kyburtas, gerai kalbėjo vokiškai, įterpdamas kai kada lotyniškų posakių. Tai galėjo būti dėl to, kad jis buvo auklėtas kryžiuočių ordino riterio belaisvio. Išviršiniai Vytautas buvo labai gražus vyras: vidutinio ūgio, tvirto kūno, jauno ir dailaus veido, be barzdos ir ūsų, žodžiu, bruožai paveldėti iš motinos Birutės. Aplamai, grovas Kyburtas aprašo Lietuvą ir jos valdovą Vytautą gana palankiai. Jo teigimu, Vytautas, kaip ir jo dėdė Algirdas, nemėgęs medžioti ir triukšmingų balių; veik visai negėręs svai galų ir labai saikingas valgyje. Poelgiuose jis buvo twardus, išdidus ir rimtas, mažai juokėsi, bet kokią žinią, gerą ar blogą, išklausedavo be jaudinimosi ir šaltai, tačiau savo žmonėms lengvai prieinamas.

Apie jo veiklą delegacijos pirmininkas taip sako: „Vytautas protingas, darbštus ir veiklus; per trumpą, palyginti, laiką jis spėjo sukurti didelę valstybę, praturtinti žemę ir įvesti griežtą tvarką, kuri anksčiau per maištus ir suirutes visai buvo pašlijusi. Jis pats lankydavo net tolimiausias valstybės provincijas, prižiūrėdavo vainiko ir vasalų-kunigaikščių dvarų ūkius, iš kurių gaudavo nemaža pelno. Kada nebuvo karo ar karo žygių, Vytautas gyveno Naujuose Trakuose, didžiojo pilyj, kuri stovėjo ant Galvos ežero salos, arba Senuose Trakuose, medinėj pilyj. Vilniuj Vytautas būdavęs retas svečias. Jei kada ir atvykdavęs, tai apsistodavęs mažam namelyj ant Neries kranto, o jo palydovai ten pat palapinėse“.

Taip trumpai atrodo kryžiuočių ordino riterio grovo Konrodo Kyburto dienoraščio atpasakojimas apie tų laikų Lietuvą ir jos valdovą Vytautą.

Kpt. Tugaudis

SKYRININKO PRIVALUMAI

Kariuomenė yra didelis organizmas, sudėtas iš daugelio ląstelių — skyrių. Organizmas gerai funkcionuoja — veikia, jei jo visos ląstelės sveikos. Kariuomenėje tas pats. Ideali skyriai — ideali kariuomenė, kuri tiksliausiai įvykdys jai duotus uždavinius, nes skyrius, pagrindinis elementas, yra sveikas.

Skyrininkas — skyriaus siela. Jis kuria skyriaus dvasią, iš dalies moko ir auklėja. Jis — betarpiškas kareivių viršininkas, su kuriuo kiekvienu atveju susiduria valdiniai. Jis sudaro pirmus, negėstančius išpūdžius iš karių gyvenimo ir pirmąją viršininko sąvoką. Žodžiu, skyrininko vaidmuo vidaus ir mokymo tvarkoj yra didelis. Būrio vadas nevisada ir nevisur pastebi trūkumus. Jis reguliuoja ir koreguoja (taiso) skyrininkų darbą. Kautynėse skyrininko vaidmuo dar padidėja. Įvairių kautynių laimėjimas iš dalies pareina nuo gero skyrių valdymo ir organizacijos. Idealius įsakymų įvykdymas nulems kautynių eigą. Skyrininkas gali gauti ir savarankiškus uždavinius (l. sargyboj, žvalgyboj ir kt.), kuriuos sava iniciatyva įvykdo. Čia viską nulemia skyrininkas.

Matome, skyrininko vaidmuo ir atsakingumas yra didelis, todėl jo privalumai turi skirtis nuo eilinio kovotojo.

Skyrininkas yra žvalus, apdairus. Nėra „susmukęs“, bet geros laikysenos, visus veiksmus atlieka kuo švariausiai. Jo drabužiai tvarkingi, švarūs, pritaikyti. Išorinis drausmingumas turi būti be pastabų. Kalba su viršininku, veiksmų atlikimas, pareigų ėjimas, elgesys turi spindėti drausme. Jis nemurma, nesiskundžia, nenuvargsta, o ypač yra rečiausias ambulatorijos „svečias“. Jo lovos, daiktų sutvarkymas, kūno švara, elgesys prie stalo, ginklų priežiūra yra pavyzdys.

Jo protas lankstus, kūrybingas, šaltas, praktiškas, kurio sudaryti sprendimai yra aiškūs, trumpi, logiški ir griežti. Inteligencija, žinios, ypač karinės, naujos, apdirbtos, gerai suprastos. Aiškina tą, ką gerai supranta. Vengia tarptautinių žodžių ir „moksliško“ aiškinimo, nes tada greičiau „įklimpsta“. Paprasta, kasdieniška kalba be klaidų, rodo didesnę inteligenciją, negu neteisingai pavartoti tarptautiniai žodžiai. Maža kalba, bet daug pasako. Į ginčus nesikiša. Visur aiškus, nuoseklus, turįs darbo eigos planą. Iš mokomos kuopos atsineštas žinias didina, tobulina, pritaiko.

Jo valia yra tvirta, kuri pasireiškia ištvermingume, darbe, sprendimuose, laisvalaikio gyvenime. Jei pradeda darbą, duoda įsakymą, tai baigia įvykdyti. Abejotimų, delsimų, atšaukimų negali būti.

Jis — iniciatorius, kuris kiekvienu atveju nelaukia būrio vado nurodymų ir įsakymų, bet pats veikia, kuria, neišeidamas už savo kompetencijos (teisės) galios ribų.

Jis — pavyzdys. Neužtenka minėtos išorės drausmės ir tvarkos. Jis vidujiniai drausmingas, nes yra sakoma, kas moka klausyti, tas galės įsakyti. Išorinė drausmė baigiasi išėjus iš viršininko akių, bet vidujinė visada valdo ir įsako visur kariškai elgtis. Jis visada aukština ir kelia kario vardo orumą. Keiksmas, gėrimas, „riebūs“ anekdotai žemina vado autoritetą; jis jų vengia ir su jais kovoja.

Jis jautrus, intuingas. Nujaučia savo valdinių sielos būseną. Todėl jis smulkiai turi pažinti savo val-

dinius, jų ydas, ekonominę būklę, šeimos padėtį ir sugebėjimus. Tada busi teisingas, gerbiamas ir mylimas, kada suprasi savo valdinius. Menkas vadas, kuris drausmę vien bausmėmis palaiko. O reikia sukelti žmoniškumą, pareigos supratimą ir vadui pagarbą. To atsiekti — iš dalies geras valdinių pažinimas. O ką bekalbėti apie mokymo metodą nepažįstant kareivių? Jis yra griežtas, bet teisingas. Baudžia tik gerai ištyręs nusikaltimo motyvus, nusikaltėlių ir nusikaltimo pasekas. Neteisingas nubaudimas sulaužys pasitikėjimą ir autoritetą. Neturi sūnų ir posūnių, bet visus lygiai traktuoja, skiria į darbus ir baudžia. Nebūna nuolaidus, bet taip pat neieško priekabių.

Jis yra energingas, linksmas, nuoširdus. Visada išklauso kareivių nuomones, prašymus, pageidavimus.

Jis pasitiki savimi ir veikia nedvejodamas. Žlugs savimi pasitikėjimas, žlugs ir autoritetas. Pasitikėdamas — laimėsi. Jis yra drąsus sumanymais, darbais ir veiksmis. Drąsus veikimas yra smūgis ir netikėtumas kare. Greitų sprendimų sudaryme dominuoja drąsa. Drąsa atperka net klaidas.

Jis moka pasiaukoti. Liūdna žiūrėti, kai žygiuose skyrininkas stengiasi nusikratyti šarvuote. Jis turi valdinių, kurie yra silpni. Jų šarvuotę stengiasi sutvarkyti, kad silpnesnis žygiuotų kartu. Čia jo paskatinimas, šypsas veidas ir pagelbėjimas „ipils“ naujų jėgų. Jis moka iškelti savigarbą ir jėgas!

Jis suvaldo, pergali save. Tai didžiausia pergalė. Tai žmogus, nemokąs supykėti, karščiuotis, išsistatyti. Pyktis rodo silpnumą, pridaro netaktų ir juoko. O ypač jis veda į kerštą, keiksmus, neapgalvotus išsireikškimus, kurie yra autoriteto budeliai.

Žodžiu, jei skyrininkas yra geras karys, kurio protas, valia ir jausmai yra išlavinti, kūnas patvarus, dvasinės savybės koordinuotos — suderintos, yra autoritetas. O autoriteto išlaikymas yra pagrindinis vado privalumas. Nepalaikysi autoriteto savo perdėtu išdidumu, bausmėmis, bet dvasinių galių persvara, kurios daro vadą gerbtiną, sektingą ir mylimą. Tik tada skyrius jaučia bendrą dvasią, garbę ir uždavinius, kada skyrininkas yra vertas vado vardo. Šie privalumai yra lengvai pasiekiami, tik reikia noro, valios, darbo ir sistematingo savęs auklėjimo nuo smulkmenų.

Ats. j. Itn. R. Medelis



ŠIŲ DIENŲ RAKETINĖ TECHNICA

Dažnai spaudoje randami įdomūs aprašymai apie būsimuosius skridimus į mėnulį. Iš to savaimė kyla išvada, kad tarpplanetinio susisieki mo era gali prasidėti artimiausiu laiku. Tačiau, ilgų metų patyrimas, sprendžiant uždavinius raketinės technikos srityje, liudija apie didelius sunkumus, sutinkamus reaktyvinio judėjimo plėtojimosi kelyje.

Kai tik rakiniai motorai buvo projektuojami, nors dar negaminami, atrodė, jog visos kliūtys bus lengvai nugalimos. Todėl, kai tik pradėjo konstruoti pirmąsias stratosferines raketas, paaiškėjo, kad kliūčių atsiranda gana daug, kurios sunkiai yra nugalimos. Su šiomis kliūtėmis raketinė technika susidūrė pačioje pradžioje.

Reaktyvinio skridimo esmėje problemos sprendimas reikalingas dar didelių atkaklių ir ilgų studijų bei darbo ne atskirų išradėjų, bet didelio specialistų kolektyvo ir dalyvaujančių kūrybinių minčių ugdy me šimtų ir tūkstančių išradėjų.

Nežiūrint didelio dėmesio, kreipiamo daugiausia užsieniuose į raketinės technikos klausimus, į specialiai tam reikalui sudarytas organizacijas ir kariškai technines draugijas: Berlyne, Vienoje, Brishene, Kliolende, Magdeburge, Riverpulyje, Paryžiuje, Prahoje, New Yorke, Meksikoje ir Tokio, — dvidešimties metų darbas išsireiškė tikrai raketinės technikos idėjų propaganda. Buvo sukonstruotas rakinis motoras, veikiantis nenutraukiamai iki $\frac{1}{2}$ minutės; buvo pasiektas raketos žiroskopinis pastovumas, galįs patikrinti raketos vertikalinį ir tik iš dalies horizontalinį pakilimą ir lėkimą pagal trajektoriją nustatytu spar nuotos raketos pasiektu rekordu ne aukščiau kaip 11.000 m.

Didelį vaidmenį bandymuose su reaktyviniiais aparatais suvaidino raketinės technikos žinomas Amerikos specialistas prof. Robert Goddard. Prieš 20 metų pradėjęs savo studijas su parako raketomis, palyginti per trumpą laiką raketos naudingo veikimo terminį koeficientą jis pakėlė nuo 3% iki 65% ir dujų išsiskyrimo iš raketos soplo greitį padidino daugiau kaip 2000 m/sek. Raketos pastovumą lėkimo metu jis pasiekė, įvesdamas reaktyvinės srovės veikimą, besisukančią galvutę. Iš pagrindų išstudijavęs parako raketą ir turėdamas jau visą eilę sudėtingų ir daugelio kamerų raktinių konstrukcijų projektų, Goddard'as dar 1920 m. pradėjo darbą su raketomis, kurioms buvo vartojamos daugiau efektingos, skystos, degamos medžiagos. 1925 m. gruodžio mėn. jis sukonstruavo reaktyvinį variklį su skystu deguonimi ir benzinu. 1926 m. kovo 16 d. ši Goddard'o raketa pirmą kartą startavo į

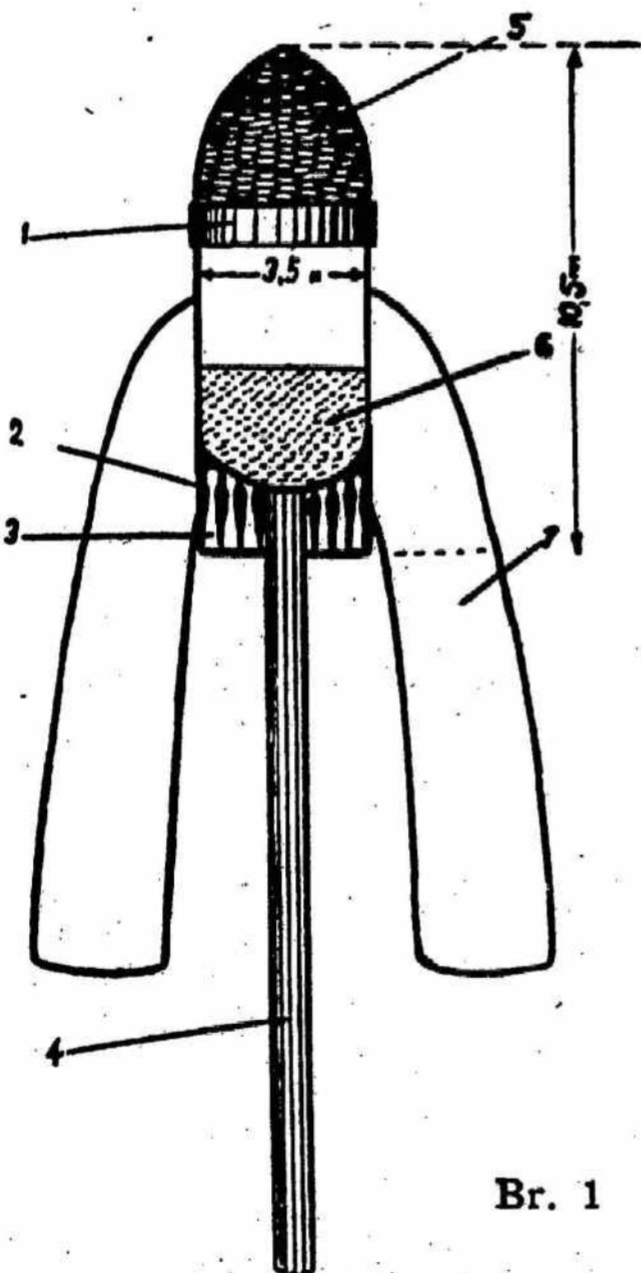
erdvę. Per $2\frac{1}{2}$ sek., beveik staigiai įgijusi greitį iki 30 m/sek. (108 km/h), ji pakilo iki 57 m aukščio. 1929 m. liepos 17 d. Goddard'o naujos konstrukcijos raketa su perkeltu į užpakalinę dalį motoru: 3 m ilgio, 80 mm skersmens, turėdama foto aparatą ir mikrobarometrą, ji pakilo iki 300 m aukščio.

Išgarsėjusio Amerikos lakūno Čarls'o Augusto Lindbergo asmeninis dalyvavimas ir Instituto Kamedži (Vašingtone) subsidija 1930 m. įgalino Goddard'ą įsteigti ir įrengti vieną žymiausiųjų mūsų laikų raketodromą. Rossuella apylinkėse (Naujosios Meksikos štate) Klark'o universiteto pagalba įvykdęs visą eilę nepaprastų bandymų degimo kameros geriausiai formai surasti, Goddard'as sukonstruavo: 3,36 m ilgio ir 15,3 kg svorio raketą.

Tuo laiku, kai geriausių aviacinių variklių galin gumas siekė nedaugiau kaip 2 arklių jėgų 1 kg (tenkas variklio 1 kg svorio), lyginamasis galin gumas Goddard'o rakinio motoro siekė 400 arklių jėgų 1 kg. 1930 m. gruodžio 30 d. tokio tipo raketa pirmą kartą pakilo ir pasiekė 610 m aukščio ir skridimo greitį 243 m/sek. Tuo laiku Goddard'as pasiekė vieną pirmųjų pasaulinių greičio rekordų, raktinių aparatų klasėje — 875 km/val. Rekordinis greitis pasiektas hidroaviacijos srityje 1934 m. spalį 24 d. lakūno Francesco Anzello Italijoje iki 197 m/sek., arba 709,2 km/val. (žiūr. brėžinį Nr. 1).

Panaudojant žiroskopinius įrengimus ir skridimą reguliuojančius eleronus, Goddard'o raketos 1932 m. pasiekė dar didesnę skridimo greitį — 250 m/sek, t. y. 900 km/val. dar didesniame aukštyje apie 1500 m. Neseniai Goddard'as sukonstruavo torpedos pavidalo raketą — 3,6 m ilgio, 22,8 cm skersmens. Ši raketa, dirbdama skystu kuru (benzinu ir skystu deguonimi) su naudingumu 63 kg, startuojant 1935 m. gegužės 31 d. pakilo Rossuello aerodrome iki 2300 m aukščio, pasiekdama skridimo greitį 311 m/sek., kuris beveik lygus garso greičiui — 1130 km/val. Raktinius motorus Goddard'as prieš tai bandė specialia me bokšte, pastatytame netoli Rossuello. Prie bokšto rėmų Goddard'as pakabindavo keturias plienines statines su vandeniu. Statinės atsverdavo variklių trauką ir sverdamos apie 900 kg užsilai kydavo smarkiai suspaustos spyruoklės. Raktinio motoro darbas sudarydavo įtampą, spyruoklė silpnėdavo ir statinės pasikeldavo. Pagal spyruoklės išsi tempimą, diagramuotą automatiškai besisukančiame būgne, išskaitliuodavo bandomojo raktinio variklio trauką.

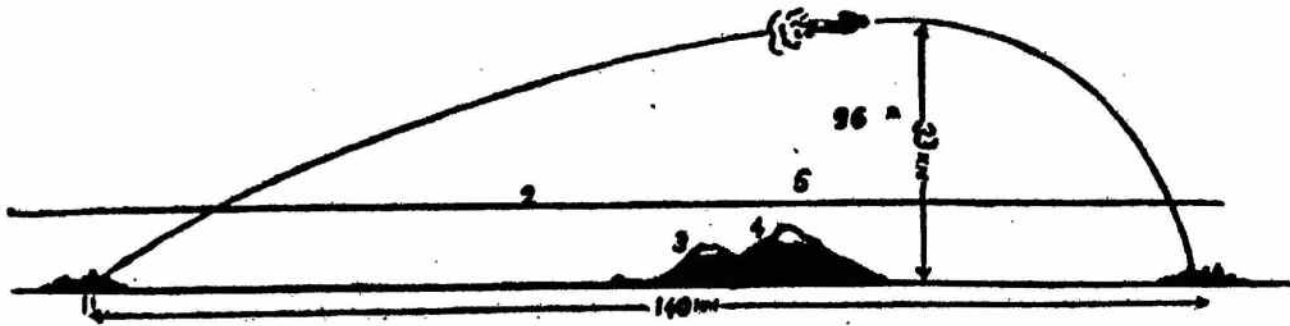
Nemažiau svarbų darbą atliko Amerikos raketinės sąjungos „A. R. S.“ inžinieriai, bandydami spirito — deguonies raketas specialėse staklėse, tikslu iširti ir išstudijuoti darbą, veikiančių raktinių motorų, sukonstruotų sąjungos slėgimo bakuose, kameroje, bandomųjų aparatų reaktyvinės traukos nustatymą ir t. t. Šiuo laiku Amerikoje, raketinėje technikoje yra atsiekti tokie rezultatai: raktinio motoro veikimo darbo laikas 20 sek., slėgimas bakuose su kuru nuo 21 iki 32 atmosferų, motoras nustoja dirbti slėgimui kameroje pasiekus 5—7 atmosferų. Daug yra kalbama apie vadinamąjį raktinį paštą. Pirmą kartą šią idėją pasiūlė Genrichas von Kleist'as. Tada ši idėja buvo pajuokta, kaip fantastiška, neturinti rimto pagrindo ir jokio ry-



Br. 1

šio su dabartine technika. Tačiau 1931 m. vasario 2 d. vieno jauno austrų inžinieriaus Frico Šmidlio netoli Graco iniciatyva ir pagelba pirmosios pašto raketos „5—7“ buvo permesti 102 pašto siuntiniai per nedidelį, nepereinamą, kalnuotą ruožą Radegund ir Kumber miesteliams.

Dalyvaujant Vili Lijui Amerikoje buvo sukonstruotas ir išbandytas pirmasis pašto raketoplanas —



Br. 2

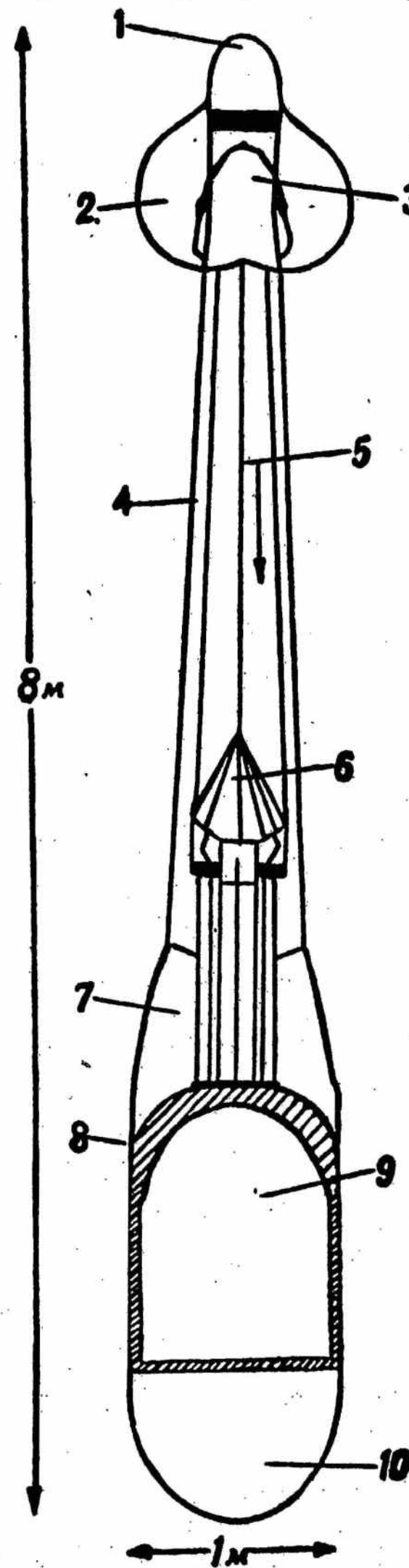
sklandytuvas iš aliuminijaus — ilgio 3,7 m, pločio 4,5 m, svorio 54 kg. Raketoplano raketinis motoras buvo įtaisytas fizioliažo gale, priešakinėje dalyje buvo įtaisyti 3 bakai su kuru. Priešakinėje raketoplano dalyje sudėdavo pašto siuntinius. Konstruktoriai apskaičiavo, kad per 35 sek. galima pasiekti 18 kg traukos.

1936 m. vasario 10 d. ant ežero Grinbud, prie New Yorko, buvo atlikti pirmieji raketoplano bandymai. Iš pat pradžių užšalo deguonies instaliacija, po to raketoplanas pakilo, bet per 300 m nuo starto vietos nukrito ir sudužo. 1936 m. vasario 23 d. bandymai buvo pakartoti su dviem pašto raketoplanais. Pirmasis raketoplanas pakilo ir nukrito per 300 m nuo pakilimo vietos todėl, kad per kelias sekundes užsidegė degimo kamera. Antrasis raketoplanas, praskridęs 15 sek. nuolaidžia trajektorija, nukrito ant ledo. Raketoplanas, pavykusio skridimo atveju, turėjo permesti 4000 pašto atvirukų iš Grinbudo į Chevartą, tarp kurių yra atstumas — 5 km. Žymesnių rezultatų naujų reaktyvinių aparatų su skystu kuru konstruktavime pasiekė specialistai Amerikoje: Alfredas Afrikano, Karl Arens, Eduard Pendrée, Natan Karter, Villi Lei, Džon Šesta, K. E. Šairman ir kt.

Amerikiečiai, vartodami kurui benzina, gazolį ir alkoholį, deguonijimui skystą deguonį, jie pasiekė geresnių varijantų — viename bakų inde tarpusavio išdėstymo srityje su sklandiklio dalintojo pagelba. Be to, jie pasiekė geriausios degimo kameros formos, įvedė benzininį ataušinimą, bakams sudarė vamzdžių formą, suderino degimo kamerą su soplu konusiniame agregate, išnaudojo rutulinius įrengimus startui nuo bokšto ir daug kt. Įleidžiant suspaustą orą į alkoholio pripildytą baką degamajai medžiagai, spaudimas bake buvo pakeliamas iki 32 atmosferų. Spaudimas bake su skystu deguonimi buvo atsieltas dėl deguonies garavimo. Kai spaudimas pasiekdavo tam tikro reikiamo laipsnio, kibirkštis, iššaukta mechaniniu, elektriniu užtaisų specialiame vamzdelyje įdegdavo paraką, kuris savo ruožtu uždegdavo degimo kameroje su deguonimi besijungiantį alkoholį. Raketinis motoras veikė 15 sek. Tai labai mažas laikas reaktyviniam skridimui atlikti, bet labai didelis nugalėjimui kliūčių šioje nepaprastai sudėtingoje technikos srityje, kuri yra kaip pirmą kartą padėtyje, panašiai kaip buvo aviacija Lilientalio 1897 m. laikais. Reikės dar keletą metų, kad raketinis motoras liktų tikru praktiniai naudingi varikliai, kol raketomis bus galima naudotis per kelius šimtmečius, kaip tobulais atmosferiniais transportais. Reaktyvinio judėjimo problemai charakteringa yra tas, kad kaip

tik šioje sunkiausioje technikos srityje yra nepaprastai daug įvairiausių projektų: reaktyvinių aparatų, raketinių prietaisų, raketų ir ištisų laivų.

Tačiau tenka su panašiais projektais skaitytis labai atsargiai, skiriant juos nuo didelio praktinio veikimo, kuris vykdomas raketinėje technikoje ir veda ją nuo laimėjimo prie laimėjimo nuolat jai tobulėjant. Tarp tokių projektų yra nemaža gana įdomių ir originalių konstrukcijų, kurių įvykdymas vis dėlto yra laikomas abejotinu. Prancūzų inž. Luji Dambliack suprojektavo milžinišką raketą kroviniams permesti dideliame atstume. Raketa yra sviedinio formos — 10,5 m ilgio ir 3,5 m pločio, turi keturius pastovius, didesnius už sviedinį stabilizatorius (plūdurus), įrengtus tam tikru kampu. Priešakinė raketos dalis yra apvalios sviedinio formos, kurioje yra labai didelis parašutas raketai nusileisti ir autovaldymo įrengimai. Viduryje yra išdėstyti rezervuarai su degamąja medžiaga ir skystu deguonimi. Gale yra įrengti raketinių motorų soplai. Sviedinys — raketa pagal išilginę

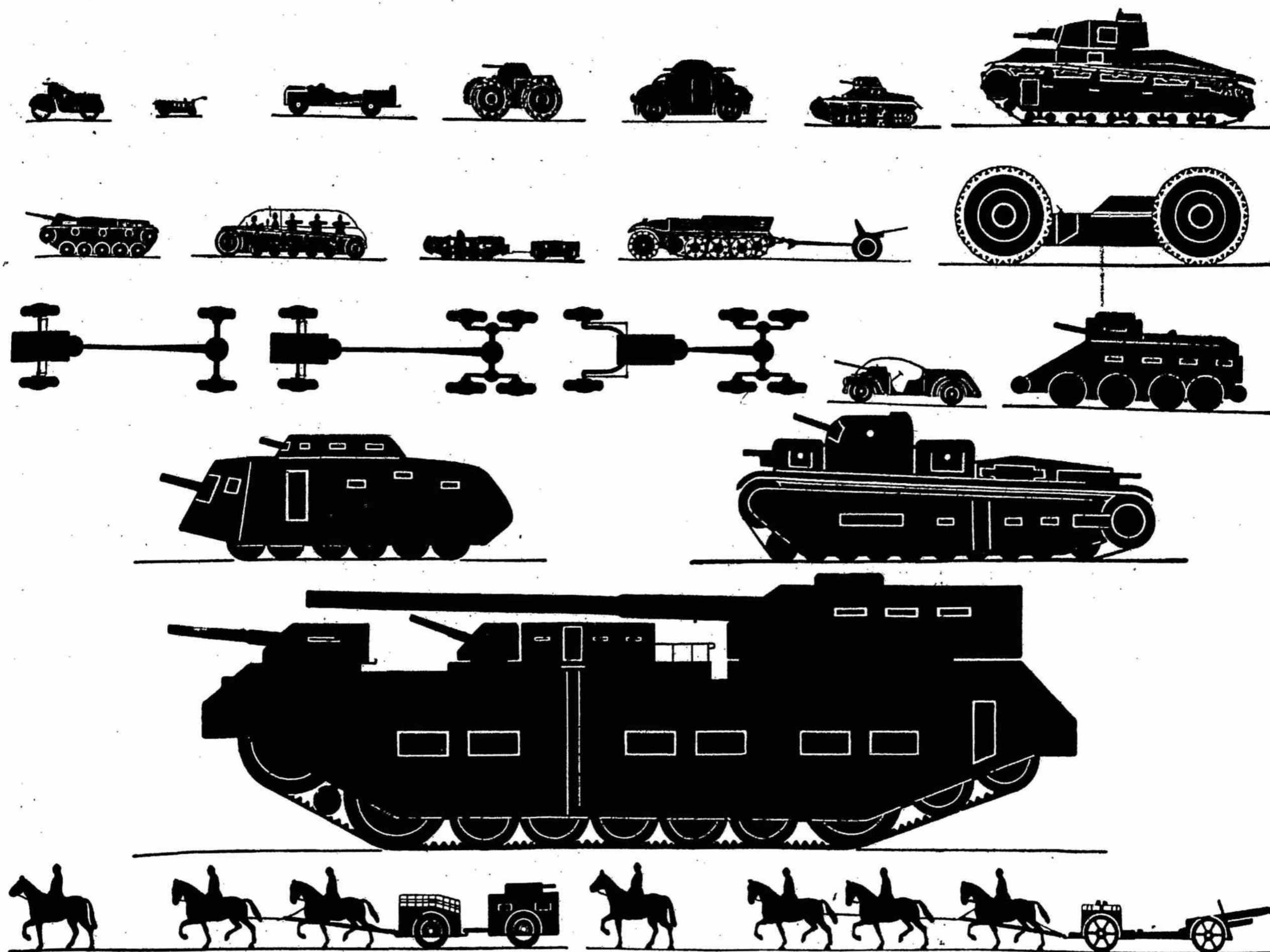


Br. 3

ašies liniją yra užmauta ant stipino — starto vamzdžio, kuris prieš pasikeliant raketai įstatomas į vamzdinę judomąją dalį specialaus didelio startinio pabūklo. Paprastu būdu raketa yra iššautama iš pabūklo. Iššauta raketa iki stratosferos ribų, ji tęsia savo kelią reaktyviniu metodu galingų raketinių motorų dėka ir perlekia atstumą iki 140 km, pasiekdama aukščiausiojo trajektorijos taško 33000 m. Raketos įstatymas į pabūklo vamzdį, dėl raketos didelio svorio, vykdomas paduodant sviedinį elevatoriaus pagalba, tuo pačiu laiku pabūklo vamzdį dauratinio mechanizmo pagalba nuleidžiant žemyn horizontaliai, priimant raketą į vamzdį. Dambliacko projektas lyg ir nusako reaktyvinių aparatų kombinuotėje su artilerijos technika pritaikymo galimumus pašto reikalams.

Vokietijoje liko neįgyvendinta žymiausios „Magdeburgo“ pilotinės raketos konstrukcija, inž. Rudolfo Nebelio, apie kurią savo laiku Vokietijoje kilo sensacinis triukšmas. Pilotas turėjo tilpti raketos viduje ir raketai pasiekus 18000 m. aukščio, iššokti iš raketos su parašutu.

Prancūzijoje buvo sukonstruotas reaktyvinio lėktuvo („reaplan“) projektas, kuris konstruktoriaus tvirtinimu galėtų išplėsti greitį ne mažiau kaip 1000 km/val. Raketiniai motorai buvo patalpinti lėktuvo sparnuose išilgai fizioliažo. Raketiniai motorai dirba



VOKIEČIŲ KARINIS ŽURNALAS „DIE PANZERTRUPPE“, 1939 M. 8 SĄS., PARODO, KOKIAIS ĮVAIRIAIS PAVIDALAIS VARIKLIS PRITAIKOMAS KARO REIKALAMS ŽEMYNŲ KARIUOMENĖS DALYSE (iš viršaus — iš kairės į dešinę):

Amerikiečių šarvuotasis traktorius; Kulkosvaidžio vežimėlis, sukonstruotas pagal amerikiečių ūkinio mažojo traktoriaus principus; Amerikiečių motorizuotas kulkosvaidis priešakiniamis pėst. daliniams lydėti; Fiato 4 šarvuotis gatvėms ir laukui; Škodos fabriko mažasis šarvuotis, vadinamasis vėžlinis tankas; Vokiečių kulkosvaidinis šarvuotis; Vokiečių pabūklinis šarvuotis. (Pirmoji eilė).

Motorizuotas pabūklas su silpnais šarvais; Pėst. lydymasis šarvuotis pagal amerikiečių aprašymą (aukštis tik 1,2 m, ilgis 5,4 m 440 AJ, 75 km/val.); Prancūzų šarvuotas traktorius; Vokiečių lengvasis traktorius; Plaukiamasis sunkvežimis (90 km/val. sauskeliais, 12—16 km/val. vandenyje). (Antroji eilė).

Įvairių pavidalų važiuoklės: normali važiuoklė; olandų vad. Trado-važiuoklė, su 4 ratais užpakalyje;

Trado-važiuoklė su išlenktu priešakiu; tarp priešakinių ratų gali būti įtaisytas lengvasis pabūklas, kulkosvaidis ir t. t.; dėl žemos ginklo padėties taiklumas didesnis; Šoninis vaizdas perdirbto šarvuoto sunkvežimio; Anglų sunkusis šarvuotis su velenu priešakyje kliūtims pašalinti. (Trečioji eilė).

Vokiečių A7V šarvuotis, kaip istorinis pavyzdys bandymo paslėpti vikšrą po šarvais; Anglų 80 tonų šarvuotis. (Ketvirtoji eilė).

Rusų 1000 tanko projektas. (Penktoji eilė).

Apačioje arkliais traukiami kulkosvaidis ir pabūklas. Proporcingai parodyta jų, kaip taikinio, didumas, palyginus su motorizuotomis priemonėmis. (Visų paveikslų mastelis 1:200).

forsankų sistemos pavyzdžiu, kuri yra vykdoma skysto kuro ir suspausto oro pagalba. Amerikoje suprojektuota raketa pakilimui į aukštesnius atmosferos sluoksnius iki 320 km. Metaliniuose cilindriuose yra išdėstyti automatiški registracijos aparatai. Manoma, kad raketa turi pasiekti skridimo greitį iki 2400 km/val. Pasiekus maksimalų aukštį, cilindriai su aparatais — automatais turi nuo raketos atsiskirti ir specialiu paraišutų pagalba paslankiai nusileisti žemėn. Ištuštintas raketos korpusas automatiškai sprogs ore ir krenta atskirais gabalais.

Prancūzijoje yra projektuojama pastatyti paštinę raketą, permetimui Paryžiaus pašto korespondencijos iš Kale į Dubrą per Lamanšą. Šiam tikslui yra suprojektuota raketa: 1,75 m ilgio ir 0,5 m pločio. Manoma, kad raketos skridimas tęsis 1 min., tačiau visa tai dar tebėra bandymo stadijoje.

Nugalėdamas technines ir organizacines kliūtis, reaktyvinis variklis turės užimti savo atitinkamą vietą būsimame technikos išsiplėtime.

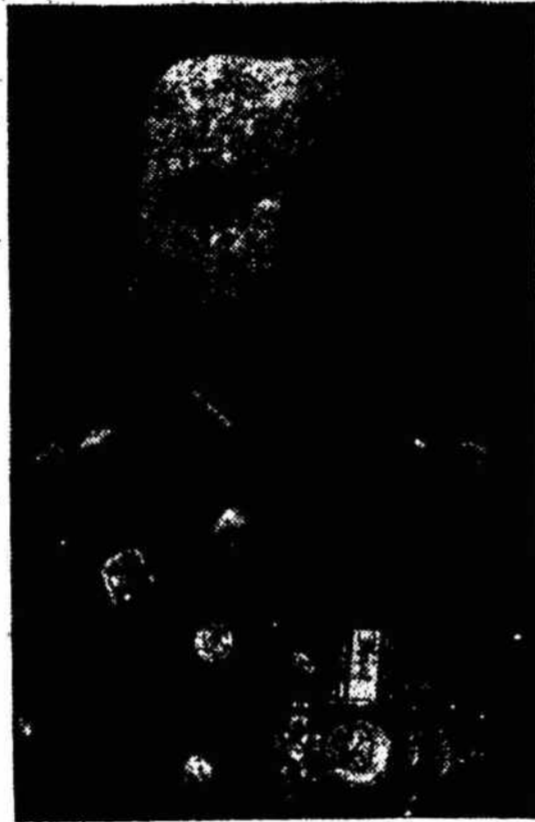
Ltn. Ingaunis



· IŠ PRIEŠO ATĖMĖ GARVEŽĮ

Atsargos puskarininkis Bielinskas Kazys gimė 1892 m. Jasnušių km., Ilukstės aps. 1913 m. buvo pašauktas į rusų kariuomenę. Pateko Smolenske 142. pėst. pulkan. Jame baigė mokomą kuopą. Psk. Bielinskas dalyvavo Didžiajame kare, ties Ryga buvo sunkiai sužeistas ir už narsumą apdovanotas rusų šv. Jurgio kryžiumi. Daugpilyje pateko į vokiečių nelaisvę. Pasitaikius progai, iš nelaisvės paspruko. Apsigyveno Lietuvoje.

Apie jo išgyventas sunkias valandas, nelaimes ir džiaugsmus leiskime jam pačiam papasakoti: — 1918 metai. Karo pašvaistės nyko. Pasigirdo garsai apie Lietuvos kariuomenę. Kur ji kuriasi? Nebuvo jokių žinių. Dirbu elektros stotyje. Mūsų tikslas buvo nukreiptas stoti savanoriais į Lietuvos kariuomenę. Tuokart dar gyvenau bolševikų užimtose srityse. Stotį paliekam be žmogaus, o patys spaudžiam, nusistatę pietų kryptį. Pro raudonarmiečių sargybas sekėsi praslinkti. Slinkome per miškus, pakrūmiais. Netikėtai iš vienu krūmų sušuko: „Stok, rankas aukštytyn!“ Nusigandom. Paskui sužinojom, kad tai lietuvių kariuomenės žvalgai. Tuoju mus pristatė 2. p. D. L. K. Algirdo pulko vadui. Išgyvenom apie savaitę fronte kartu su pėstininkais.



Psk. K. Bielinskas

Paskui kaip specialistą išsiuntė į Kauną inžinerijos dalin. Patekau geležinkelių kuopon. Birželio pradžioje geležinkelininkai išvykom į Panevėžį. Kuopoj buvo 20 žmonių. Nuvykę apsistojom stoties ribose. Panevėžy buvo tokių pat specialistų. Jiems prisidėjus, sudarėm apie 100 žmonių. Tuo laiku mūsų kariuomenė pamažu slinko pirmyn Obelių link. Visų buvo rūpestis, kad kuopoj nėra jokio savo garvežio. Netikėtai vieną dieną mūsų lėktuvas bombardavo besitraukiantį šarvuotą prieš traukinį. Sužinojė, kur įvyko katastrofa, nuvykom sutvarkyti grobio. Vietoj užkeliam ant bėgių. Sutvarke persivežam visą ešaloną į kuopą. Garvežys lengvai apdaužytas. Mažai mokėjo kas valdyti. Kartą kareivis Bistramas, nuvažiavęs į Subačių, per neatsargumą sudegino garvežio kuryklą. Kuopa vėl paliko be jokio garvežio. Vagonų šiek tiek buvo. Senajame stoties depe rastas paslėptas granatų sudraskytas garvežys. Priešas bėgdamas jį susprogdino ir paslėpė. Susirūpinta jo remontu. Vadas paskyrė mane su septyniais žmonėmis jį tvarkyti. Sutvarkyti reikėjo greitai. Aštuoniese dirbome sušilę dieną ir naktį dvi savaites. Užkėlėm ant bėgių.

Rudenį prasidėjo kovos su bermontininkais. Reikėjo perkelti kariuomenę į Panevėžio — Šeduvos apylinkes. Bermontininkai išitvirtinę apie Linkaičius. Man teko ištiesai kelias dienas perkeliant valdyti garvežį, rūpintis kuru. Buvo tokių atsitikimų, kad pritrūkus kuro, eidavau pas gyventojus ieškoti malkų.

Vieną dieną, prieš pietus, parvykęs su ešelonu nuo Dauguvos, gavau pranešimą skubiai vykti į kuopą pas vadą. Kojos nuvargę, akys merkiasi. Energingai prisistatau. Davė įsakymą sudaryti grupę iš keturių žmonių ir vieno ryšininko. Grupei vadovauti paskyrė mane. Įsakė skubiai vykti Berčiūnų link. Prie Berčiūnų upelio tilto, kuris yra netoli senųjų kapinių, padėta pirokselino. Pamačius ateinantį bermontininkų traukinį, reikėjo sutvarkyti užtaisą ir padėjus prie tilto, jį susprogdinti. Apsiginkluojam šautuvais ir granata. Išvykom pareigos atlikti. Po kelių valandų sakyta vietovę pasiekiam. Ten radom keletą mūsų sargybinių. Juos pakeitėme. Prie sprogstamos medžiagos radom vos 4 colių bikfordo virvutę. Pagalvoju. Įsakymas įvykdyti su tokiom priemonėm neįmanoma. Įsakymą pakeitė, ir tik liepė, pastebėjus traukinį, apie jo didumą pranešti.

Sutemo. Užėjo smarki audra. Mano vyrukai jau ni. Audros pabūgę pasislėpė. Budėti pasilieku aš ir kareivis Leonas Praminskas. Audra praėjo. Mes abu šlapi, akių nesudėdami, išbūnam iki aušros. Pasirodė pirmieji saulėtekio atspindžiai. Pastebėjau toli virstantčius dūmų debesius. Supratau, kad ateina traukinys. Beregint šarvuotas traukinys atpūškėno iki tilto ir sustojo. Aš apie jo veiksmus pranešiau kuopos vadi. Nuo mūsų per kokį 100 metrų tolimo. Paliko ant tilto apie 10 žmonių sargybą ir nudūmė. Matom, kad kareiviai stipriai ginkluoti. Atsitraukiam tolyn. Iššliaužiam slėnin. Įsakiau paleisti į sargybinius po porą šūvių. Pajutę mūsų ugnį, apikase ir mus kad pradės pilti iš kulkosvaidžių, net kapų kryžiai tik šnera, kulkos zvimbia, švilpdamos viršum mūsų galvų. Išleidę po du šūvius, nutilom. Netrukus atvažiavo traukinys. Pasiėmęs sargybinius, nuvažiavo tolyn. Mes gavom įsakymą grįžti į kuopą.

1919 m. lapkričio mėnesio pradžia. Kuopa gavo įsakymą vykti su pėstininkų daliniais į Baisogalą. Nuo tos vietos prasidėjo kautynės su bermontininkais. Vagonai prikrauti įvairaus transporto. Man buvo įsakyta, nežiūrint ugnies, važiuoti. Pasiekiam Linkaičius. Čia būtina reikėjo perjungti bėgius. Be perjungimo negalima nuvažiuoti į Baisogalą. Tokia smarki bermontininkų ugnis nukreipta į mus. Kulkosvaidžiai be perstojimo trata. Kulkos, atsimušusios į bėgius, zvimbia. Truputį pastovėjus, persijungėm ir laimingai pravažiavom. Pasiekėm Baisogalą.

Lapkričio 22 d. Įvažiuojam kartu su pėstininkų daliniais į Radviliškį. Pėstininkai pražygiavo miestą. Dalis jų pasiliko, o dalis nusivijo bermontininkus.

šiaulių link. Garvežys su ešelonu sunkiai alsavo, nes baigėsi kuras. Įvažiavę radome vagonų ir daug karo medžiagos. Visi sujudo bermontininkų turtą krauti į juos. Sušilęs nuo pietų iki ryto tvarkiau transportą. 8 val. ryto pasišaukė mane bataliono vadas kpt. Popeliučka. Įsakė nuvykti su penkiais kareiviais iki Šilėnų stoties. Paskyrė mane žvalgybos viršininku. Pasiimu patikimus kareivius ir išvykstu. Už miesto paėję gavom arklius. Iki Mankiškių kaimo nuvažiuom gana greitai. Toliau važiuoti nebegalima, nes pasigirdo šaudymas tarp mūsų dalinių ir bermontininkų. Išlipom ir nuėjom paliai geležinkelį.

Susikūprinę slenkame pirmyn. Prieiname nedidelį tiltą. Tuoj jį susprogdinam. Kaip tik tuo momentu privažiavo bermontininkų garvežys. Pamažu čiukšendamas sustojo. Aš daviau ženklą jį apsupti. Išoku pirmas į garvežio valdymo vietą. Garvežio valdytojai nusigando. Balti, kaip popieris. Nuo išgąščio dreba. Tuoj juos paėmėm į nelaisvę. Garvežys mano rankose. Į Radvilškį nuvažiuoti negalima. Mūsų pačių priešaky susprogdintas tiltas. Palikęs prie garvežio sargybą, nubėgau su kitais pas ūkininkus. Gavom kelis vežimus rąstų ir senų pabėgių. Nors be įrankių, surėmėm šokią tokią tiltą. Sutvirtintas labai silpnai. Pervažiuoti rizikinga. Galvoju kaip čia važiuoti: ar greitai ar lėtai. Vis dėlto važiuoti reikia. Padaviau garvežį apie 100 metrų atgal. Išplečiu didelį greitį. Vienas šonas pasviro, maniau, kad nušoks nuo bėgių. Pervažiavom laimingai. Priešais kelias taip pat nežinomas. Tuomet

įsakaiu iš eilės pakaitomis po vieną eiti pirma. Aš džiaugdamasis važiuoju.

Apsiniaukęs dangus. Šaltas šiaurys vėjas švilpia pro garvežio langus. Po valandos pasiekiam su laimikiu Radviliškį. Čia manō draugai šypsodamiesi pasitiko. Prisistatau bataliono vadui. Mano paimtasis iš priešų garvežys šiandien tarnauja Susisiekimo Ministerijoje Nr. 105, — baigė pasakoti ats. psk. Kazys Bielinskas.

Iš kariuomenės paleistas 1920 m. balandžio 2 d. Vėliau buvo to garvežio viršininku. Jam teko 1920 m. įvažiuoti į Vilnių. Ten buvo sukeltos ovacijos, įteikta gėlių. Įteikusieji sveikino ir reiškė geležinkeliečiams džiaugsmą.

Už pasižymėjimą, narsumą ir sumanumą apdovanojamas Vyčio kryžiumi ir Nepriklausomybės ir D. L. K. Gedimino ordino 3 laipsnio medaliais. Gavō 11 ha žemės sklypą Šliekių dv., Jonišio vls., Šiaulių aps. Dabar tarnauja Radviliškio geležinkelio stotyje. Jau 15 metų kaip priklauso šaulių kuopai.

Vyčio kryžiumi apdovanojimo lape šiaip rašoma apie jį: „Vyr. psk. Kazys Bielinskas, j. psk. Adolfas Šumskis, eil. Juozas Butrimas ir eil. Juozas Arminas 1919 m. buvo prikomandiruoti prie 1. pėst. pulko. 1919 m. lapkričio 23 d. bermontininkų garvežys su keliais vagonais, pilnais bermontininkų, stovėjo stoty. Minimi kareiviai slaptomis nuėjo netoli Mankiškių stoties ir išardė geležinkelį. Tuo būdu minimas garvežys su vagonais pateko lietuviams“.

J. psk. Balys Brazdžionis

Latvijos Nepriklausomybės sukaktuvių minėjimas

Latvijos nepriklausomybės 21 metų sukaktuvės Lietuvoje buvo paminėtos plačiai ir turiningai. Lapkričio 18 d. rytą visame krašte buvo iškeltos Lietuvos ir Latvijos tautinės vėliavos, kurios liudijo tarp abiejų broliškų tautų esantį nuširdumą ir draugiškumą. Miestuose ir miesteliuose sukaktiniai paminėti buvo suruošti tam tikri susirinkimai, kuriuose buvo visuomenei nušviesti Latvijos politiniai, ekonominiai, kultūriniai ir kariniai atsiekimai. Susirinkimuose dalyvavo daug žmonių, kurie Latvijai sukėlė gausias ovacijas.

Kaune Latvijos nepriklausomybės sukaktis buvo minima iškilmingu aktu. Į aktą, kuris įvyko Karininkų Ramovėje, atsilankė Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, ministras pirmininkas ats. b. gen. J. Černius, Seimo pirmininkas inž. K. Šakenis, vyriausybės nariai, kariuomenės vadas b. gen. St. Raštikis, Latvijos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministras Lietuvai L. Sėja, kiti diplomatinio korpuso nariai, aukštieji karininkai, valstybės ir visuomenės veikėjai. Akto pradžioje orkestras sugriežė Lietuvos ir Latvijos himnus.

Lietuvių - Latvių Vienybės Draugijos pirmininkas A. Merkys, tardamas įžangos žodį, nurodė, kad Latvijos nepriklausomybės 21 metų sukaktis įvyksta neramiu metu. Siaučiantis Europos karas iš dalies sutrikdė valstybių ekonominius ir kultūrinius santykius. Savaimė aišku, kad tai palietė ir Latviją. Tačiau latvių tauta, susibūrusi aplink savo vadą Dr. Karolį Ulmanį, ir šiomis aplinkybėmis rodo daug drąsos ir sumanumo. Pastaruoju metu buvo galutinai baigta didžioji Kegumo hidroelektros stotis, yra sukurta eilė ekonominių ir kultūrinių organizacijų, kurių tarpe yra ir didžios reikšmės įstaiga — Žemės Ūkio Akademija. Visi šitie darbai liudija, kad latvių tautą įveiks karo sukeltus sunkumus. Todėl šiandien galime drąsiai ir ramiai žiūrėti į Latvijos valstybės ir latvių tautos ateitį. Baigdamas savo žodį, A. Merkys latvių tautai palinkėjo visokiariopos ištvermės jos darbuose.

Akto metu reikšmingas kalbas pasakė Lietuvos užsienių reikalų ministras J. Urbšys, Latvijos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministras Lietuvai L. Sėja ir Lietuvių - Latvių Vienybės Draugijos Rygoje pirmininkas inž. J. Riteris.

Užsienių reikalų ministras J. Urbšys pirmiausia pasveikino Latvijos vyriausybę ir latvių tautą, reikšdamas mūsų vyriausybės nuširdžius linkėjimus. Paskui ministras nušvietė tuos ilgus ir sunkius kelius, kuriais lietuviai ir latvių tau-

tos atėjo į laisvą ir nepriklausomą gyvenimą. Ministras taip pat nužymėjo ir abiejų valstybių bendro darbo gaires ateičiai.

Latvijos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministras Lietuvai L. Sėja Latvijos vyriausybės vardu pasveikino Respublikos Prezidentą Antaną Smetoną, vyriausybę, lietuvių tautą ir Lietuvių-Latvių Vienybės Draugiją, paskui jis išdėstė Latvijos santykius su Lietuva, iškelė latvių tautos didelę dvasinę jėgą galybę ir nužymėjo ateities perspektyvas. Pažymėtina, kad ministras L. Sėja jau išmoko lietuvių kalbą ir akto metu kalbėjo lietuviškai.

Lietuvių - Latvių Vienybės Draugijos Rygoje pirmininkas inž. J. Riteris prisiminė sunkius ir audringus Latvijos nepriklausomybės kūrimo laikus ir po tų audrų atėjusį taikos metą, pareikšdamas, kad latvių tauta su didele energija stojo į krašto atstatymo darbą. Latvių darbo vaisiais pražydo Latvijos pievos ir laukai, suklestėjo prekyba ir pramonė, mokslas ir menas. Lygiai taip pat ir lietuvių tautos sumaniu ir energingu darbu visose srityse sparčiai pirmyn pažengė Lietuva. Tačiau Lietuva turėjo politinių nepasisekimų, bet, atgavus Vilnių, tie nepasisekimai išnyko. Inž. J. Riteris pareiškė tvirto įsitikinimo, kad darbšti lietuvių tauta įstengs per trumpą laiką atstatyti Vilniaus kraštą. Baigdamas kalbą, jis pareiškė, jog lietuviai ir latviai yra ne tik kaimynai, bet ir broliškos tautos. Kaip anksčiau, taip ir dabar nė vienas latvis ar lietuvis nemano, kad galima būtų šiems kraštams atskirai gyventi, nesuglaudinus santykių. Todėl, esą, kad tie santykiai būtų dar tampresni, reikia, jog Lietuva ir Latvija imtųsi konkrečiai svarstyti federacijos klausimą.

Po šių kalbų įvykė meninė dalis, kurioje dalyvavo latvių vokalistai ir instrumentalistai: V. Ozolė, Ig. Kalniņš ir J. Kalējas.

Latvijos nepriklausomybės 21 metų sukakties proga Respublikos Prezidentas Antanas Smetona pasiuntė Latvijos Respublikos Prezidentui Dr. Karoliui Ulmaniui tokį sveikinimą: „Latvijos nepriklausomybės šventės proga prašau Jūsų Ekscelenciją priimti širdingiausias lietuvių tautos ir mano sveikinimus ir broliškus linkėjimus latvių tautai sėkmingai stiprinti ir ugdyti savo gerovę kilnioje Tamstos vadovybėje. Sykiu jungiu nuširdžius linkėjimus Jūsų Ekscelencijos asmeniui laimei“. Atitinkamą sveikinimą Latvijos užsienių reikalų ministrui V. Munteriui nusiuntė ir mūsų užsienių reikalų ministras J. Urbšys.

KOVA ŽEMĖJ,

Epizodai iš dabar vyk

Išlendam į debesų apačią. Mieganti žemė po mumis. Tuščias geležinkelis, kreivas ir vandeningas kelias, savo vagą savo valta išplėtusi upė. Horizonte miestas. Ten mūsų tikslas.

Aš matau, kaip mašinos susirikiuoja ir prasiskiria. Akys kla-joja ir pagaliau jos sustoja pietuose. Didysis Kutno aerodromo plotas jau čia.

Tylu ir ramu aplink. Veltui dairausi prieš medžiotojų ore. Mes pirmutiniai pas juos ir vargas tam, kuris miegantis puola-mas. Aš matau, kaip žybsi lemputė prieš piloto veidą. Bombar-duotojas jau veda lėktuvą tiesia kryptimi. Jis dabar pasilenkęs prie savo prietaiso, ir paskutinės bombų sekundės pas mus.

Lyg truktelėja lėktuvas. Girdžiu, kaip motorai sužia stipriau. Bombos lekia žemyn!

Aš matau judėjimą aerodrome, bet koks jis nedidelis. Mes užklupome netikėtai!

Juodi mirties cigarai išnyksta man iš akių. Visi mes atsisuke žiūrime, kur jos kris. Staiga blykstelėja raudona ugnelė žemai. Jau šauda į mus!

Staiga pilotas pasuka mašiną ir aš beveik pergrįunu. Greit ore judėdami, mes neleidžiam jiems nusitaikyti.

Bombos sprogsta! Žaliame aerodromo lauke pakyla juodų dū-mų kalnai. Jie uždengia viską. Tuoju pat šalia antras vulka-nas, trečias. Pragaras gimsta tenai.

Tuo pačiu metu, kaip juodi arai, puola žemyn kiti bombone-šiai. Jie lekia nosimi apačion, lyg sunkūs sviediniai, ir atrodo, kad prasmegs žemėn. Tai smigimo bombonešiai.

Galima matyti, kaip greit jie šoktelėja aukštyn, o bombos iš jų vidurių lekia tuo pačiu keliu tolyn. Kvapą užgniauziame. Kur klius.

Ugnis ir dūmai! Tiesiai į angarus. Kaip plyšusi saulė, sužiba milžiniškas gaisro verpetas. Daugybė juodų, mažų taškelių bėga kažkur aerodromo keliu, o kita grandis vėl puola žemyn, smig-dama naujam bombardavimui. Ir vėl ugnis ir mirtis tenai.

Iš tolo, grįžtant atgal, pažiūrėjau į pirmą mūsų eskadrilės puolimą. Horizontas buvo pajuodavęs nuo dūmų stulpo, kuris atrodė išaugęs ligi debesų. Raudonos ugnies jūra bangavo Kut-no aerodrome, naikindama tuos, kurie niekad jau nebegalėjo pakilti. Greitumas ir netikėtumas sutriuškino priešą.

*

Rugsėjo 16 d. 13 val. paskandinau 10.000 tonų prieš pre-kinį laivą ir lydėjau laiveliuose plaukiančią įgulą, ligi ji sutiko norvegų žvejų laivą „Ilse Backe“. Iki vakaro nieko neteko su-tikti ir naktį praleidom, plūduriuodami jūros paviršiuje.

Rugsėjo 17 d. apie vidurdienį mes iškilome iš vandens ir staiga per savo periskopo vamzdį pamačiau prekinį laivą.

Tačiau šalia jo ore sukosi du lėktuvai. Per toli, kad pažin-čiau kieno jie.

Skubi ir greita komanda:

— Pasinert!

Aš įtraukiau savo stiklinę povandeninio laivo akį ir mes tuoj atsidūrėm giliai jūroje.

Po vidudienio aš pasukau vėl aukštyn į jūrą. Prieš naktį medžioklėn. Horizontė pamačiau pilką debesį. Milžinas laivas, aplink jį penki laivai — naikintuvai, o viršum jo, staigiais po-sūkiiais kraipydamiesi, skraidė lėktuvai.

Lėktuvnešis!

Kiekvienas povandeninio laivo vyras buvo savo vietoj. Bokš-telyj, prie žiūrono ir krypties vairo buvau tik aš ir vairininkas. Mūsų tikslas buvo dabar lėktuvnešis!

Mes taikėmės į jį, laukdami kol jis priartės. Atsidūrėm ruo-že, kuris buvo apšviestas besileidžiančios saulės. Aš įsakiau pa-ruošti keturių torpedų šūvį. Mes buvome visą laiką po van-deniu ir tik mažutė stiklinė akis iš po vandens žiūrėjo į priešą.

Reikėjo nusitaikant išlaikyti povandeninio laivo plaukimą kuo lygiausiai, nes nuo to priklausė mūsų šūvio tikslumas. Pa-galiau proga atėjo.

— Ugnis!

Mūsų laivas lyg stuktelėjo atgal ir torpeda jau išlėkė. Vir-pančiom širdim mes laukėme sprogimo garso. Ar gerai patai-kyta?

Staiga savo žiūrone pamačiau ir išgirdau. Plieninė detonaci-ja, ugnis ir milžiniškas vandens stulpas, nepaprastos bangos ir

Greit sukaks trys mėnesiai, kai pasaulis, po įtempto ginklavi-mosi laikotarpio, milijoninėmis armijomis sustojo su ginklu ran-koje. Viena — antrojo pasaulinio karo fazė nušlavė išpūstą lenkų valstybę. Mes buvome šalia kariaujančių ir mums, kariams, rei-kėjo būti dar budresniems ir visada pasirengusiems ginti savo Tėvynę ir savo laisvę. Šis didysis kiekvieno kario uždavinys yra toks pat kietas ir atsakingas ir dabar, nes pavojai dar nepraėję.

Iš kelių dabartinio karo epizodų mes pamatysime, kaip ka-riauja pasaulyje kitų valstybių kareiviai. Ir tuose pavyzdžiuose pamatysime atsakomybę, pareigą, kietą kareivišką užsispyrimą, kuris privalus tam, kas su ginklu už save ir savo artimuosius budi.

*

Buvo visiškai tamsu, kai eskadrilė gavo įsakymą. Už pusva-landžio turėjo pradėti švisti. Drėgmė jautėsi ir per plonas lau-ko aerodromo barakų sienas. Tačiau nė vienas eskadrilės vyras nemiegojo.

Eskadrilės vadas perskaitė visų lėktuvų įguloms įsakymą. Tai buvo pirmasis karo paliepimas mums, pirmasis žygis į frontą.

— Bombarduoti Kutno aerodromą. Naikinti angarus, aero-dromo pastatus ir pačią aikštę.

Bombonešiai jau buvo pilnai paruošti. Matėme milžiniškas, šaltas plieno bombas, kurių turėjo mūsų lėktuvų sparnai nešti pirmyn. Ta valanda dabar atėjo!

— Karas prasidėjo, — pasakė vadas. — Aš tikiu savo es-kadrile ir jos garbingais žygiais. Į lėktuvus ir pasirengt. Už pu-sės valandos, man vadovaujant, eskadrilė kyla.

Pilka migla gulėjo laukuos, kai sunkūs bombonešiai viens po kito peršoko mišką ir drebindami žemę nuėjo pirmyn. Ore mes susirikiavom. Ir taip vyras prie vyrų ir mašina prie maši-nos į tikslą.

Šaltis jaučiamas ir kabinose. Prarėždavom ir išnykdavom de-besyse, bet be sustojimo vis į priešą.

Prisiminė sena karo dainelė:

„Su vyrais, arkliais ir vežimais...“

Ją reik pakeisti ir būtinai dar apie lakūnus įdėti, galvoju, nes mes pirmieji dabartinį karą pradėdam. Niuniuoju savo stikliniame, apskritam bokštelyj, o motorai iš kairės ir dešinės sunkiu ritmu man pritaria.

Greičiau kaip filmoj lekia laukai apačioj. Čia siena! Nespė-jau išžiūrėti jos — ji jau toli.

JŪROJ IR ORE

19

stančio pasaulinio karo

daugybė dūmų. Tylioje jūroje vienu metu atsirado požeminio pasaulio reginys!

Labai greit mes įtraukėm periskopą, pilnu kampu į dugną... ir nutilom. Priešo laivai naikintuvai skubėjo į mus.

Mes gulėjome be jokio garso jūros dugne, savo tvirtame, plieniniame laive, ir laukėme. Girdėjom, kaip užė priešų laivų naikintuvų mašinų sraigčiai, kaip staiga sprogo jų paleista vandeninė bomba.

Šis sprogimas parvertė mano staliuką ir visam laive kurčiai sudrebėjo. Bombos krito toliau, pagaliau viskas nurimo.

Aš buvau laisvas ir galėjau eiti pamiegoti. Bet viena mintis man nedavė ramybės. Kaip aš pataikiau ir ar aš negalėjau su savo vyrais to geriau atlikti. Apie tai aš sužinojau tik kitą dieną.

Saulėi leidžiantis mes išlindome iš jūros. Didelė raudona jūra kilnojo mūsų valtį ir žmonės išėjo ant denio pakvėpuoti tyru oru. Mes buvome vienu vieni begalinėse jūros platybėse.

Staiga vienas mano vyrukas išsoko aukštyn. Jis, klausydamas radiją, išgirdo pranešimą, kad visai neseniai paskandintas 22.500 tonų lėktuvnešis, kliudytas dviejų torpedų.

Ir kas tada pasidarė laivo denyje, sunku aprašyti. Vyrų šokinėjo, bučiavosi ir dainavo. Jie liko lyg laukiniai! Juk tai mes jį paskandinom.

*

Priešlėktuvinės artilerijos postas buvo įrengtas viename Reino krante. Tą rytą rūko uždanga gulėjo viršum srovės ir šaltas oras kuteno artilerininkus. Rūkas viską, kas gulėjo abipus upės, darė kažkokiomis fantastiškoms būtybėms.

8 val. ryto staiga pranešimas:

— Prie pabūklų!

KARO VEIKSMAI

„Berliner Boersenzeitung“ teigia, jog dabar vokiečių statomoji Zigfrido linija pagal olandų sieną būsianti stipresnė už Mažino liniją. Ta proga laikraštis pastebi, jog vokiečių tvirtovių statymas prie olandų sienos rodo, kad Vokietija toje srityje turinti tikslai apsigynimo tikslus.

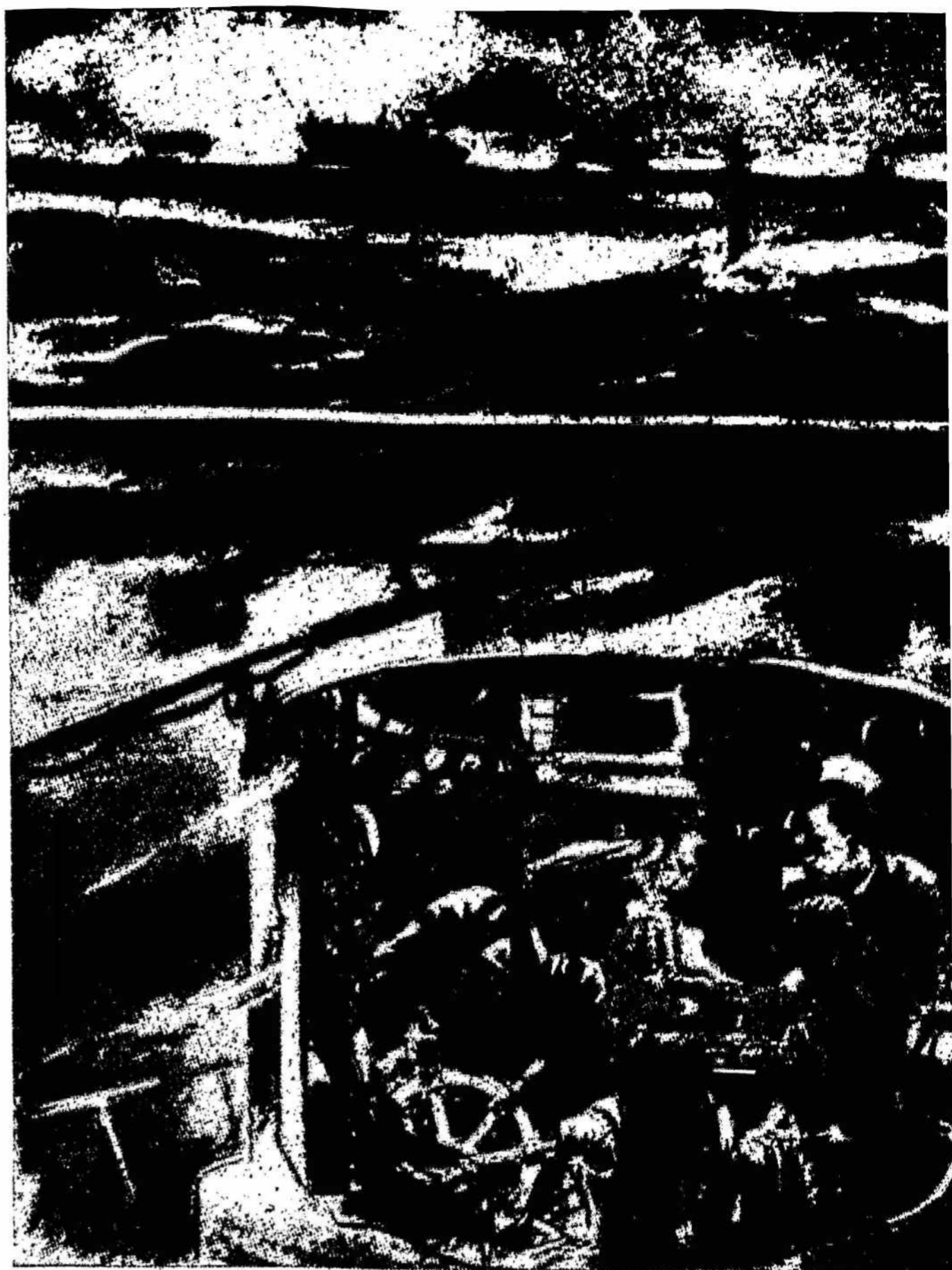
Įdomių žinių apie Vokietijos karo dabartinę jėgą pateikia švedų „Svenska Pressen“. Dabar Vokietija, pabaigusi karą su Lenkija, turinti sumobilizavusi iš viso per 4 milijonus kariuomenės, kuri padalyta į 150 divizijų. Aviacijoje Vokietija turinti 500.000 kariuomenės su maždaug 10.000 lėktuvų. Laivynas susideda iš maždaug 46.000 kariuomenės ir jis dabar turįs savo eilėse 65 povandeninius laivus. Dabar Vokietija galinti per mėnesį pastatyti po 10 povandeninių laivų.

Prancūzų laikraštis „Journal“ karinis korespondentas teigia, jog esamoji Vakarų fronto tyła aiškiai rodanti, kad debesys renkasi ir kažkas turi įvykti. Greičiausia, esą, vokiečiai priimsią Geringo planą: pulti milžiniškomis jėgomis Mažino liniją žemėje ir tą puolimą paremti milžiniškomis jėgomis ore.

Amerikoje skubiai kraunama į laivus karo medžiaga ir lėktuvai sąjungininkams. Laivai smarkiai saugomi Amerikos ir sąjungininkų specialių tarnybų. Esamomis žiniomis, Prancūzija užsakiusi Amerikoje 4.400 lėktuvų, o Anglija — 4.000.

Prancūzų Havasas praneša, kad vokiečių kariuomenės kiekis prie Olandijos ir Belgijos sienų pasilieka vis toks pat didelis. Vokiečių kariuomenės vyriausioji vadovybė išilgai Reino upės, o taip pat Hanoveryje telkia daug kariuomenės ir karo medžiagos. Kariuomenė ir medžiaga buvo pasikirstytos, kaip atrodo, puolimo sumetimais. Tos jėgos esančios visą laiką parengtos veikti. Tokia padėtis esanti jau daugiau kaip dvi savaitės. Tuo pačiu metu Olandija ir Belgija kasdien stiprina savo atsparumą. Telkiama kariuomenė ir daromi įsistiprinimai.

Anglų diplomatiniai sluoksniai suteikia įdomių smulkesnių apie paskutinėmis savaitėmis anglų bombonešių dienos metu atliktus žvalgybinius skridimus virš Vokietijos. Iš visai žemai buvo nufotografuoti miestai, uostai ir kariniai tiks-



...Orizonte pamačiau laivą milžiną...

lai. Nepaisant vokiečių lėktuvų pasipriešinimų, britų lėktuvai daug kartų nuskrisdavo daugiau kaip 300 kilometrų į Vokietijos gilumą. Nors ir nepalankiomis oro sąlygomis, buvo padaryta šimtai labai svarbių nuotraukų: šešiolikos priešų aerodromų ir tokių Vokietijos parengtų gintis miestų, kaip Emdenas ir Hamburgas.

Vokiečių laikraštis „Hamburger Fremdenblatt“ pastebi, kad dabartiniame kare Anglija gali Vokietiją nugalėti tik ilgu blokados karu. Todėl sąjungininkų perspektyvose blokados sėkmingumas yra virtęs svarbiausiu punktu. Ryšium su tuo laikraštis sako, kad šio karo įvykiai duoda tokią pamoką: 1) Anglija, nors ir sakosi valdanti jūras, vis tiek negali vokiečių laivyno sulaikyti vokiečių uostuose ir negali netrukdoma tvarkyti savo prekybos susisiekimo jūrose. 2) Britų laivyno susisiekimas nuolat susiduria su nuostoliais, taip, kad britų salų aprūpinimas didele dalimi priklauso nuo importo iš kitų kraštų ir čia susiduria kasdien vis su didesnėmis kliūtimis. 3) Neutralių stebėtojų nuomone, jau dabar konstatuojama, kad blokada nėra efektyvi visu savo platumu.

Amerikos Jungtinių Valstybių užsienių reikalų ministerija paskelbė sąrašą Amerikos prekybos laivų, kuriuos kariaujantieji kraštai sulaikė nuo rugsėjo 1 d. ligi lapkričio 16 d. Pagal tą sąrašą anglai sulaikė 33, prancūzai 10 Amerikos prekybos laivų, o vokiečiai tik „City of Flint“, kuris jau paleistas. Vokiečių povandeniniai laivai po dvi valandas buvo sutūrėję Amerikos prekybos laivus „Hybert“, „Wacosta“ ir „Eglantine“, tačiau važmos nekonfiskavo. Prancūzai yra konfiskavę žymią dalį krovinių, taip pat ir anglai.

Vyriausioji vokiečių kariuomenės vadovybė praneša, kad Vakarų fronte žymesnės veiklos nebuvo. Tarp Mozelio ir Saaro kiek gyviau veikė patruliai ir artilerija. Tarp Saaro ir Reino artilerijos šaudymas susilpnėjo, o viršutiniame Paireinyje buvo visiškai ramu. Vakariniame Reino krante buvo pastebėtas priešų įsikimo darbas. Daug didesnė veikla buvo jūroje. Žinia apie tai, kad vienas vokiečių povandeninis laivas paskutinėmis dienomis paskandino britų laivų bendro 26.000 tonažo, nušviečianti tik nedidelę vokiečių pasisiekimų dalį. Atvirksčiai pakartotinems anglų žinioms apie vokiečių povandeninių laivų naikinimą, gaunama nuolatinių žinių apie anglų garlaivių skandinimą. Tuo tarpu kai anglai nepateikia smulkesnių žinių apie jų paskandintus povandeninius laivus.

Artilerininkai šoko tokiu pat greitumu, kaip jie buvo anksčiau išmokę. Neramios širdys ir laukimas būsimos kovos.

Pranešimas sakė, kad priešė tolimosios žvalgybos lėktuvas skrenda į čia.

Aštrūs žiūronai dairosi po horizontą, bet vis nieko. Pagaliau šūksnis:

— Jis ten!

Ir kiti dabar pastebi priešą. Tai dvimotorinis lėktuvas, kuris greit pranyksta už tolumoj esančių aukštumų. Jis eina, slėpdamasis nelygumomis. Vėl staiga pasirodo. 1200 metrų ligi jo.

Ir dabar akimirksniu prapliumpa ugnies arkanas. Šūvis po šūvio į ten iš greit šaudančios patrankėlės. Ugninėm juostom išsibrėžia šviečiančių šovinių kelias. Oras dreba nuo nepertraukiamų šūvių serijų.

Mes matome priešė lėktuvą, kurio nosis primena granatos sviedinį. Visą jį apipila granatos. Aštuoni šūviai aplink... ir čia dabar pirmas pataikymas: motoras pradeda degti!

Nenusakomas artilerininkų džiaugsmas: per septynias sekundes priešė galas čia pat!

Matome, kaip trūksta pusė stiklinės lakūnų uždangos ir vartydamasis lekia į vandenį.

Priešas turi matyti, kad jis žuvo. Tačiau jis nenori be kovos pasiduoti. Lakūnai pamato mūsų patranką ir lėktuvas, smailas, kaip granata, puola į čia. Jo degančio lėktuvo kulkosvaidis sužiba, šaudydamas į bateriją.

Dabar susitinka du šauliai: vienas ore, o antras prie pabūklo. Šūvis už šūvį! Trys artilerininkai krinta lėktuvo kulkosvaidžio sužeisti. Draugai puola jiems padėti. Lėktuvas su dūmų uodega pranyksta užpakalyje. Jis atsimuša į dirvoną, netoli baterijos pozicijos. Trys sužeisti priešė lakūnai, išlėkę per smūgį lauk, nunešami nuo žiauriai šėlstančios ugnies. Artilerininkų kautynės pasibaigė. Jos truko tik septynias sekundes!

*

4000 metrų aukštis. Žemė matyti pro siaurus, miglotus ruožus. Viršum mūsų, dar už poros kilometrų aukščiau, kiti debesys. Mes traukiame dangaus gatve, o akys bėga aplink.

Uždavinys — užskristi skirtą rajoną, sutikti priešė naikintuvus, pulti juos, nugalėti ar išblaškyti ir padaryti laisvą kelią tiems bombonešiams, kurie po mūsų startuos.

Atskiri debesų klajoklių kamuoliai sutinka mus ir juos perkertame savo greitais lėktuvais, kaip kulkomis. Girdžiu radijo ausinėse balsą. Tai vadas kalba, kuris eina priešais mus, beveik penkiasdešimt metrų atstume.

— Čia 1... čia 1... 3 grandis padidink aukštį! 3 grandis padidink aukštį! 500... 500...

Tai liečia ne mus, nes aš 2-je. Matau, kaip klusniai keli lėktuvai kairėje kyla. Jie atrodo, lyg juos trauktų iš apačios, su savo riestais sparnais atrodo, kaip milžinai paukščiai, kurie taip kabo, nes pavargo plasnoti.

Vėl radijo balsas:

— Čia 4... čia... 4... Priešas! Priešas! Kairėje...

Akys metasi į tą pusę. Ketvirtosios mašinos pilotas pamatė priešus ir praneša tai kitiems.

Jau turiu! Juodi taškai artėja į mus. Mes susitinkame ir viskas vyksta beprotiškai greit. Mano grandies vadas puola į juos kartu su mumis.

Aš pamatau savo taikymo žiede kažkokio lėktuvo kaktą ir šaunu iš keturių kulkosvaidžių. Mes prasilenkiame fantastišku greitumu, šokame aukštyne, išsisklaistom ir dabar prasideda atskirų lėktuvų medžioklė. Žali ir juodi lėktuvų kūnai šmėkščioja vienas pro kitą, kaip žaibai. Švystelėja ilgos baltos uždegamųjų kulkų juostos ar raudonas patrankėlės sviedinys. Susitinkdami lėktuvai šauna, apsisuka, vėl lekia viens pro kitą, vėl šauna. Ilga, balta dūmų juosta palydėtas krinta priešė aukšta sparnis. Jį praryja debesys ir daugiau nebematau.

Staiga pastebiu, kad pro mane pračina ratu besisukdami du mūsų ir priešas. Aš jų viršuje ir šone. Į taikymo žiedą įplaukia pats svetimas lėktuvas. Iš visų keturių ginklų kartu. Raudoni kvadratai sparnuos iššoka ir pakimba ore. Paskui visa masė nulekia. Jis baigtas!..

Nėra laiko jį lydėti. Aš puolu vėl į kitą, paskui staiga persiverčiu, išlendu nuo puolancio kiton pusėn ir, pralėkdamas, tik per plauką vos nesusiduriu su vadu.

Lėktuvai maišosi vienas pro kitą gyvybės ar mirties rate. Patrankėlės ir kulkosvaidžiai! Žemyn ir aukštyne! Žūt ar nugalėti!

Priešė lėktuvų nedaug beliko. Jie viens po kito bėga tolyn, krašto gilumon, slepiasi debesyse. Ore priešas sumuštas ir iš radijo ausinių girdėti:

— Čia 1... čia 1... Baigt kovą! Baigt kovą! Susirinkt...

Griždami sutinkam bombonešius, kurie traukia į kautynių lauką. Paskutinis dramos aktas ten tuoj prasidės.

Nakas

POLITIKOS APŽVALGA

PRANCŪZŲ IR ANGLŲ SUSITARIMAS DERINTI SAVO KARINES PASTANGAS. Lapkričio 17 d. Londone buvo paskelbtas vyriausios santarvininkų tarybos komunikatas ir bendra prancūzų ministro pirmininko Daladier ir anglų — Chamberlaino deklaracija. Buvo pasiektas visiškas sutarimas dėl priemonių derinti prancūzų ir anglų pajėgas kuo sėkmingiausiai vesti karo veiksmus. Be to, abu kraštai drauge rengs užsieny perkamų reikalingų dalykų programas ir tarp savęs vengs bet kokios konkurencijos užsienio prekyboje.

UŽDARYTAS ČEKŲ UNIVERSITETAS. Vokiečių laikraštis „Dienst aus Deutschland“ praneša, kad paskiausiai Prahėje sušaudyti 9 čekų studentai ir daugelis suimta už ruošimą demonstracijų ir pasipriešinimą valdžiai. Taip pat 3 metams uždarytas čekų universitetas Prahėje. Be to, skelbiama, kad praktikoje esąs internuotas Čekijos prezidentas Hacha.

SUSIDŪRĖS SU MINA NUSKENDO MŪSŲ LAIVAS. Lietuvos prekybos laivas „Kaunas“ plaukė į Angliją prekių Lietuvai parvežti. Ties Roterdamu (paliai Olandija) susidūrė su mina ir paskendo. Iš 20 įgulos narių 1 žuvęs ir 4 esą sužeisti; kiti išgelbėti.

rytuose. Vengrijoj didžiausiu atsidėjimu sekamas Rumunijos laikymasis. Atrodo, kad ten yra įvykę svarbių posūkių, kadangi įtempimas tarp Sovietų Rusijos ir Rumunijos sumažėjo. Jugoslavijoje manoma, kad jeigu susitartų sovietai ir rumunai, tai sustiprėtų draugiškumo ryšiai tarp Vengrijos ir Jugoslavijos, net sudarant nepuolimo paktą.

Vokiečių spaudoje daug rašoma apie anglų žygius Balkanuose. Esą Anglija stengiasi Balkanų valstybes panaudoti savo apsupimo politikai. „Berliner Boersenzeitung“ rašo, kad Anglija viską daranti, idant prikištų degtuką prie parako statinės Balkanuose. Bet, esą, anglų užmačioms priešinasi pačios Balkanų valstybės ir jų sveikas neutralumo supratimas.

„Berliner Boersenzeitung“ išspausdino straipsnį, iš kurio matyti, kad vokiečių politiniai sluoksniai su dideliu dėmesiu seka įvykius Europos Pietų rytuose. Laikraščio nuomone, anglai, būdami silpnesni už vokiečius kariniu požiūriu, nori blokados karą praplėsti ir Europos Pietų rytuose. Tam tikslui Anglija ten skleidžia netikrumą ir nesantaiką. Didžioji Britanija ne tik norinti susilpninti prekybinius mainus tarp Vokietijos ir Pietų rytų Europos valstybių, bet ir visai tą prekybą padaryti negalimą. Tam tikslui Anglija pasinaudoja javų ir žaliavų užpirkimu. O taip pat ir kai kurių bendrovių laivais. Anglai turi ir kitų priemonių: jie kursta bulgarus Dobrudžos klausimu, drauge patardami rumunams nesitarti su bulgarais, arba gąsdindami, kad sovietų ar vokiečių kariuomenė įeisianti į Rumuniją, o italų ar vokiečių — į Jugoslaviją. Pagaliau, Anglija Balkanų valstybių ambicijas įkinkė į bendro Balkanų valstybių neutralumo politiką. Laikraštis įsitikinęs, kad Anglijos pastangos Balkanuose neduos rezultatų.

Londono informuotuose sluoksniuose vyrauja nuomonė, jog taikos viltys šiuo metu neturinės jokio pagrindo. Vokietija, esą, nusivylusi visais taikos bandymais ir dabar pasiryžusi kariauti. O dabartinę tylą fronte Vokietija bandanti panaudoti savo ekonominių ir ūkinių pozicijų sustiprinimui. Tą aiškiai rodo Vokietijos diplomatinė veikla Balkanuose, kur vokiečiai stengiasi apsirūpinti jiems patogiomis sutartimis, ypač dėl Rumunijos naftos. Londone esamomis žiniomis, dabar Balkanuose vyksta tikros rungtynės tarp Vokietijos ir Anglijos. Vokiečiai visomis išgalėmis stengiasi užbėgti anglams už akių. Anglai tikisi gi laimėti vistiek, nes rumunai ypatingai reškubą susirišti su vokiečiais naujomis sutartimis.

SSSR PAREIŠKIMAS LATVIJOS NEPRIKLAUSOMYBĖS PROGA. „Izvestija“ paskelbė labai nuoširdų straipsnį ryšium su Latvijos nepriklausomybės švente. Straipsnyje apžvelgiami Sovietų ir latvių santykiai, pabrėžiamas savitarpio paramos paktas ir sakoma, kad Sovietų Sąjunga visados gerbė Latvijos nepriklausomybę ir lygiu būdu gerbs ir ateityje.

ČEKOSLOVAKIJOS ATSTOVYBĖ PRANCŪZIJOJE. Skandinavų spauda didelį dėmesį kreipia į Prancūzijos vyriausybės nutarimą pripažinti Čekoslovakijos oficialia valstybės atstovybe čekoslovakų nacionalinę tarybą, kuriai pirmininkauja Benešas. Toji taryba oficialiai pradėjo savo veikimą. Iš tarybos 8 narių 5 esą čekai, o 3 slovakai. Dabar, esą, aišku, kad Prancūzija šią tarybą pripažins tikrąja Čekoslovakijos vyriausybe. Tokia pat padėtis buvusi ir Did. karo metu.

LENKIJOS GYVENTOJU MAINAI. Prancūzų Havaso žiniomis, mišra Vokiečių ir SSSR komisija gyventojų iškeitimo reikalu susitarė. Sutartimi numatoma perkelti į Vokietiją apie 115.000 vokiečių, gyvenančių tose buv. Lenkijos provincijose, kurias prisijungė Sovietų Sąjunga. Pakaitomis į Sovietus bus perkelta apie milijoną ukrainiečių, gudų ir rusų iš Vokietijos užimtos Lenkijos dalies. Apie žydus ir lenkus susitarime neminima.

VOKIETIJA NORINTI SUNAIKINTI ANGLIJĄ. Havasas praneša, kad vokiečių užsienių reikalų ministerijoje buvo pareikšta, jog Ribbentropo verbalinis olandų ir belgų atstovams atsakymas yra paskutinis Vokietijos žodis į Belgijos ir Olandijos valdovų taikinimo iniciatyvą.

Berlyne užsienių laikraštiniams buvo pareikšta, kad nuo dabar Vokietija teturinti vienintelį tikslą: sunaikinti Anglijos viešpatavimą pasaulyje. Svyravimo ir tarpininkavimo metas galutinai praėjęs. Užsienių laikraštiniams buvo specialiai prašomi savo kraštuose pranešti apie šią Vokietijos nusistatymą ir pabrėžti neatšaukiamą jos pasiryžimą.

BELGIJOS IR OLANDIJOS BŪSENA SUNKĖJA. Anglija ir Vokietija joms stato vis griežtesnius reikalavimus. Anglija nenori, kad tie kraštai prekiautų su Vokietija, o Vokietija reikalauja, kad belgai ir olandai kaip galima griežčiau pasipriešintų anglų reikalavimams.

TRAUKIAMĖ ATSAKOMYBĖN BUVUSIEJI LENKIJOS VADAI. Danų spauda paskelbė, kad naujoji Lenkijos vyriausybė, dabar esanti Prancūzijoje, išleidusi dekretą, kuriuo traukianti tieson buvusius Lenkijos vadus: maršalą Rydz - Smiglą, buvusį ministrą pirmininką gen. Slavoj-Skladkovskį ir užsienių reikalų ministrą plk. Becką. Jie kaltinami Lenkijos nelaimė. Tačiau oficialių pranešimų iš Paryžiaus apie tai nėra.

LATVIAI STATYDINSIS LĒKTUVŲ FABRIKĀ. „Rīts“ pranešimu, Latvijos ministrų kabinetas priėmė įstatymą, kuriuo Rygos aps., Ropazų valsčiuje nusavinama valstybės reikalams keli privatūs žemės sklypai su esančiais juose trobesiais. Nusavintame žemės plote bus pastatytas lėktuvų fabrikas ir greta jo įrengtas aerodromas.

POLITINĖ VEIKLA BALKANUOSE. Šveicarų „Basler Nachrichten“ rašo, kad Balkanų kraštuose diplomatinė veikla atrodo esanti tiek pat didelė, kaip ir vakarinėje Europos dalyje. Sovietai labai energingai varo savo akciją Balkanų srityje, norėdami pasitikrinti sau įtaką Europos Pietų



Vai tai skausmu liejos melsvos Neris
Sielvartas klajoj ukanom nakties. [vilnys,
Vytautą Jogaila išvežė iš Vilniaus,
Atvežė Kęstutį glėbyje mirties.

Graudžiai ragai gaudė, graudžiai aidas silpo
Skausmo palaužtuose Panerių kalnuos,
Kol liepsnų liežuviai nirtulingom kilpom
Apkabino lauže didvyri šarvuos.

Matė Vilnius, matė — daug dienų gūdžiųjų,
Bet tokios nematė — sielvarto pilnos —
Kai brangaus Kęstučio Lietuva raudėjo,
Kada nieks negesė sopulio raudos.

Kelios dienos ėjo — skausmo nukamuotos.
Sielvartingos naktys temo virš šalies.
Paskui vėlei žinios atlėkė sparnuotos: —
Vytautas pabėgo iš Krėvės pilies.

Ne į Vilnių krito eikliosios vilyčios.
Tai Kęstučio balsas šaukė pagalbos.
Saulė, įsisiautus debesų trinyčiuos,
Slėpė liūdną veidą nuo vaizdų kovos.

Ne kryžiuočiams imti puikią Vilniaus pilį.
Tai ne jiems įžengti Lietuvos širdin.
Daugel iš jų krito, amžiams čia nutilę...
Kovos aidas lėkė — nulėkė tolyn.

Su skausmu žiūrėjo Vytautas į bokštus.
Virė karštas kraujas didvyrio širdy.
Kaip nusiminimą nuo savęs nublokšti,
Ar užtemdys skausmą nūn daina skardi?

Pažvelgė su meile į buveinę bočių: —
Tai aršus Jogaila džiaugėsi tenai.
Atsitraukė tyliai su pulkais kryžiuočių,
Tepasakęs: „Vilnius — mano amžinai“.



Nerimu plazdėjo visos Vilniaus dienos.
Bailiai krito rasos nuo žalių klevų.
Vytautas vėl laisvas. Vytautas — juk vienas,
Kaip įžengs jis sostan mylimų tėvų?

Ir staiga išaušo auksasparnis rytas.
Prašė Vilnius saulėj — didis ir puikus.
Nuskambėjo girios viesulais trimitų:
Vytautas artėjo, vedinąs pulkus.

Ant galvų kryžiuočių — tai šalmai blizgėjo,
Ir žemaičių akys žvelgė, lyg ugnis.
Argi Vilnius laukė, argi jis tikėjo,
Kad iš brolio rankos strėlės į jį kris?



Ir išjojo — jojo vėl pulkų tvarkyti,
Nors širdis ir niaukės niaurumu rudens.
Nes ateit turėjo kada tokis rytas,
Kad į žavų Vilnių Vytautas įžengs.

Ir atėjo rytas — ne kovų pašvaistėm —
Su didžia naujiena iš lenkų šalies.
Kviečiamas Jogaila pas Jadvygą skaisčią
Paprašyt jos rankos ir jaunos širdies.

Užė visas dvaras, žinių tą išgirdęs,
Nerimas ir džiaugsmas keitėsi veiduos.
Jogaila paliko pilį — tėvų širdį,
Rymančią didingai Panerių miškuos.



Penki broliai Putriūnai, ši rudenį vienu metu budėję krašto sargyboje

*Su svita išjojo į šalis svečiūsi,
Priėmė vainiką iš svečių žmonių.
Į padanges kėlė džiaugsmas Vilniaus dvasią
Vytauto belaukiant keletą dienų.*

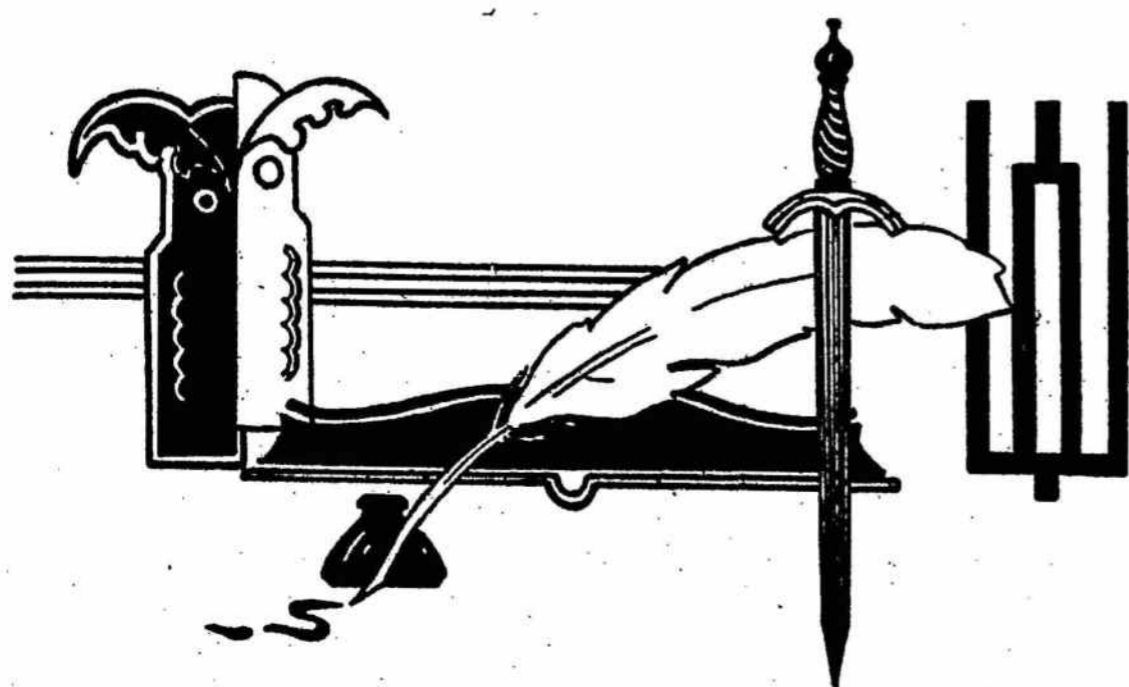
*Grįžo ir Jogaila, sutartį sudaręs,
Lenkijai pardavęs laimę Lietuvos.
Sunerimo visas, visas Vilniaus dvaras,
Paniekoj pasviro pušys ant kalvos.*

*Grįžo jis ne vienas — su pulkais dvasiškių,
Nešdams Kristaus mokslą į šventas girias.
Ir Vilniaus gabijoj greit ugnis išblyško,
Kurstyta vaidilų per naktis šiaurias.*

*Ėmė Vilniuj augti bokštai, puošnios bonios.
Naujo, kito Dievo plito čia garbė.
Ir naujai suskambo puikūs Neries kloniai,
Naujas Dievo žodis ėmė čia skambėti.*

(B. d.)

JUOZAS PALIONIS



Sovietų Sąjungos kariuomenės dalinių sutikimas

Vilnius. Elta. Lapkričio 15 d. 8 val. Paneriuose, Vilniaus miesto ribose, įvyko Sovietų Sąjungos kariuomenės dalinių, numatytų spalio 10 dienos sutartimi tarp Lietuvos ir Sovietų Sąjungos, sutikimas. Iš Lietuvos pusės sutikime dalyvavo d. gen. Adamkavičius ir gen. št. plk. ltn. Matulis, o iš Sovietų pusės — įgaliotas ministras Pozdniakovas, divizijos vadas kombrig. Jeriominas, kuris vadovavo Sovietų kariuomenės daliniams, komdiv. Korobkovas ir karo atašė majoras Korotkichas.

Sovietų kariuomenei sutikti buvo pastatyti garbės vartai, kurie buvo papuošti Lietuvos ir Sovietų Sąjungos vėliavomis. Netoli garbės vartų buvo išrikiuotos Lietuvos ir Sovietų Sąjungos kariuomenių garbės kuopos su orkestrais.

Lygiai 8 val. buvo paleistas raketų saljutas. Mūsų garbės kuopos orkestras sugriežė Sovietų himną, o Sovietų garbės kuopos orkestras — mūsų Tautos himną. Po to prie garbės vartų susitiko ir pasisveikino d. gen. Adamkavičius su kombrig. Jeriominu ir abu nuvyko prie Sovietų kariuomenės garbės kuopos, kur d. gen. Adamkavičius pasakė trumpą sveikinimo kalbą. Toliau d. gen. Adamkavičius ir kombrig. Jeriominas nuvyko prie lietuvių garbės kuopos, kur kombrig. Jeriominas, Sovietų kariuomenės dalinių į mūsų teritoriją įžengimo proga, pasveikino mūsų kariuomenę, ryšium su pradžia vykdymo sutarties tarp abiejų valstybių vyriausvių. Po to mūsų artilerijos baterijos paleido 21 saliuoto šūvį. Paskui Sovietų kariuomenės daliniai pražygiavo pro garbės tribūną, kurioje buvo atsistoję aukštieji sutikimo iškilmės dalyviai.

Sovietų Sąjungos kariuomenės sutikimas praėjo draugiška nuotaika ir labai sklandžiai.

INDIJA REIKALAUJA NEPRIKLAUSOMYBĖS. Italų laikraštis „Popolo di Roma“ praneša iš Londono, kad ten įvykęs darbo partijos atstovų posėdis svarstęs iš Indijos gautą pareiškimą, kad Indija nepadėsianti Anglijai kariauti, jei nebus patenkinti tautiniai indų reikalavimai. Indų reikalavimai esą tokie: 1) turi būti padarytas išsamus pranešimas apie Anglijos karo tikslus; 2) Indijai turi būti prižadėta pripažinti jos savarankiškumą ir 3) britų vyriausybė turinti tuoj pripažinti, kad Indija savo steigiamajame susirinkime pati priimtų savo konstituciją.

Vokiečių DNB praneša, kad jau atsistatydino visos Indijos provincijų vyriausybės, protestuodamos prieš delsimą suteikti Indijos tautoms nepriklausomybę. Gandis pareiškė „News Chronicle“ atstovui, tarp kitko, jog Anglija turėtų suprasti, kad Indijos kongreso reikalavimai yra rimti ir bus patenkinamais laikomi tik tada, kada Anglija atsisakys nuo imperializmo Indijoje.

SPAUDŽIA ANGLUS. Amerikos laikraštis „New York Times“ praneša iš Šanchajaus, kad Japonijos kariniai sluoksniai, atšaukus Anglijos kariuomenę iš Šiaurės Kinijos, įsakė sustiprinti anglų koncesijos blokadą. Dabar Anglijos piliečiai Tiencine turi sutikti su įvairiais suvaržymais. Japonų sargybos kontroliuoja koncesijos pasienius ir reikalauja iš visų anglų, kurie peržengia koncesijos sieną, tam tikro mūto. Pekino mieste buvo iškabinti prieš anglus nukreipti plakatai, kuriuose reikalaujama anglus visiškai pašalinti iš Šiaurės Kinijos.

Tik „Karys“ visiems naudingas ir idomus

VL. NORIKIUS

GINKLUOTI BELAISVIAI



(Žiūr. „Kario“ Nr. 54)

Netrukus kelio galą priėjome ir patekome lenkams stačiai į nagus. Kai lenkai paklausė: „Kas čia?“ mes tuoj kritome ant žemės ir ropodami skubinomės atgal. Keliolika lenkų šoko prie mūs, o mes paleidome porą salvių. To tik ir terekėjo. Staiga papliupo kulčių lietus. Lenkai ėmė šaudyti, patys nežinodami į ką. Matydami, kad lenkų spiečius daugėja ir jau visai mus puola, atsišaudydami traukėmės atgal. Aš tuoj buvau į koją sužeistas ir jau su savo draugais trauktis nebegalėjau. Mano draugai, nenorėdami manęs palikti, stengėsi kiek panešėti, bet aš prašiau mane palikti ir tik rūpintis savimi. Nenorėdamas, kad mano šautuvas patektų lenkams, jį atidaviau savo draugams, nes jie, būdami sveiki, neabejojau, kad nuo lenkų tikrai paspruks.

Tuo būdu lenkai mane sužeistą paėmė į nelaisvę, o kitus mūsiškius nusivijo toliau. Po kokios valandos dar vieną atsigabeno, o kiti trys laimingai paspruko ir kaip vėliau teko sužinoti, vargais negalais prieš pat rytą jau buvo savųjų tarpe. Mane, kaip sužeistą, tuoj paguldė į ligoninę, kurioje išbuvęs apie 2 savaites, išėjau sveikas ir buvau nugabentas į Vadovicų belaisvių stovyklą. Ten radau ir savo tos nakties nelaimės draugą Strazdą.

Šiame barake dar buvo keletas 2. pėst. pulko karių, kurie lenkams į nelaisvę buvo patekę Augustavo miškuose.

Mes, kaip naujokai, kurį laiką buvome lenkų atidžiau saugomi ir žiauriau su mumis buvo elgiamasi, negu su senais belaisviais. Vadinasi, lenkų manymu, senieji jau jų buvę užgrūdinti ir papratę, o mes dar ne. Todėl ėmėsi grūdinti ir mus. Ką darysi, nusprendėm kentėti, kol pasitaikys proga palikti stovyklą. Kad būtų kiek lengviau, kad greičiau galėtumėm susirasti, kitaip sakant, pasigaminti progą pasprukti iš nelaisvės, reikėjo imtis tokių priemonių, kurias pateisina tikslas: reikėjo iš mūs kai kuriems likti tariamaisiais lenkų pataikūnais.

Kas iš mūsiškių buvo lankstesnis, vikresnis ir turėjo senoviško piršlio liežuvį, tas pataikūno veiksmus puikiai ėmė vaidinti, kol jau visai tinkamai buvo paruošta dirva nešdintis iš nelaisvės. Kartais labai būdavo juokinga žiūrėti, kai abu „pataikūnai“ tyčia dar daugiau praskiesdami savo veiksmus, apdumdavo garbėtrošką sargybinių ar vyresnįjį, kad šis iš malonumo pasidarydavo minkštesnis už pūką. Kadangi šie mūsų abu artistiški vyrukai buvo barake ne naujokai, tai jų dirbtinumo lenkai nepastebėjo ir barako administracija juos jau pradėjo laikyti beveik savais. Mes gi taip pat turėjome prisidėti, kad lenkai juodu laikytų savais. Mes už tai tyčia jų lyg vengdavome. Prie jų nieko nesikalbėdavome; jiems esant barake, tyčia sudarydavome baimės aplinkumą, kad tik lenkams būt daugiau panašu į tikrovę.

Po kokio mėnesio mūsų tokių pastangų, įsitikinome, kad stengėmės neveltui, nes vienos dienos pavakare mums laimė nusišypsojo ir net 7 vyrai palikome belaisvių stovyklą. Mat, lenkai patikimiems šiems dviem mūsų vyrams pavedė pagal savo nuožiūrą pasirinkti dar 5 žmones ir nuvykti į miestelį vieno seržanto žinion. Kadangi iš miesto seržantas telefonu belaisvių išsireikalauja jau ne pirmą kartą, tai mūsų abu „patikimieji“ ne kartą jau buvo buvę ir už tai žinojo kur reikia eiti ir net ką reikės dirbti. Nuo stovyklos iki seržanto buvo ne daugiau kaip pusė kilometro, todėl, tur būt, ir patikėjo, kad šie jiems atsidaugė abu belaisviai tikrai savo draugus nuves kur reikia ir parves. Tik išėjome iš stovyklos vartų ir, rodos, didžiausias akmuo nusirito nuo krūtinės. Širdys mūsų pradėjo smarkiau plakti, o oras neapsakomai pasidarė gaivinantis. „Na, vyrai!“ — tuoj į mus kreipėsi 2. pėst. pulko mūsų vadovas ir išgelbėtojas. — „Ką dabar darome, kai turime auksinę progą?“ Mes iš susijaudinimo nežinojome, ką besakyti ir daryti. Vien tik atsakėme ir pasiūlėme jiedviem taip gudriai ir toliau vadovauti, kaip kad iki šiol. Buvo gerai, kad vienas jų mokėjo puikiai lenkiškai, o kitas kiek blogiau.

Kol visi traukėme seržanto buveinės kryptimi, tol viską paskubomis aptarėme ir nusprendėme. Kad seržantas arba jo žmonės mūs nepasitiktų, tuoj kryptį pakeitėme ir patraukėme pusiau tekini kairėn. Taip be atsikvėpimo bėgome daugiau kaip pusvalandį, kol pasiekėme mišką ir ten jau atsikvėpėme. Abu šie mūsų vyrukai iš anksto šiam planui buvo taip pasiruošę, kad



...Vyrai, dabar pats laikas!..

dabar abu turėjo savo duonmaišiuose po gerą gabalą lašinių ir duonos. Visi broliškai užkandį pasidalinę, vakarieniavome eidami. Visa laimė, kad oras buvo šiltas ir malonus, todėl nakčia neteko daug vargti. Kur

nuėjai, ten sustojai, o radęs kupetą šieno, visai karališkai išsimiegojai.

Pažygiavę pora parų ir didelio vargo nepajutę, pradėjome galvoti kaip iš nelaisvės sugrįžti netuščiomis. Taip bekeldami, mūsų psk. Ratkaus nuotykius papasakojome ir savo naujiems draugams. Prie mudviejų su Strazdu nusistatymo iš nelaisvės ką nors parsigabenti, mielai dabar sutiko prisidėti ir visi to paties likimo bendrakeleiviai.

Kad savo nusistatymą nors iš dalies galėtumėm ištesėti, kelionė turėjo gerokai užsitęsti. Bet tai buvo mums ne taip svarbu, nes buvo svarbiau ne kada grįžti, bet kaip grįžti. Kita vertus, juk keliavome vos ne visas skyrius ir visi beginkliai. Jeigu būtume ginkluoti, — galvojome sau, tai sklandžiau ir kelionė sekusių. Tada bet koks trakstelėjimas, brakstelėjimas taip greit nepašiauštų mūsų plaukų, kaip dabar.

Tokiais sumetimais buvo nuspręsta būtinai bent keliems iš mūsų apsiginkluoti. Taip miške pasitarę ir nusprendę, toliau žygiavome nauja energija, pasiryžimu ir ūpu. Skubėti nebuvo reikalo, kol visų rankos dar buvo tuščios, todėl dienos metu slinkome tik prisilaikydami miškų ir aplenkdami gyvenamąsias vietas. Vakarop traukėme arčiau kaimų ar viensėdžių, tikėdamiesi kur aptikti kokią lenkų kareivių stovyklą, kad galėtume įgyvendinti savo užsibrėžtą planą.

Tokia mintimi vieną pavakarį atsargiai išlindę iš miško, vos nosimis neatsimušėme į vieno viensėdžio trobas. Bematant sunirome visi atgal į mišką ir dar atsargiau apžiūrėjome apylinkę. Vienasėdžio nuskurdusios trobos buvo netvarkingai išmėtytos gražioje pamiškėje. Už vienos trobos ganėsi apie dešimts arklių ir tik dvi karvės. Pačioje sodyboje buvo tyła. Iš ūkininko sodybos išvaizdos buvo galima spręsti, kad nevisi arkliai gali būti ūkininko. Nes dešimt arklių gali turėti tik didesnis ar mažesnis dvaras. Taip galvodami, priėjome išvados, kad arkliai, greičiausia, gali būti lenkų raitininkų. O jei taip, tai iki gerų sūtemų turime palaukti miške ir vėliau įsitikinti, kas čia gyvena.

Kai saulė jau pasislėpė už medžių viršūnių, vienasėdyje pasigirdo moteriškų balsų dainos. Matyt, jos grįžo iš lauko darbų ir, neturėdamos rūpesčių, linkminosi. Dar valandėlė praslinko, ir jau buvo visai tamsu. Dabar, kaip nakties paukščiai, išėjome iš miško ir dideliu lanku užėjome iš kitos viensėdžio pusės, kur turėjo būti arkliai. Deja, dabar arklių nebebuvo lauke. Vadinasi, jie turėjo būti ūkininko tvartuose ar kieme. Abu 2. pėst. pulko vyrai, kurie neblogai mokėjo lenkiškai, sėlino prie trobų, o mes laukėme jų sugrįžtant. Netrukus vyrai grįžo ir papasakojo, kad per langą matė kelis lenkų kareivius, kurių vienas už stalo sėdėjo ir kažką rašinėjo, o kiti šnabzdėjo kambary pro spingstančią lemputę. Vienas lenkas buvęs net be mūduro, tik su baltiniais ir pasiraitojęs rankoves. Kieme stovėjo ūkio ir karinis vežimas. Vadinasi, gyvena lenkai. Bet kiek jų yra, taip ir neteko sužinoti.

Kas daryti toliau, kol kas buvo sunku nuspręsti. Visai būtų buvę kitaip, jei mes būtume turėję bent du šautuvus. Čia būtų buvusi graži proga jų įsigyti daugiau. Bet dabar tuščiom rankom ne ką padarysi. Kiek palipėję į vieną aukštumą ir perėję mažą miškelį, pamatėme netoliese blizgantį miestelį, kurio elektrinės lempos driekėsi ilga virtine. Vadinasi, mes esame prie kažkokio miestelio. Kas daryti toliau? Keliuoti galėjome, žinoma, be trukdymo, bet mums dar rūpėjo koku

nors būdu įsigyti ginklų. Tokios mintys nuolat kvaršino mūsų galvas ir neleido tęsti kelionės tuščiomis. Ilgai negalvodami, nusprendėm dar kartą grįžti prie viensėdžio ir nors ilgai tektų prie jo patūnoti, bet būtinai pasiekti užsibrėžtą tikslą. Šį kartą prie namų prisėlinome visai arti ir sulindome į gyvulių išlaužytą krūmokšnį. Langas, kuriame pirmiau mūsiškiai matė kelis lenkus, dabar buvo tamsus. Už tai kitame namo gale ryškiai tviskėjo net trys langai. — Čia kas nors yra, — galvojome. Nuo žmonių šmaizijimo nuolatos mirgsėjo langų žiburiai.



...Joną apsikabinusį, verčia jam stiklę į burną...

Po kurio laiko mūsų lenkiškai mokąs drašuoelis, kurio pavardės dabar nepamenu, tik žinau, kad tai buvo Jonas, pasiryžo vėl priėti prie langų. Jis, prislinkęs prie lango, pastebėjo visai kitokią vaizdą, negu anksčiau. Dabar vidury ūkininko kambario buvo sustumti du stalai, (o gal ir vienas toks ilgas), ant kurio buvo sudėtas visas balius. Tie patys lenkai, o tarp jų ir civiliai bei moterys, sėdėjo už stalo ir laikas nuo laiko kėlė taures ir gėrė. O šeimininkė vis papildė trūkumus. Draugas, grįžęs nuo lango, susimąstė. Visi stengėmės atspėti, kokia ten šventė galėtų būti. Kuri savaitės buvo diena, nė vienas nežinojome. Bet tai mums ir nesvarbu. Mums buvo tik svarbu dar lūktelėt, kas bus toliau, ir šį tą sugalvoti, ką toliau daryti.

Taip lenkai linkminosi toliau, o mes krūme sėdėjome ir galvojome. Staiga mūsų Jonas net nusikvatojo ir vėl nutilo. „Na, ką sugalvojai, Jonai?“ — visi sunikome prie draugo. „Bus gerai!“ — Jonas atsakė. Tegul tik dar daugiau lenkučiai įsismagina, tada aš tiesiog nueisiu pas juos. „Ar iš proto kraustaisi?“ — visi užprotestavome. „Ką tu sau manai, ar gyventi tau nusibodo? Jeigu tu pakliūsi jiems į nagus, tai žinok, kad ir mums bus ne pyragai. Juk kas iš mūsų taip gerai moka lenkiškai, kai tu. Kas tada mūsų tarpe užimtų tavo vietą? Niekas!“ Jonas, kiek susimąstęs, atkirto, kad jeigu mes pasitikėjome juo anksčiau, tai turime pasitikėti ir dabar. Ir jam nujautimas kuždas įvykdyti tai, ką sugalvojęs.

Negana to, mūsų Jonas pas ūkininką eiti ragino dar vieną šiek tiek lenkiškai mokantį. Iš mūsų dar šiek tiek lenkiškai mokėjo ryšininkas Strazdas. Bet jis, vyras, mieliau būtų sutikęs toliau keliuoti be nuotykių, negu eiti pas šį ūkininką tiesiog lenkams į nagus. Tik

DVASIOS

Sargyboje snausi —
Velniui patarnausi.



Vyrukas esu ne iš bailiųjų. Kaimo žmonės buvę apie mane tokios nuomonės, kad aš nebijau nė gyvo, nė mirusio. Ir iš tikrųjų aš dar nebuvau niekam iš kelio pasitraukęs. O atsitiko vieną kartą taip, kad aš bėgau net padus pasipustęs. Gėda prisipažinti, kad bėgdamas dar turėjau šautuvą ir pilną šovininę šovinių. Čia kaltos buvo krikštynos, kurios man per dvi naktis nedavė progos užmerkti akių.

Po krikštynų parėjau namo ir, traukdamas nuo kojų batus, maniau sau: kad miegosiu, tai miegosiu. Betraukiant antrą batą, atbėgo uždusęs seniūnas ir suriko: „Jurgi, greičiau renkis!“ — ir kyštelėjo man po nosim raštelį. Paskaičiau — nieko ypatingo: „Tamsta esi šaukiamas TUOJAU atvykti ten ir ten“. Ką darysi? Gražinau batus kojoms, pasibalnojau sarti ir pasileidau per laukus. Iš mobilizuotųjų atvykau pirmas. Čia man išdavė drabužius, šautuvą ir kitus reikalingus kareiviui daiktus. Be to, liepė tuoju pasirošti į sargybą. Mat, pasienio batalione, į kurią aš patekau, toki vyrai, kaip aš, buvo reikalingi pastatyti į postą, nes vietiniai pasieniečiai buvo užversti mobilizaciniais reikalais.

Pratraukiau šautuvo vamzdį, pavarsčiau spyną, pamankštinau batus. Viskas, rodos, tiko, bet, kaip žmo-

nės sako: „dar nebuvo prigiję“, nes ir batų aulai stypsojo atsivėplinę nuo blauzdos, ir šautuvas rankose jau tėsį panašiai kaip kirvis...

— Sveikas žuvęs, vyruti, — gąsdino mane senieji pasieniečiai. Tau juk teks stovėti kapinėse. Argi nežinai, kad ten vaidenasi: išlenda iš kapo baltas šešėlis ir slankioja po kapines. Einį artyn — jis bėga, pats bėgi — jis vejasi. Arba, sako, raguotas velniukas laskto takais ir mekena. Paimk, brolau, rožančių, nes kitaip neatsiginsi.

— Niekis jūsų dvasios ir velniukai. Aš su jais ir savo priemonėmis apsidirbsiu...

Čia pat vienas pasienietis papasakojo Gogolio „Baubą“, kuri klausantis bailiui tikrai turėjo plaukai atsistoti. O aš klausiausi ir praktikavausi kaip galint greičiau užtaisyti šautuvą. „Kai dvasios prakrapštė Baubui akis, jis apsidairė ir, rodydamas į seminaristą, sušuko: „Štai jis!“ Dvasios jį puolė, o jis iš baimės numirė“... — porino pasienietis.

Pradėjo jau temti, kai atėjo sargybos viršininkas ir man pasakė:

po ilgų įkalbinėjimų mūsų Strazdas sutiko. Kai Strazdas sutiko, Jonas vėl bėgte nubėgo prie ūkininko langų ir kai viesulas grįžo atgal. „Vyrai, dabar pats laikas!“ — pareiškė Jonas. Lenkai jau apsvaigę ir mergaites apsikabinę dainuoja. Kai kurios bonkos ant stalo parvirtusios. Jonas tuoj iš manęs pasiskolijo civilį neblogą švarką, kuri dar stovykloje išmainiau su vienu belaisviu į neblogą savo mundurą. Jeigu ko nors prie tikrojo elegantiškumo ir trūkty, tai nesvarbu, nes girtų lenkų dryžos akys nepastebės trūkumų. Kadangi mūsų Jonas ne tik buvo narsus ir drąsus, bet drauge ir linksmas, mėgstantis išdaigas, todėl su savim turėjo ir lūpinę armonikutę. Jis viską sprendė greitai ir sumaniai, todėl būtinai ėmė po savo švarko lopus ieškoti armonikutės. Ja rado pilną prikirusią duonos trupinių. Šiaip taip daužydamas į delną ir į kelmą, trupinius pašalino ir armonikutę jau beveik buvo tinkama.

— Na, dabar jau viskas tvarkoje. Einame, — paragino Jonas Strazdą. Mums visiems griežtai liepė būti savo vietoje, nors ir pradėtų švisti. „Jei jau prašvis ir mes jų nesulauktume, tai tada tik traukite savo keliais“, — pabrėžė Jonas ir abu su Strazdu nuėjo pas ūkininką.

Vyrai abu nuėjo. Mus net šaltis nupurtė, kai pagalvojome apie šių žmonių drąsumą. Taip vieni likę krūme, nuobodžiai leidome minutes, kurios virsdavo valandomis. Pradėjome visai spėlioti, kokia laukia mūsų ir jų dviejų ateitis. Gerai su drąsiais vyrais, bet su perdaug drąsiais tai nelabai, nes ne tik jie gali savo

kailį įkišti, bet ir draugų. Taip mums bedrebant vienoje vietoje, pati naktis pasidarė nepaprastai ilga ir nuobodi. Jeigu būtų čia miškas arba šiaip kokia saugesnė vieta, tai tikriausiai būtume numigę. Bet dabar akių sudėti negalėjome, nes nei aplinkuma, nei visa būseną miego į akis nebruko.

— Mūsų vyrai arba vaišinasi, arba guli surišti, ar net ir nužudyti, — visai galvojame. Po kurio laiko naktis, rodos, jau persirito į antrą pusę, nes bene trečią kartą sugiedojo ūkininko gaidys. Visi trys langai vis dar švietė, o mes iš krūmo spogsojome nė nemirkčiodami. Kai kurie mūsų likusiųjų, nerimdami, užsigeidė eiti dirstelti per langą, kas dedasi viduje. Bet atsiminę Jono įsakymą būti vietoje, buvo nedrąsu eiti. Tačiau po kurio laiko vis dėlto neiškentė mūsų vyrai ir tuoj vienas susilenkęs nudūmė prie lango ir valandėlę užtruko. — Jau ir tas, tur būt, įkliuvo, — galvojome. — Dabar, ko gero, liksim tik keturi ir be mūsų vadovo.

Staiga sugrįžo mūsų žvalgas ir iš džiaugsmo neištaria sakinio. „Kas pagaliau ten yra? Sakyk greičiau“, — užpuolėme draugą. Jis atsikvėpęs nupasakojo tik ką matytą sceną. Jonas, esą, besėdįs už stalo, o viena, jau pagyvenusi, nelabai graži ir girta moteris, mūsų Joną apsikabinusi verčia jam degtinės stiklėlį į burną. Jono armonikėle griežė vienas lenkas, o kiti į jo taktą šoko, kaip pašėlę. Strazdo visai nematyti. „Na, jei taip, tai, vyrai, gyvenam. Jonas, o ir Strazdas, nekvaili: jie ne išgert nuėjo. Dabar turime laukti ir būti pasirengę kiekvieną sekundę“, — tarėme kitas kitam. (Bus daugiau) A. V-vis

— Čirvai, neklausyk tų pasakų! Jie tave nori tyčia įbauginti. Na, renkis ir einam.

Apžiūrėjau prie tvoros pririštą sarti, o pats su sargybos viršininku nuėjau į kapines.

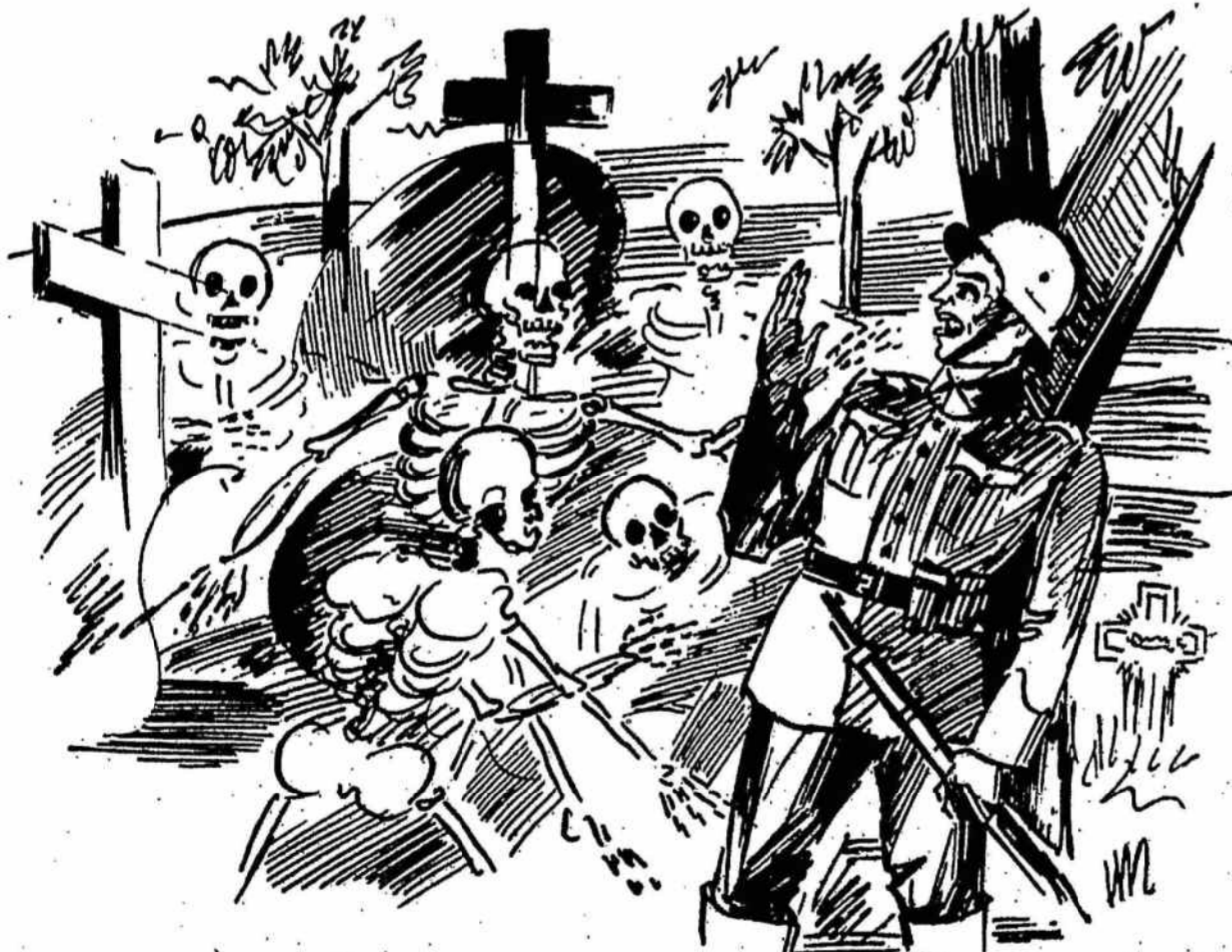
— Tamsta stovėsi prie šito dvišako medžio, bet, reikiant, galėsi pasiduoti šituo taku į vieną ar kitą pusę. Seksi plotą iš dešinės nuo upelių santakos ir iš kairės ik atskiro medžio. Ypatingą dėmesį kreipsi į priešakyje augančius krūmus, kurie susijungia su kapinių tvora, nes čia mėgsta kontrabandininkai šliaužioti. Mane iššauksi trimis ilgais švilpukais, o esant ypatingam reikalui — šūviu...

Buvo dar tik prieblanda ir aš puikiai galėjau susipažinti su aplinkuma. Kapinės buvo didelės su daugybe gražių paminklų. Kaip tik prieš mano sekimo plotą buvo paminklai: Kristus su kryžiumi ant pečių, o kiek kariau — Pana Marija su baltais, kaip sniegas, drabužiais ir išskėstomis rankomis. Čia pat prie tako buvo vokiečių karių kapai. Priėjęs prie vieno kapo dar galėjau iškaityti parašą: „Gefr. Erich Parplies I. R. 19. Gest. 19. X. 1914“.

Taip, čia palaidotas Prūsų lietuvis grandinis Parplys, tarnavęs 19. pėst. pulke, galvojau žiūrėdamas kitus parašus ir viena akim visą laiką sekdamas pasienį.

Iš debesų išlindo pusė mėnulio. Smulkūs debesėliai laižė medžių šakas. Mano sekimo plote nebuvo nė gyvos dvasios. Joks nakties padauža nesudrumstė nakties tylos.

Praėjo kokia valanda laiko ir niekas nepasikeitė. Stabtelėjau ties dvišaku medžiu ir savo pečius išspraudžiau tarp jo šakų. Iš čia puikiai galėjau sekti visą pasienį. Kiek aš taip stovėjau — neatsimenu, tik staiga pamačiau, kaip Kristus pajudėjo iš vietos ir su kryžiumi ant pečių žygiuoja tiesiai pro mane. Aš žengiau žingsnį pirmyn — Kristus vėl grįžo į savo senąją vietą. Širdis sudavė porą stipresnių smūgių ir vėl nurimo. „Nesnausk, Čirvai, nesnausk!“ — prabilo mano sąžinės balsas.



... Kur Čirvas? — rėkė kaukuolių balsai...

Kiek pavaikščiojęs, vėl išspraudžiau į dvišaką medį. Šį kartą atkreipiau dėmesį į Paną Mariją. Ji pamažu nulipo nuo paminklo ir išskėstomis rankomis pradėjo į mane artėti. Jos veidas buvo toks skaistus ir malonus, kad aš nejaučiau jokios baimės. Puikiai galėjau įžiūrėti, kad ji vienoje rankoje laikė rožančių, o kitoje leliją.

— Pavargai, kareivėli, gal nori miego? — paklausė ji švelniu, maloniu balsu.

— Miego aš nenoriu. O jei ir norėčiau, tai neturiu

teisės, nes kareivis poste miegoti negali. Kas už mane saugos pasienį?

— Snustelk nors truputį, kareivėli. Čia nieko blogo neatsitiks. Aš pašaukiau savo sūnų, jis už tave pastovės poste. Aš žinau, kad tu pavargęs...

Pana Marija mostelėjo lelija ir Kristus su kryžium ant pečių pradėjo artėti tiesiai į mane.

— Ačiū, nereik, — tariau aš ir pašokau iš vietos. Kristus ir Marija grįžo į savo senąsias vietas. Šį kartą širdis sudavė penkis stipresnius smūgius, o sąžinė priekaišiojo: „Miegaliau, Čirvai, miegaliau!“

Peržvelgiau akimis pasienį: viskas buvo kaip buvę. O miegas lįste lindo ir merkė mano akis. Bandžiau gnybti į ranką, bėgioti, bet niekas nepadėjo. Kad nors pradėčiau ko nors bijoti, tai gal miegas išdulkėtų. Prisiminiau pasaką apie Baubą, bet ir jis manęs negąsdino. Nejutau, kaip trečią kartą išspraudžiau pečius į medžio šakas.

Pasigirdo varpų skambesys. Pradėjo svyruoti ir virsti kapų paminklai ir kryžiai. Kur ne kur pasirodė iš kapo belendąs karsto galas. Kad niekas negalėtų manęs paliesti, aš apvedžiau aplink medį užburtą ratą, kalbėdamas burtų žodžius: „Kas eis, kas neis, — šito rato nepraeis“. Sukilo visos kapinės. Karstai pradėjo šliaužioti takais, o kai kurie pakibo ore arba skraidė kaip lėktuvai, keldami nežemišką triukšmą. Paskui karstai vienas po kito atsivožė ir iš jų pasirodė išblyškę numirėlių veidai arba kaukuolės. Numirėliai išlipo iš karstų ir išskėstomis rankomis artėjo prie manęs. „Kur Čirvas, kur Čirvas? — klausinėjo barškindamos dantis kaukuolės.

— Pašaukit Parplį, jis pasakys, kur yra Čirvas, — tarė vieni griaučiai.

— Grandini Parply, sakau tau, kelkis! — sušuko vieno kunigo lavono balsas.

Staiga pasviro grandino Parplio kapo kryžius ir iš žemės pasirodė vokiško šalmo smaigalis, paskui visa galva, o vėliau ir visas, aplipęs žemėmis, vokiečių uniforma kareivis.

— Parply, sakyk, kur čia Čirvas? — rėkė balsai.

— Palaidojot mane be karsto. Matot, kad mano akys aplipusios moliu — aš nieko nematau. Prakrapštykit man akis...

Šoko prie Parplio šimtai rankų ir prakrapštė jam akis. Parplys apsižvalgė, žengė kelis žingsnius į mane, ištiesė savo kaulinę ranką ir parodė, sakydamas: „Štai jis!“ Tuo pat metu visi lavonai ištiesė į mane rankas ir kalendami dantimis puolė per užburtą ratą.

Aš pašokau iš vietos, užtaisiau šautuvą ir nesavu balsu surikau: „Stok, šausiu!“

Visi lavonai nėrė į kapus. Paminklai atsistojo į savo vietas. Tik medžių viršūnės sujudėjo ir pasigirdo didžiausias triukšmas: „Kvar-kvar-kvar“...

Mane išpylė šaltas prakaitas. Iki kelių kojos buvo nutirpusios — eiti negalėjau. Apsidairiau aplink, krūtinę padaviau pirmyn, įtraukiau kvapą. „Tai varnos“ — garsiai tariau, ramindamasis. O pabudintos iš miego varnos dar kvarksėjo ir sparnais daužė medžių šakas...

Po tokios pamokos nusprendžiau daugiau į medį nesiremti. Širdis dar vis daužėsi krūtinėje.

Pradėjau vaikščioti taku. Dabar jau ne miegas, bet baimė pradėjo mane kamuoti. Stengiausi įsikalbėti, kad nieko blogo čia atsitikti negali. Staiga iš vieno kapo kyštelėjo baltas šešelis. Sukaupęs visą savo drąsą, pradėjau į jį artėti, o jis pamažu tolinosi; man sustojus, ir šešelis sustojo. „Kas ten?“ — paklausiau. Atsakymo jokio. Laikydamas rankoje šautuvą, tvirtais žingsniais žengiau į baltąjį šešėlį. Priėjęs per ko-

kiaus penkis žingsnius išgirdau: „Ga-ga-ga“ balsą. Ach, tai žasiukė! O aš maniau, kad kokia dvasia. „Pasigavau tą žąsį, apčiupinėjau. Taip, tai buvo tikra žąsis. Ji turėjo, kaip ir visos žąsys, snapą, kojas, plunksnas. „Na, gerai, žąsele, dabar man bus ramiau, nes būsime dviese!“...

Artėdamas į medį, prie kurio buvau užsnūdęs, pamačiau tarp jo šakų ragus. Stabtelėjau. Ragai kraipėsi į visas puses, o snukutis prieš mėnulį šypsojosi. — Argi velnias, — pamaniau. Kas bus, tai bus, — eisiu. Priėjus man arčiau, išgirdau: „Me-ke-ke!“ — ožiuko mekenimą. „Ciba, ciba!“ — pasišaukiau. Jis nedrąsiai atėjo ir sustojo visai netoli manęs. Turėjau kišeniuje duonos. Padaviau jam. Jis graužė man duoną laikant rankoje. „Tai ne velnias, jei duoną graužia“, — pamaniau.

Dabar esant mums trims, pamažu nusiraminau. Juokiausi pats iš savęs dėl savo bailumo ir susapnuotų vaiduoklių.

Mėnulis vėl lindo į debesis. Horizonte baltavo Panos Marijos stovyla. Mano žvilgsnis ties ją stabtelėjo ir sustingo. Iš po paminklo išlindo kita tokia pat stovyla ir lėtai, vos vos pastebimais žingsniais artėjo į mane. Judančioji stovyla taip pat laikė išskėstas rankas, kurių vienoje turėjo rožančių, o kitoje leliją.

Argi ir vėl sapnuoju! Pratrėniau akis. Ne, nemiegu! Taip, tikrai slenka į mane balta statula. Griebiau šautuvą ir jį užtaisiau. „Stok, šausiu!“ — surikau. Statula kaip ėjo, taip ir eina. Paleidau šūvį. Statula ėjo kaip ėjusi. Jau ji buvo nuo manęs per kokias dešimt metrų, kai mano nervai neišlaikė ir aš pasileidau bėgti. Bėgdamas vieną kartą atsigrėžiau ir pamačiau, kaip baltoji statula mane vejasi. Daugiau atsigrįžti jau bijojau. O kas bus, jei aš pamatysiu baltą statulą, griebiančią mane už gerklės! Juo arčiau vartų, juo daugiau jutau, kaip šaltos rankos čiupinėjo mano nugarą. Pribėgęs prie kapinių vartelių, griebiau už rankenos — užrakinta. Kažkokia nežemiška jėga permetė mane per dviejų metrų tvorą.

Atsikėlęs lengviau atsidasau ir nusišluosčiau šaltą kaktos prakaitą. Tolumoje pamačiau iš kardono išbėgančius tamsius šešėlius: tai sargybos viršininkas su keliais kareiviais atskuba man į pagalbą. „Baily, Čirve, baily“ — prikašiojo man sąžinė.

Staiga susigriebiau. O kas bus, kai sargybos viršininkas neras manęs poste? Teismas, kalėjimas... draugai papiaus liežuviais. O gal ten nieko nėra? Padaviau krūtinę pirmyn, dėl visa ko persižegnojau ir kas bus, tas bus — eisiu. Čiupau už kapinių vartelių rankenos — šį kartą varteliai atsidarė. Pasirodo, kad aš iš tos baimės pirmiau vartelius bandžiau atidaryti į priešingą pusę. Baltoji statula stovėjo per kokį dešimt metrų nuo kapinių vartelių. Užsimoviau durtuvą, tvirtai žengiau vieną žingsnį pirmyn ir paklausiau: „Kas esi?“

Tyla...

Žengiau dar kelis žingsnius pirmyn. Dabar jau galėjau įžiūrėti suveltus plaukus, išverstas akis ir perkreiptą veidą. „Ne, čia tikrai ne ta statula, kurią mačiau ant kapo!“

Šokau su durtuvu pirmyn ir juo užsimojau.

— Kas esi? — sušukau antrą kartą.

— Esu palaimintoji Dorė, Panos Marijos vietininkė žemėje. Aš tau nešu palaimą. Žinok, kad mane šausi — nepataikysi, dursi — durtuvas sulinks...

Nutraukiau „palaimintajai“ paklodę nuo pečių ir pamačiau šurpų vaizdą. Prieš mane stovėjo išdžiū-

vusi ir skarmalais apsikarsčiusi moteriškė. Atsivariau aš ją į savo postą.

— Stok, stok šausiu! — pasigirdo sargybos viršininko žodžiai.

Prie kapinių tvoros buvo sulaikyti keli kontrabandininkai, kurie kvailąją Dorę panaudojo pagąsdinti sargybinių, kad galėtų iš kapinių išgabenti ten paslėptą kontrabandą.



...Nutraukiau paklodę nuo pečių...

Kuopos vadas mane pagyrė už sumanumą, o aš tirpau iš gėdos ir tylėjau.

Tos nakties pergyvenimų niekam nepasakojau. Nors manęs bailiu niekas nevadino, bet iš tikrųjų toks buvau. Kiek kartų po to teko stovėti tame pačiame poste, visuomet mane atlankydavo kapinių sargo žąsis ir ožiukas, kuriuos aš kuo turėdamas pavaišindavau. Tik kvailoji Dorė daugiau nebesirodė, nes ji buvo uždaryta į beprotnamį. Kristus ir Marija daugiau iš savo vietų nejudėjo, nes pirmąją naktį aš snaudžiau paskutinį kartą.

Justas Tyla

Žygio į Vilnių vinjetė kariams

Šią savaitę Kar. Št. Spaudos ir Švietimo Skyrius išleido gilia spaude spausdintą gražią vinjetę, kurią gaus visi Vilniaus rinktinės kariai, dalyvavę Lietuvos kariuomenės žygyje į Vilnių š. m. spalio 27—29 d.

Vinjetės viduryje įdėtas Vilniaus įkūrėjo — D. L. K. Gedimino paveikslas su Gedimino kalno pilies bokštu. Viršuje parašas: „Į savąjį Gedimino miestą“, o apačioje data: „1939. X. 27 — 29“. Vinjetėje 14 nuotraukų iš mūsų kariuomenės žygio į Vilnių. Apačioje palikta vieta kario (kuris gaus vinjetę) nuotraukai įklijuoti ir įrašyti žodžiai: „Dalyvavo istoriniame žygyje į Lietuvos sostinę Vilnių“ ir „Mielam atsiminimui pasirašome“... Po šių žodžių palikta vieta įrašyti kareivio — Vilniaus žygio dalyvio vardui ir pavardei, o taip pat dalies ir dalinio vadų parašams. Vinjetės kampuose išpiešti Gedimino stulpai. Vinjetę piešė dailininkas Vl. Norkus.

Graži ir meniška vinjetė sudarys malonų prisiminimą kiekvienam Vilniaus žygio dalyviui kariui. Kiekvienas, gavęs ją, galės įsidėti į rėmus po stiklu. Gražiai ji puoš tokio atsarginio seklyčios sienas

Paleidžiami iš kariuomenės atsarginiai šią vinjetę gaus nemokamai. Atitinkamas kiekis vinječių išsiuntinėtą į dalis.

Viso pasaulio karių draugai

Neseniai suėjo 75 metai nuo tos dienos, kai Ženevoje (Šveicarijoje) Henry Dunant iniciatyva buvo įsteigta pasaulinė Raudonojo Kryžiaus organizacija.

Visas pasaulis sutinka su tuo, kad karas yra viena didžiausių nelaimių. Visi žino, kad žmonės griebiasi karo ne savam malonumui. Tačiau taip pat visi turi suprasti, kad esama priežasčių, kada tauta yra priverčiama ginklu rankoje kovoti dėl savo teisių. Karys visame pasaulyje yra gerbiamas ir mylimas. Kilus kur nors ginkluotam konfliktui, visų civilinių žmonių akys krypsta į kovojančius karius. Ypačiai neramiais karo laikais visų akys su didžiausiu pasitikėjimu žiūri į kari, visuomet pasirėngusį net gyvybę paaukoti dėl savųjų, kovojantį dėl pačių kilniausių ir švenčiausiųjų tautos teisių. Drauge visa taurioji žmonija prisimena ir tuos žmones, kurie tampa artimiausiais draugais tų karių, kurie kovų metu esti ištinkami nelaimių: sužeidžiami ar patenka į nelaisvę.

Šiais metais, kai beveik visas pasaulis vėl yra apimtas artimesnių ar tolimesnių karo žaibų ir griauštinių, kukliai, kaip ir visuose savo žygiuose, atšventė sukaktį organizacija, kurią reikia pavadinti viso pasaulio kovojančių ir vargstančių karių draugų sąjunga. Ir Lietuvos kariui primintinas tas šiltas dėkingumo jausmas, kuriuo jis palydės tų savo draugų sukaktį.

Raudonasis Kryžius yra viena pačių kilniausių pasaulyje organizacijų. Toje organizacijoje dirbantieji žmonės yra juo didesnės pagarbos verti, nes jie moka užjausti dėl savo aukštų jausmų ir tikslų kovojantį kari, bet kuriame kare, bet kurioje vietoje, nesiskaitant, kurios tautos kovojantis karys yra. Raudonasis Kryžius smarkiai veikė Etiopijos ir Ispanijos karų metu, parodydamas retą didingumą ir kilnumą, gelbstint kariaujančius žmones nuo žaizdų, ligų, nelaisvės ir vargo. Juk ne kiekvienam kariui yra lemta sveikam grįžti iš kovos lauko. Kariams tenka būvoti ir taip vadinamose pereinamose tarp gyvybės ir laisvės bei mirties ir verguvės padėtyse. Kariai esti sužeidžiami arba patenka į priešų rankas, arba esti užklumpami bado, ligų, epidemijų ir panašių nelaimių. Tiesa, žmoniškumas nustatė tam tikras ribas ir karo laikui. Kariaujančios šalys jų stengiasi laikytis. Stengiamasi ir garbingam priešui, jei jis yra sužeistas arba kovodamas patenka į nelaisvę, rodyti galimai daugiau širdies ir paramos. Stengiamasi su jais elgtis, kad jie ne taip skaudžiai jaustų savo ne taip maloningo likimo ranką. Bet nepamirškime, kad ypač karo metu kariaujančios šalies žmonėms yra pakankamai vargo ir rūpesčių su savo kariais, sužeistaisiais ir šiaip piliečiais. Net ir norėdami, jie negali skirti nelaimingiesiems viso reikiamo dėmesio. Tuomet ir skuba pagalbon Raudonasis Kryžius. Skuba padėti šios organizacijos veikėjai: gydytojai, nešdami sužeistiesiems gyvybę ir kančių palengvinimą, sanitarai, jų padėjėjai, nešdami vaistus, gailėstingosios sesutės ir eilės kitų kuklių, bet kilnių žmonių, kurie nevengia ir nesibaido net didžiausių kovų ugnies pavojaus. Kiti jų vėl stengiasi organizuoti belaisvių maitinimo, priežiūros pagalbą ir rūpinasi dvasine jų parama: guodžia, drąsina, vaduoja iš nelaisvės ir stengiasi padėti belaisviams susižinoti su jų artimaisiais, likusiais anapus fronto ribos.

Negalima pasakyti, kad visi šie darbai būtų lengvi. Įvairiuose karuose buvo pavyzdžių, kad Raudonojo Kryžiaus pasiryžėliai kartais ir gyvybės netekdavo. Juk ir jie nėra apsaugoti nuo paklydusios kulkos, nuo bombardavimo iš oro bei kito netikėtumo, kurių tiek daug esti kovų metu. Be to, Raudonojo Kryžiaus žmonės, kaip parodyt patyrimas, nevisuomet esti ir priešų lygiai gerbiami. Štai, garsus švedų rašytojas Axel Munthe, buvęs Didžiojo karo metu Raudonojo Kryžiaus gydytoju fronte, pasakoja savo knygoje „Raudonasis Kryžius ir geležinis kryžius“ atsitikimą, kai vienas sužeistas karys į prisitartinusį jam padėti gydytoją su Raudonojo Kryžiaus raiščiu šovė ir vos nenužudė. Šitokių atsitikimų esti dėl to, kad kai kuriuose karuose nebegebama Raudonojo Kryžiaus ženklo ir jis vartojamas dažnai blogam tikslui, sakysim, apsaugoti savo gyvybę ir tuo pačiu metu žudyti kitą. Raudonojo Kryžiaus žmonėms ginklą nešiotis draudžiama. Kovos teritorijoje su ginklu sutinkamas žmogus, jeigu jis net ir būtų pasipuošęs R. K. ženklais, baudžiamas mirtimi.

Daug pavojų R. K. gydytojams ir žmonėms gresia ir epidemijos ištiktose miestuose, kur mirtis švenčia didžiausias puotas. Nepaisydami to, tie kuklūs žmonės eina žvelgti mirčiai tiesiai į akis ir tuo atžvilgiu juos drąsiai galima lyginti su kovojančiais kariais: lygi drąsa, lygus pasiaukojimas.

Reikia nepamiršti ir to, kad R. K. pasiryžėliai daugiausia dirba savo didelį darbą, negaudami už tai jokio atlyginimo. R. K. organizacija nėra turtinga, jos lėšas sudaro valstybių ir šiaip duosnių, kilnių žmonių aukos.

Ir žmonėms, kurių darbo kilnumas ir didvyriškumas, panašiai kaip ir visų karių, išskyla baisiausių kovų metu, aišku, kiekvienas žmogus turi jausti pagarbos. Ypač gi dideliu dėkingumu tos organizacijos žmones mini kariai, kurių manymu šie brangūs jų draugai, visuomet lydį juos kovose, yra verti garbingo kario vardo, nes ir jie kovoja dėl kilnių jausmų ir kilnių siekimų.

Tik didžiųjų kovų ugnyje pasižymi visu savo grožiu narsaus kario dvasia. Niekur ir niekuomet nesutinkame tiek didvyriškumo, drąsos, pasiaukojimo ir žmoniškumo pavyzdžių, kiek kovos laukuose. Ir tuose baisiuose, drauge gi savo kilnumu išpūdinguose, žygiuose nuo kovojančių karių neatsilieka Raudonojo Kryžiaus ženklas, į kurį kario akys visuomet su dėkingumu ir meile žvelgė ir žvelgs. J. A. Šaltenis

Dviratis ir vėl madoje

Važiavimas dviračiu yra menas. Tik reikia mokėti juo važiuoti. Neužtenka užsisėsti ant dviračio ir minti, bet reikia sugebėti taip suderinti savo judesius, kad geriausi rezultatai gautųsi, išnaudojant kuo mažiausiai bereikalingos energijos.

Kartais atrodo nesvarbūs dalykėliai labai apsunkina važiavimą dviračiu. Sakysim, balnelis yra per aukštai iškeltas. Tai labai dažnai pasitaiko.

Šitą trūkumą lengviausiai galima pastebėti iš šalies. Užtenka, kad balnelis būtų bent porą centimetrų aukščiau, kai dviratininkas jau kraiposi iš vieno šono į kitą.

Be reikalo tenka tada važiuotojui ištempti koją, kad pasiektų pedalį. Toks važiavimas, aišku, yra varginantis, be to, ir pavojingas. Vairuotojas, kraipydamasis, negali išlaikyti kelyje tiesios krypties, bet daro zig-zagus išilgai visos gatvės. Tuo būdu gali likti automašinos auka.

Taigi, pirmiausia, kas šiuo atveju darytina, tai patikrinti ar balnelis yra vietoje, t. y., kad jisai nebūtų nė per aukštai, nė per žemai ir ne per toli nukištas į užpakalį.

Geriausia balnelio padėtis bus, kai pedalis, būdamas savo žemiausioje padėty, yra spaudžiamas su kiek sulenкта koja. Balnelio gi priešakis turėtų būti šiek tiek aukščiau, negu jo užpakalis. Kartais pasitaiko matyti, kad balnelio priešakis taip „šauka“ į viršų, kaip priešlėktuvinė patranka. Tokia padėtis yra ypatingai varginanti.

Svarbus klausimas yra ir dviračio perdavimas.

Firmos dažnai nurodo savo kataloguose tą atstumą, kuris gaunamas, padarius su pedaliais lygiai vieną apsisukimą. Tačiau vienas dalykas yra aiškus: nuriedėti, sakysim, 180 cm reikės pavartoti daugiau energijos, kaip kad nuriedėti kokius 150 cm. Tuo būdu juo lengviau norima minti, juo mažesnę perdavimą reikia parinkti.

Pradedančiam pradžioje patartinas perdavimas, kuris duoda apie 165 cm nuriedėjimą. Vėliau yra nesunku, jei atsirastų noras pakeisti užpakalinio rato dantrą mažesniu dantų skaičiumi, kad gautųsi didesnis perdavimas.

Dar porą nurodymų, kuriuos dviratininkas itin turi išdėmėti: a) niekad nesok visu savo svoriu ant pedalio, sėdant į balneį; b) užlipk ant dviračio nuo šaligatvio ir tada pasistumk pirmyn; c) pedalius spausk visa pėda, bet ne kojos pirštais ar kulnu. Visas spaudimas turi persiduoti tik ties puspadžio viduriu, bet ne kur kitur.

Sukant pedalius, kiekvienam yra žinoma, kad yra tokie du momentai, kada atrodo, jog niekas lyg ir neįvyksta. Vienas momentas, kai pedalis pasiekia savo viršutinę padėtį, o kitas — apatinę. Tie momentai yra žinomi kaip pedalio mirties padėty. Jei iš tų padėčių mėginama spausti, tai be reikalo tik eikvojama energija.

Ot, čia ir yra paslaptis, kaip apstatyti savo bendrakeleivį ir palikti jį užpakaly savęs, net minant į kalną. Kai tik pedalis kyla į viršų, paduok užkulnį žemyn ir spausk pirmyn, užuot vertikaliai. Kai pedalis žemėja, kelk užkulnį palaipsniui iki pusės pedalio kelio, tai yra kol pėda visai išsilygina ir tada visas spaudimas turi būti tik vertikalus. Tęsk užkulnio kilimą, bet jau atleisk palengva pėdos spaudimą, kai pedalis artinasi prie apatinės mirties padėties. Apatiniame mirties centre spaudimas visai atleidžiamas. Tuo tarpu, kai viena koja baigia savo ciklą, kita koja vėl jį pradeda panašiai.

Pradžioje, žinoma, reikia pratintis tai atlikti neskubant, nesmarkiai judesiu, kol palaipsniui visas veiksmas neliks automatinis. Jei kojos bus taip įpratintos, kaip čia pasakyta, tai tikrai galima tvirtinti, kad padarant kokius 40 km neteks daugiau nuvargti, kaip kad anksčiau darant, sakysim, 30 km. Didesniu atstumu pasiekiamas ir didesnis laimėjimas.

Baigiant tenka pabrėžti dar porą žodžių apie dviračio užlaikymą. Dviračio padangas visados laikyk kietai pripūstas (pripumpuotas). Padangos laikys daug ilgiau, be to, ir riedėjimas bus geresnis. Dažnai patikrink ratų guliklas su konusiniu raktu. Ir pagaliau, tepk ir tepk, nes nepatepęs — toli nenuvažiuosi.

A. Semas

MOKYKLAI IR KARIUOMENĖ



SU VILNIAUS MOKSLEIVIAIS

Žygyje ir vėliau pačiame Vilniuje teko sutikti įvairaus amžiaus, įvairių mokyklų moksleivių. Suprantama, kokia pakilia dvasia, kokiais gražiais tikėjimais gyvena šie, nelaisvėje gimę ir beaugę, jaunuoliai. Laisvas alsavimas laisvu Tėvynės oru juos gaivina.



Vilniaus srities moksleiviai sulaukė savo karių
S. Narušio nuotr.

Vytauto D. gimnazijos vyrai, sužinoję, kad šalia viso kito galės mokytis ir karinio rengimo, net rankas trynė. Sako: „Dėlnai jau ir dabar peršti“. Jie šaunūs entuziastai. Tikrai, kad vargas žmogų grūdina, persunkia energija, noru kovoti, dirbti. Savo nuotaikomis neatsilieka nė mergaitės. Jos gausiai, kaip ir vyrai, dalyvavo šaulių susirinkime, jau neminint entuziastingo pasirodymo kariuomenės sutikime. Jos tikrai buvo pačios karštosios mūsų kariuomenės sveikintojos.

Pradžios mokyklos mokiniai daugiausia jau lenkinimo aukos. Tačiau lenkiškumas tėra dar paviršiuje. Jie ne tokie, kaip lenkų gimnazijų mokiniai, kurie labiausiai manifestavo kapinėse ir kurie daugiausia pylos gavo Vėlinių vakarą prie Aušros Vartų. Pradžios mokyklų mokinukai šiomis dienomis karius jau dažnai pasveikina su „laba diena“, „labu vakaru“. Jau mokosi lietuviškai. O užkalbinti sakosi greitai išmoksia ir visai gerai kalbėti. Džiaugiasi, kad bus lietuvių kalbos pamokos. Su jų atlietuvinimu mažai bėdos. Tik, kad lietuviybė giliai įsmigtų į jų širdis, kad jie užaugtų geri ir atkaklūs lietuviai, turės rūpintis jau patys mokytojais. Jie turėjo ir turi laimės būti pirmaisiais liaudies švietėjais išlaisvintame krašte, bet ir pareigos yra didesnės, negu čia, kur jau eina įprastas eilinis darbas. Mes jų šventiems ir dideliems darbams tegalime linkėti pasisekimo, o reikale visada padėsime. „Karys“ savo puslapiams visada ateis pagalbon, lankys mokyklų skaityklas, jungs Vilnijos mokinukus su viso krašto besimokančiais, o taip pat, labiausiai, su Tėvynės gynėjais.

BROLIUI KARIUI

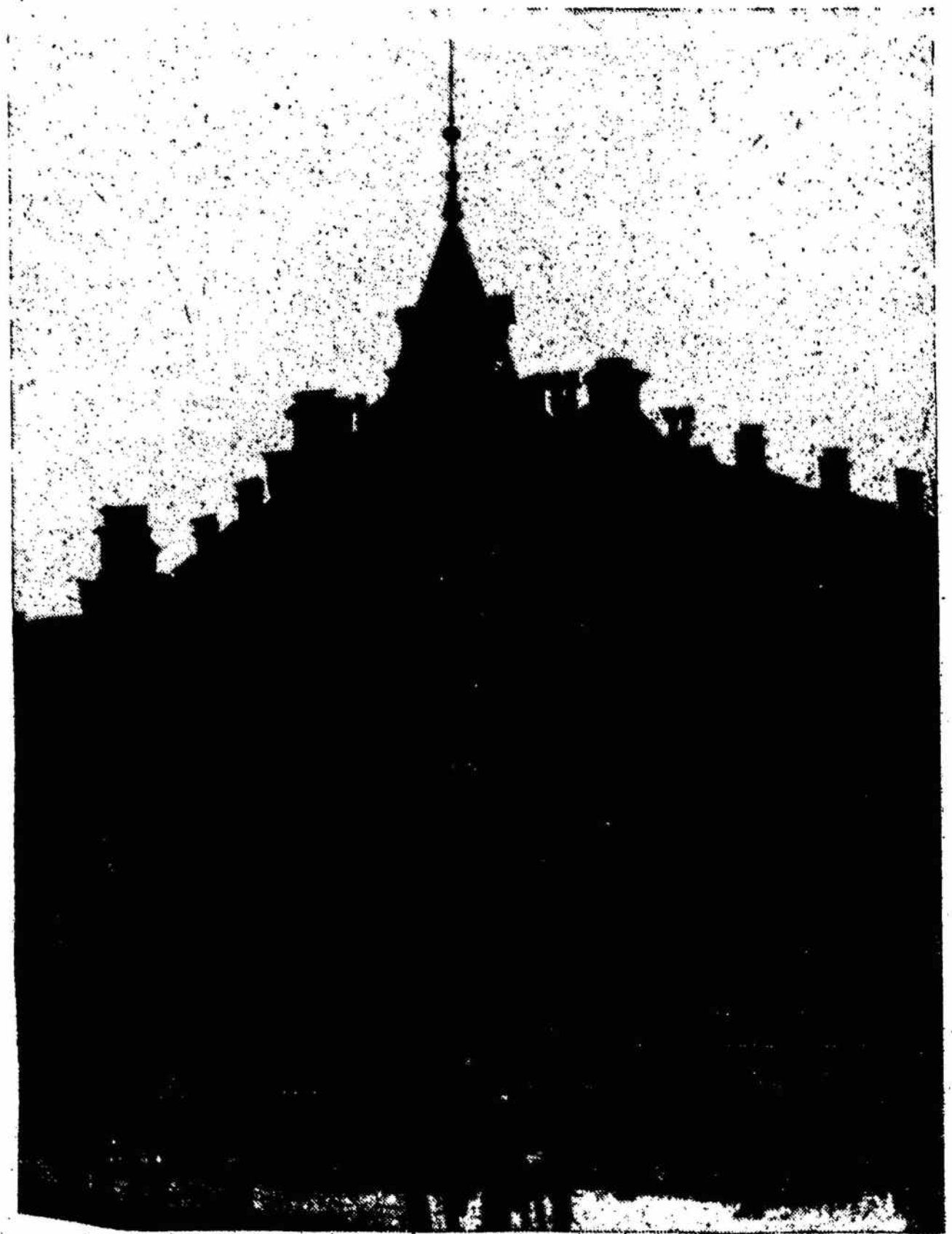
LEONARDAS MATUZEVIČIUS

Vieną naktį, šviesioj mėnesienoj,
Kai žvaigždutės pleveno aukštai,
Atsisveikinęs mamą ir tėvą,
Brangią tėviškę tu palikai.

Jeigu priešas į kraštą mūs brausis,
Gaus patrankos platybėj laukų...
Užu laisvę, už mylimą kraštą
Mes pakilsim žygin kartu.

Aš matau jus keliais nužygiuojant,
Iš akių jūsų spindi drąsa.
O širdy didis ryžtas ir meilė,
Kad tik būtų laisva Lietuva.

Mielas broli, — tikiu jūsų gretom,
Jūsų šviesiu plieniniu kardu —
Jei reikės stoti mūsų už laisvę
Mes pakilsime žygin kartu.



Vytauto Didžiojo gimnazija Vilniuje

Šventojo Kazimiero kariuomenė

(Lietuvių liaudies padavimai)

Senoj Lietuvoj sostinėj, Vilniuje, ilsisi karaliaičio šv. Kazimiero kaulai. Jis mirė 1484 m. kovo 4 d. Gardino mieste. Popiežius Kazimierą pripažino šventuoju. Mūsų liaudis apie šv. Kazimierą yra sukūrusi daugybę įvairių padavimų. Gražiausi padavimai, kuriuose pasakojama apie švento Kazimiero kariuomenę. Tokių padavimų galima girdėti ne tik Vilnijoje, bet ir visoje Lietuvoje.



Panevėžiečiai mokosi apkasus kasti

Padavimas apie šv. Kazimiero kariuomenę yra įvairiai pasakojamas. Vienų pasakotojų minima, jog šv. Kazimiero kariuomenė esanti po senąja Kauno piliimi, o kitų — po Vilniaus ir Gardino. Šventoji kariuomenė esanti lyg pasakose užburta. Šimtai metų, kai toji kariuomenė miega amžių miegą giliuose senųjų mūsų pilių požemiuose, kaip suakmenėjusi. Tūkstančiai šaunių karių, sako, sėdi ant žirgų, rymo ant švytančių plieno kardų, prisidengę žibančiais žalio vario skydais ir laukia, kada Tėvynei sunkiomis valandomis jie bus pašaukti į pagelbą prieš Lietuvos priešus. O išgirdę Tėvynės balsą, šaukiantį pagelbos, jie vėl atgis ir išeis iš užburtojų senovės pilių požemių. Ir jokie priešų ginklai negalės atsilaikyti prieš šios kariuomenės stebuklingus ginklus.

Istorija mini 1518 m. karą, kada Maskvos kariuomenė buvo apgulusi svarbią tų laikų Lietuvos pilį — Polocką. Piliai atėjusi į pagelbą Lietuvos kariuomenė negalėjo persikelti per ištvinusią Dauguvos upę, o kitaip nebuvo kaip prieiti prie pilies. Nebežinodama ką bedaryti, Lietuvos kariuomenė klupsčia puolė ant žemės ir meldėsi, prašydama savo globėjo, švento Kazimiero, pagelbos. Malda buvusi išklaudyta. Įvykęs neregėtas stebuklas: padangėj, nepaprastos šviesos spinduliuose, pasirodęs ugnies raitelis ir tik kardų pamojo į Dauguvos vandenį. Plačiausia upė persiskyre į dvi dalis. Per vandenį pasidarė kelias, kuriuo Lietuvos kareiviai sausi perėjo. Laimingai perėję, netikėtai puolę priešus. Rusai, netikėtai užpulti, pakrikę ir ėmę bėgti. Priešai buvę nugalėti.

Panašiai yra pasakojama apie šv. Kazimiero kariuomenę ir kautynėse su švedais, kada jie puldinėjo mūsų kraštą.

B. Buračas

PRIENAI

Š. m. X. 28 d. buvo stalo teniso rungtynės tarp Jėzuitų ir Prienų „Žiburio“ gimnazijos. Po įdomios ir jaudinančios kovos, svečiai laimėjo santykiu 5:4.

Ryšium su Prienų igulos išsikėlimu ir kartu mūsų karin. parengimo instruktoriaus ltn. Žūsino išvykimu (į Vilniaus kraštą), gimnazijoje jau kuris laikas nėra karinio parengimo. Moksleiviai labai išsiilgę karinio parengimo pamokų.

Įsikūręs gimnazijoje šaulių būrys gerai veikia. Berniukų įstojo per 50. Jau padarė du susirinkimus. Į tarybą išrinkta: Jotauta (VIII) būrio vado pavad., Matukynas (VIII) švietimo vadovas, Taraila (VI) sekretorius, Jonyka (VIII) išdininkas. Į revizijos komisiją: Baronas (VIII), Babilius (VIII) ir Peckus (VI). Visi šauliai moksleiviai ateinančioms metams gyvai išsirašo karinę spaudą: „Kari“ ir „Trimitą“. Būriui vadovauja insp. J. Eidukevičius.

Vyt. Taraila

VILNIAUS VYTAUTO D. GIMNAZIJOJ

Šiuo metu čia mokosi apie 230 mokinių. Skaičius auga. Mokinių persikelia iš lenkų gimnazijų. Be to, rengiasi jų atvykti ir iš Suvalkų krašto.

Šiomis dienomis maloniai mus nudžiugino „Kario“ redakcijos dovana: visi mokiniai ir mokytojai gavo dovanai po vieną „Kario“ Vilniaus numerį. Dovanas gimnazijos direktoriui įteikė „Kario“ redakcijos narys j. ltn. K. Zupka. Moksleiviai „Kario“ labai patenkinti, nes ten rado daug savų veidų ir įdomių žinių.

MOKYKLOS PERTVARKOMOS

Švietimo Ministerijos įgaliojimas Vilniaus kraštui dr. A. Juška vietos gimnazijų direktoriams įteikė mokyklų perorganizavimo nuostatus. Visos mokyklos, kurios įsteigtos svetimų valstybių prieš 1939 m. spalio 27 d., turi prisitaikyti prie Lietuvos švietimo įstatymų. Visi mokytojai, norį dirbti Lietuvos valstybėje, turės paduoti prašymus.

PANEVĖŽYS

XI-11 d. gimnazijos šaulių kuopa surengė vakarą — Vilniaus minėjimą. Kalbėjo p. direktorius. Referatus skaitė P. Peckus (VII) — ir A. Laurenčikas (VII) — Kanklėmis paskambino G. Žilys (VII). Šauliai padainavo keletą dainelių.

(Laurutis)



Kiek džiaugsmo vilniečiams atnešė „Karys“

M. Untulio nuotr.

KARIUOMENĖS GYVENIMAS

1. PĖST. D. L. K. GEDIMINO PULKO ATSARGINIAI APLANKĖ VYTAUTO DIDŽIOJO GIMNAZIJĄ VILNIUJE. 1. pėst. pulko atsarginiai, prieš išvažinėdami namo, lapkričio 14 d. aplankė V. D. Gimnaziją Vilniuje.

Svečius pasitiko gimnazijos direktorius Dr. M. Šikšnys ir pasakė kalbą, kurią baigė tais žodžiais: „Praneškite visai Lietuvos visuomenei, kad lietuviškoji ugnis niekuomet nebuvo užgesusi Vilniuje. Mes ją saugojom ir saugosim! Vilnius buvo ir bus Lietuvos sostinė“.

Po p. Šikšnio kalbos suskambėjo garsus valio Lietuvos kariams, po kurio sugiedotas Tautos himnas. Į p. M. Šikšnio kalbą atsakė ltn. Žiziūnas, dėkodamas už linkėjimus ir sveikinimus.

PRISIEKĖ JAUNIEJI BIRUTĖNAI. Lapkričio 12 d. įvyko 2. ulonų L. D. K. Birutės pulko N. igulos jaunųjų kareivių priesaika. Po priesaikos — pamaldų pulko ir didelės minios vietinių gyventojų akivaizdoje pulko vadas naujai prisiekusiems kariams pasakė trumpą kalbą. Eil. J. Pakala

P. L. P. KARO MOKYKLA. Susidomėjimas aktualiais pasaulio įvykiais dar tebėra labai didelis. Bet viską nustelbia Vilniaus žinios: iš spaudos ir radijo sekamos naujienos iš laisvosios sostinės. Ta proga gražaus išpūdžio paliko laisvajam Vilniui skirtas „Kario“ numeris, kurį daugis išigijo ir pasiuntė namiškiams.

Štai ir vėl susirinko į karinę Alma Mater didžiulis būrys entuziastiškai nusiteikusių vyrų, pasiryžusių išmokti karo mokslo meno. Su daina susirinko, su daina išvyko į dalis atlikti kareivio stažo.

BUTEGEIDĖNŲ RADIO PUSVALANDIS IŠ VILNIAUS. Lapkričio 12 d. Vilniaus radijofone 7. PP kariai, atlikdami kariuomenės radijo pusvalandžio programą, suvaidino psk. Kuzmos parašytą trijų paveikslų radijo vaizdelį „Sugrįžimas“. Čia vaizduojamas 7. PP antrasis žygis, tariant sugrįžimas į Vilnių, nes jau 1920 m. 7. PP pulkas stovėjo Vilniuje ir kovėsi, gindamas Vilniaus miestą ir kraštą. Vaizdelis turiningas, paįvairintas gražiomis deklamacijomis, dainomis.

„7. PP grįžo į Vilnių, kad niekada iš jo nebeišeitų“, — pabrėžė atkaklūs žemaičių vyrai.

Pusvalandį vedė ir įžanginį žodį, apibūdindamas pulko istoriją, pasakė plk. Šarauškas. Vaizdelis surežisuotas ir vaidintas gerai, nežiūrint, kad atliko eiliniai kariai. Chore dalyvavo l. dv. kuopos būrys, j. psk. Labženčio vadovaujamas. Orkestrui dirigavo kapelm. Balčiūnas.

VARNIŲ IGULA. Paskutinėmis dienomis puskarininkių ramovėje įvyko susirinkimas ir buvo nutarta aukoti vienos dienos uždarbį vilniečiams šelpti. San. psk. M. Grinius

Šaukimas karinės prievolės atlikti

Pasirėmęs Karinės prievolės įstatymo 70-74 str. (Vyr. Žin. Nr. 538) šaukiu dar nestojusius 1918 metais gimusius vyrus karinės prievolės atlikti.

1. Nurodytais metais ir anksčiau gimę Lietuvos piliečiai ir nuolatiniai Lietuvos gyventojai be pilietybės, nors jie ir neįrašyti į šaukiamųjų naujokų sąrašus ir negavo atskirų šaukimų, jei jie buvo šaukti ir nėra stoję karinės prievolės atlikti arba nustojo teisės naudotis anksčiau jiems duotais atleidimais nuo karinės prievolės ar jos atlikimo atidėjimais, taip pat 18—25 metų amžiaus vyrai, kurie į kariuomenę nori stoti savanoriais, Kauno Apskritis karinės prievolės komisijon turi stoti šia tvarka:

I. Kauno miesto gyventojai — Kaune, Kęstučio g. Nr. 1, Darbo Rūmų salėje:

š. m. lapkričio mėn. 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29 ir 30 d. d. ir gruodžio mėn. 1, 2, 4 ir 5 d. d. 8 val. ryto.

II. Kaune, Kęstučio g. Nr. 1, Darbo Rūmų salėje:

1) Zapyškio valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 6 d. 8 val. ryto.

2) Pakuonio valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 7 d. 8 val. ryto.

3) A. Panemunės valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 9 d. 8 val. ryto.

4) Garliavos valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 11 d. ir 12 d. d. 8 val. ryto.

5) Pažaislio valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 13 d. 8 val. ryto.

6) Rumšiškės valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 14 d. 8 val. ryto.

7) Lapių valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 15 d. 8 val. ryto.

8) Vandžiogalos valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 16 d. 8 val. ryto.

9) Raudondvario valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 18 d. 8 val. ryto.

10) Babtų valsčiaus gyventojai š. m. gruodžio mėn. 19 d. 8 val. ryto.

2. Tų valsčių ir miestų gyventojai, kuriems stoti karinės prievolės komisijon paskirtos dvi ar daugiau dienų, turi stoti tą dieną, kuri nurodyta jiems įteiktuose šaukimuose, o šaukimų negavusieji — bet kurią kitą jų valsčiui ar miestui paskirtą dieną.

3. Šaukiamieji vyrai, pavėlavę stoti apskrities karinės prievolės komisijon jiems paskirtą dieną, turi stoti bet kurią kitą dieną, tačiau ne vėliau kaip ligi šių metų naujokų ėmimo pabaigos, t. y. gruodžio mėn. 19 d. 8 val. ryto.

4. Visi Lietuvos piliečiai, gimę 1896 metais ir senesni, ir nuolatiniai Lietuvos gyventojai be pilietybės, gimę 1914 metais ir senesni — karinės prievolės atlikti nebešaukiami ir į apskrities karinės prievolės komisiją jiems stoti nereikia.

5. Šaukiamieji vyrai, kurie pagal Karinės prievolės įstatymo 16 str. 2 ir 3 p. p. nuo karinės prievolės atleidžiami ir kuriems pagal to paties įstatymo 18 str. ir 17 str. 2 ir 3 p. p. karinės prievolės atlikimas gali būti atidėtas, jei jie toms lengvatoms gauti teises nustatyta tvarka įrodys, patys Apskritis karinės prievolės komisijon gali nestoti.

6. Nestojimo arba pavėlavimo stoti apskrities karinės prievolės komisijon teises įrodančius dokumentus pašauktieji komisijai turi pristatyti ligi jiems stoti paskirtai dienai.

7. Pašauktieji ir savanoriai į nurodytas vietas apskrities karinės prievolės komisijon atvyksta ir namo grįžta savo lėšomis.

8. Vyrai apskrities karinės prievolės komisijon turi stoti blaivūs, švariai nusiplovę, apsitvarkę ir apsilvilkę švariais baltiniais ir drabužiais. Stodami turi turėti pasus ar kitus asmens tapatybės įrodymo dokumentus ir šaukimą karinės prievolės atlikti, jei jis buvo įteiktas. Šių nurodymų nesilaikantieji bus baudžiami.

9) Kartu su pašauktais naujokais apskrities karinės prievolės komisijon turi atvykti atitinkami seniūnai arba jų pavaduotojai.

10) Be teisėtos priežasties pavėlavę stoti apskrities karinės prievolės komisijon jiems paskirtu laiku, taip pat vengiantieji karinės prievolės ir padedantieji jiems tai daryti bus baudžiami Karinės prievolės įstatymo nustatytais bausmėmis.

Viršaičiai, burmistrai, seniūnai ir policija žiūri, kad visi pašauktieji apskrities karinės prievolės komisijon stotų jiems paskirtu laiku. Nestojusius varu atvaro.

Pulkininkas Bobelis
Kauno Komendantas

Saugokime savo atsargos liudijimą

Kiekvienam paleidžiamam atsargon kariui yra duodamas atsargos kario liudijimas. Tas liudijimas yra dvejetainis dokumentas. Viena — jis pažymi, kad jo savininkas yra atlikęs kiekvienam piliečiui privalomosios garbingiausios pareigos pirmąją dalį, baigęs karinę tarnybą ir išlaikęs pilietinio susipratimo ir subrendimo egzaminus. Antra — tas li-

dijimas, trumpai aptardamas atsargos kario tarnybą kariuomenėje, kartu pažymi, kuriuos karo mokslus jis yra išėjęs bei kurią karo specialybę yra įgijęs tarnaudamas kariuomenėje.

Atsargos liudijimas turi nuolat atsargos kariui priminti jo tarnybą kariuomenėje ir tuos visus uždavinius, kuriuos Tėvynė skiria savo gynėjams. Jis turi priminti, kad kariuomenėje įgytos žinios neturi būti pamirštos.

Kita vertus, atsargos kario liudijimas yra svarbus dokumentas, kuriame yra žymima atsargos kario tarnyba: įvairūs pažymėjimai apie atliktuosius karo pratimus, sveikatos bei liudijimo registravimo pažymėjimai ir kiti klausimai, tiesioginiai susiję su karo tarnyba, jau esant atsargoje. Tuos visus pažymėjimus daro atitinkamos kariuomenės dalys, komendantūros, policijos bei savivaldybių įstaigos.

Tuo būdu atsargos kario liudijimas, kaip dokumentas, yra dažnai pateikiamas į įvairias auksčiau minėtas įstaigas, kuriose jis yra arba tikrinamas, arba jame yra daromi įvairūs įrašai. Atsargos kario liudijime padaryti dalies pažymėjimai apie atliktuosius karo pratimus yra pagrindas kuriai įstaigai bei įmonei savo pašauktajam tarnautojui ir darbininkui mokėti už butą karo pratimuose laiką atitinkamą atlyginimą.

Stebint pratimų šaukiamų atsargos karių liudijimus, tenka pažymėti, kad vis dėlto ne visi atsargos kariai savo liudijimus tinkamai užlaiko ir saugoja. Nemaža liudijimų yra suteptų, sudraskytų, suglamžytų, kai kurių puslapių įrašai visai išsitynę. Pasitaiko ir tokių liudijimų, kuriems net trūksta ištisų lapų.

Toks netvarkingas, suteptas bei sudraskytas liudijimas netenka dokumento vertės. Sudraskytuose liudijimuose arba visai negalima padaryti bet kokių pažymėjimų, arba tenka juos daryti palaiduose puslapiuose, kuriuos lengva pamesti. Tais atvejais, kai vienu metu tenka patikrinti didesni skaičių atsargos liudijimų bei juose padaryti atitinkamus pažymėjimus, minėti netvarkingi liudijimai žymiai apsunkina darbą ir tuo pačiu gaišina laiką. Netvarkingas liudijimas kelia įvairių abejonių, neaiškumų ir dėl to dažnai tenka atskirai raštu aiškinti tuos duomenis, kurie buvo įrašyti į atsargos liudijimą, bet yra dingę drauge su pamestuoju puslapiu. Sugadintuosius bei netvarkingus liudijimus tenka keisti, o tai sudaro nereikalingų valstybei išlaidų. Dažnai ir pačiam atsarginiui tenka sumokėti už duotą naują atsargos liudijimą.

Žinoma, tokių netvarkingų liudijimų nėra labai daug, tačiau, matant greta jų švairius, rūpestingai prižiūrimus ir saugojamus atsargos liudijimus, savaime kyla noras ir tą trūkumą pašalinti.

Teko matyti liudijimų, kuriuos rūpestinga atsarginio ranka įdėjo į meniškai pagamintą odinį kietą apdarą, ant kurio ryškiomis auksinėmis raidėmis buvo užrašyta „Atsargos Liudijimas“. Netenka kalbėti, kad taip reiškiamą pagarbą atsargos liudijimui tuo pačiu tinkamai atestuoja ir to liudijimo savininką.

Taip ar panašiai ir visi atsargos kariai turi stengtis, kad jų liudijimai būtų tvarkingi, švarūs, nesuglamžyti ir nesudraskyti.

Šia proga aš noriu iškelti dar vieną mintį. Atvykdami karo pratimų, atsargos kariai atsineša savo pasą ar kitą asmens liudijimą. Tie dokumentai pateikiami drauge su atsargos liudijimais. Dažniausiai jie yra įdedami į atsargos liudijimus. Tačiau nekartą pasitaiko, kad taip įdėtieji pasai ar asmens liudijimai iškrenta iš atsargos liudijimo, susimaišo su kitais ar net pasimeta. Tuo būdu dalinių bei dalių raštinėse vien tvarkant liudijimus susidaro daug nereikalingo darbo ir sugaištama nemaža laiko.

Viso to būtų galima lengvai išvengti: atsargos liudijimo viršelio pirmame puslapyje iš vidaus reikėtų įklijuoti popierinį vokelį, į kurį, reikiant, būtų įdedamas pasas ar turimas asmens liudijimas. Tuo būdu tas dokumentas iš knygutės neiškristų, nesimėtytų padrikas, ir tuo pačiu štabų pareigūnai turėtų galimumo greičiau sutvarkyti atsargos karių dokumentus bei jų liudijimuose padaryti atitinkamus tarnybinius įrašus.

Ltn. G. B. Klausutis

Istorinį „Kario“ numerį gavus

(Kazemato vaizdelis)

- Kur „Karys“?
- Rytoj bus, — atsako štabo pasiuntinys.
- Tamsta, būrininke, kodėl šiandien nėra „Kario“? Turėjo būt.
- Rytoj bus, — atsako būrininkas.
- „Kario“ nėra?!

- Rytoj bus, tamsta leitenante!
- Raštininke, duok „Kari“. Greičiau „Kari“.
- Rytoj bus, tamsta viršila!
- Duodi galvą nukirst?
- Pasiuntinys sakė.
- Tai kaip kirviu nukirsta, — patvirtino ir kuopininkas.
- „Rytoj bus“, — vis dar buvo girdėti kazematuose.

Pasiuntinio nemeluota!

- Vyrai, eikit čia ir greičiau peilį duokit, — sušuko budėtojas, laikydamas glėbį „Kario“ numerių.
- Ant budėtojo staliuko atsirado penkiolika peilių.
- Tamsta leitenante, jau yra!
- Koks storas!
- Istorinis!
- Aštrus peiliukas perrėžė pirmąją lapą.
- „Istorinis momentas prie šiaudinės gairių sienos“.
- Vaizdai!... vaizdai!..
- Neuzstokit šviesos!
- Visų akys įsmigo į nuotraukas.
- Tamsta leitenante, tai tokios šiaudinės šluotos stovėjo! — nustebo eilinis, pamatęs nuotraukoje ilgą pagaikštį su šiaudų kuokštu.
- O kaip tu manai. Tokios. Bet štai jos jau dega... Žiūrime visi. Tyla. Veiduose susikaupimas. Visų širdys smarkiau pląka. „Štai, ta nelemtoji šiaudinė siena pavirto į dūmus... Padaryta žaizda užgis...“
- Verčia būrio vadas kitą lapą:

„Į VILNIŲ, MARŠ!“

Piūklas smenga į margą linijos kartį. Tuoju kelias bus laisvas!

„Užkonservuot tą perpiautą kartį. Paversti į akmenį! Kad galėtum savo vaikų vaikams parodyti“, — skverbiasi mintis.

Rudenio keliais ir vieškeliais traukia voros, voros... Pro vartus pro ištiestas rankas...

— Ach! kodėl manęs čia nėra! — kažkas atsiduso.

— O kas gi čia bus? — kitas atsakė.

Tiesa, kas gi čia bus?

— Bet gi galėjo mano vietoj pasilikti štai tas! O, štai tas, kuris iš nuotraukos į mus žiūri ir šypsosi, — parodė pirštas.

Visi pradėjo juoktis.

Štai senelis ir bobutė.

Senukė, rodos, kalba: „Sulaukėm... kas galėjo tikėti, kad ir mudu dar sulauksim... Dabar, seneli, galėsime ramiai mirti...“

„Palauk, bobut! Dabar kaip tik reikia gyventi! — rodos, kalba senelis, beskaitydamas lietuvišką popierį jau mažai beprigirdžiančiai bobutei.

Peilis piauna „Kario“ lapus.

Štai mes jau sostinėj.

Aušros Vartuos padėkos ir džiaugsmo malda. O štai čia ant kario krūtinės gėlės ir granatos, o priešais lietuvaiteš šypsena. Ak, kokia garbė tau, kary!

Paskutiniam puslapy Gedimino kalne mūsų vėliava. Apačioj mūsų durtuvai.

VILNIUS TIKRAI MŪSŲ!

— Na, vyrai, sėskit į pamoką, — pažadino iš minčių leitenantas. — Vakare paskaitysit. —jk—

KARIUOMENĖS UGNIAGESIAI

TRUMPA GAISRŲ GESINIMO TAKTIKA

(Pabaiga)

19. Kaimo gaisrų gesinimas paprasčiausiais būdais. Nepriklausomoje Lietuvoje liko nedaug kaimų, kurie dar neišsiskirstė viensėdžiais. Užtat dabar atgautame Vilniaus krašte, kuris daugiau kaip 20 metų išbuvo lenkų valdžioje, dideli kaimai yra būdingi visam kraštui. Savaime aišku, kad gaisras viensėdyje būna nuostolingas tik vienam ūkininkui. Retkarčiais smarkus vėjas gali nunešti žiežirbas į kaimyno sodybą ir padegti kitas trobas. Didesniame kaime, kai gaisras plečiasi pavėjui, liepsna ryja trobą po trobos.

Kariai (ne ugniagesiai) nekartą gesino kaimų gaisrus. Vienas dalinys nakvojo miestelyje, kai kilo gaisras. Kitą kartą eskadronas, grįždamas iš pratimų, pastebėjo gaisrą kaime. Arba ūkio komandos kareiviai, veždami pašarą į pulką, įvažiavo į degantį kaimą. Tokių atsitikimų buvo ir daugiau.

Kai kariai (ne ugniagesiai) puola gaisrą stambiomis jėgomis, tai kova nėra per daug sunki, net jei ir nebūtų rankinio gaisrinio siurblio. Pakanka panaudoti ūkininkų įrankius: šakes, grėblius, kirvius, kibirus ir t. t. Viršininkams tenka suskirstyti pajėgas. Vieni puola šaudinį stogą, stengiasi kuo greičiau jį nudraskyti ir tuo sumažinti pavojų kitiems trobesiams. Kiti parūpina vandens. Vandeni kartais teks paduoti iš tolimesnio šulinio ar tvenkinio. Čia tinka sudaryti gyvą grandinę. Vienas žmogus perduoda kibirą su vandeniu kitam. Tokioje grandinėje gali stovėti net ir moterys bei kiek paaugę vaikai. Vandeni reik pilti tik ten, kur reikalinga, būtų geriau, kad tą darbą atliktų labiau patyrę žmonės. Tuo pat metu reikia gelbėti žmonių turta iš degančios pirkios, vesti gyvulius iš tvartų, nešti paukščius ir t. t. Apie tai buvo rašyta anksčiau.

Neverta ardyti trobesių, kuriems negresia pavojus. Išimti duris ir langus nepatartina, taip pat negalima išmušti stiklų. Tuo tik padidinsime skersvėjį, įtrauksime į vidų žiežirbas ar liepsną. Dažnai pakanka išardyti šiaudinius stogus ant kaimyninių trobesių ir gaisro pavojus bus pašalintas.

Negalima atidarinėti daržinių, jaujų, klėčių. Per atkeltus vartus ar atidarytas duris į vidų gali pakliūti žiežirbos ar liepsna ir uždegti sieną, šiaudus, linus ir kt.

Žiemą galima gesinti gaisrą ir sniegu. Sausas sniegas mažiau tinka, tačiau šlapias tam tikslui tinka.

Jei vandens turime mažą kiekį, tai reikia ardyti degantį trobesį. Nuverstą stogą ir sienas reikia apkrėsti purvu, apipilti žemėmis ar žalia žole, šlapiu mėšlu ir pan. Juo greičiau išardysime degantį trobesį, juo greičiau pasibaigs gaisras.

Didesniame kaime dar nedegančių namų stogai turi būti saugojami žmonių, aprūpintų gėsyklėmis ir vandens kibirais. Gėsyklė gerai padeda iš karto užgniaužti prasidedantį gaisrą nuo kritusios ant stogo žiežirbos.

Per didelius gaisrus kaimuose tenka saugoti gesintojų gyvybę. Darbo įkarštyje žmonės kartais nepastebi pavojaus. Tad reikia visada turėti vadovus gaisro vietoje.

Būtų gera, kad mūsų atsarginiai kariai — ugniagesiai, ypač tie, kurie dalyvauja šaulių, pavasarininkų, jaunalietuvių ir kit. organizacijose, pasistengtų priminti savo draugams apie reikalą iš anksto pasirengti kovai su gaisrais. Apie tai pas mus nemėgstama kalbėti, nes esą galima vien tik kalbomis sukelti gaisrą. Jei pavyktų bent 1—2 kartus per metus surengti pratimą, tai būtų atliktas didelis gaisrui gesinti pasirengimo darbas. Turime tiek daug gyvenviečių, kur nėra jokios ugniagesių komandos. Tai atsarginių pareiga pajudinti komandos steigimo reikalą, o kur tai nebūtų įmanoma (dėl sunkumo su lėšomis), tai bent parengti organizuotus gesintojus.

Kam rūpėtų dar plačiau susipažinti su ugniagesyba, tepasiskaito V. Baltrimo „Kaip saugotis gaisrų“, L. Malacho „Ugniagesių taktika“ ir kitas knygas. Patartina skaityti „Ugniagesių“ žurnalą. Knygas ir žurnalą galima rasti tiek kariuomenės dalių bei dalinių, tiek viešosiose ir organizacijų bibliotekose.

Sulietuvino mjr. A. Ružancovas

ŠAULIŲ GYVENIMAS

VALDININKAI IR TARNAUTOJAI PARAGINTI ISTOTI Į ŠAULIŲ SAJUNGĄ. Tuo reikalu Ministrų Tarybos gen. sekretorius išsiuntinėjo visoms ministerijoms raštą. Rašte pažymima, kad ypatingos mūsų krašto saugumo sąlygos skatina kiekvieną ūkininką, tarnautoją ir kitus piliečius būti mūsų gimtosios žemės sargyboje, kiekvieno piliečio pareiga yra ginti mūsų valstybės nepriklausomybę. Šią savo pareigą pilietis gali geriausiai atlikti stodamas į šaulių Sąjungą, kuri, kaip kariuomenės talkininkė, dirba karinį darbą. Ministrų Taryba dėl to nutarė pasiūlyti valstybės ir savivaldybių įstaigų bei įmonių tarnautojams, taip pat tų privatinėjų įstaigų bei įmonių, kuriose dalyvauja valstybės išdas savo kapitalais arba kurios naudojasi valstybės išdo parama, tarnautojams remti šaulių S-gos darbą stojant į rikiuotės šaulius. Tarnautojai, kurie dėl savo amžiaus arba dėl nesveikatos negali būti rikiuotės šauliais, stoja į šaulius rėmėjus.

Valstybės tarnautojai šaulinį darbą dirba tokiomis sąlygomis: 1) šauliai šaukiami darbo metu atlikti šaulinę pareigą, susitarus su jų viršininkais, 2) šaulio pareigose išbūtas laikas į atostogas neįskaitomas, taip pat už tą laiką mokamas pilnas atlyginimas, 3) apie tarnautojo atleidimą iš šaulių S-gos už nusižengimą pranešama jo viršininkui, kuris daro atitinkamas išvadas.

MOTERIMS ŠAULĖMS PAAUKOJO per moterų šaulių tarybą įvairių virimo priemonių Tilmanso, Neries, Livelos ir

Metalo fabrikai ir prekybininkai Kutkevičius, Gotlibas, Rabinavičius ir Kaganas.

VILNIAUS KRAŠTE ŠAULIAMS PAREMTI moterų šaulių garbės vadė paaukojo 100 litų (Vilniaus rinktinės moterų šaulių reikalams), Ž. Ū. M-jos moterų šaulių „Gabijos“ būrys — 557 litus ir buv. Klaipėdos šaulių rinktinės moterų šaulių rėmėjų skyrius — 306,80 lt.

APIE KOVĄ SU ŠNIPINĖJIMU. Telšių šaulių rinktinės dalinių vadų susirinkime skaitė paskaitas šaulių S-gos karinio mokymo skyriaus v-kas gen. št. mjr. Impulevičius ir Telšių valst. saug. r. v-kas šaulys Juška.

JURBARKO GIMNAZIJOJE ĮSISTEIGĖ MERGAIČIŲ ŠAULIŲ BŪRYS. Būrio vadė mokyt. Pavinkšnytė steigiamajame susirinkime šaules supažindino su šaulių S-gos tikslais ir darbu.

Lapkričio 18 d. Jurbarke pasibaigė šaulių surengti ir daugiau kaip pusantro mėnesio trukę sanitarijos ir degazacijos kursai.

VIEŠINTOSE BAIGTI ŠAULIŲ NAMAI. Ta proga lapkričio 12 d. naujoje salėje vaidinta St. Žemaičio 4 v. drama „Lietuvos didvyriai“.

ŠAULIŲ DALINIUOSE VYKSTA LIETUVIŲ KALBOS IR ISTORIJOS KURSAI. Igliaukos šauliai, be šių kursų, dar rengia vakarinius kursus suaugusiems pagal pr. mokyklų programą.

KALTINĖNUOSE (ŠVENČIONĖLIŲ APSKR.) ĮVYKO NEPAPRASTAS ŠAULIŲ STEIGIAMASIS SUSIRINKIMAS. Dalyvavo per 500 žmonių. Mjr. A. Žigas paaikškino šaulių S-gos uždavinius ir darbą. Į šaulių eilės įstojo labai daug jaunimo.

KITAIŠ METAIS VILNIUJE ĮVYKSTANČIAI DAINŲ ŠVENTEI šaulių S-gos chorai aktyviai ruošiasi. Be šaulių S-gos repertuaro, rengiamasi ir pagal Liet. Muzikos D-jos išsiuntintą repertuarą.

SPORTAS

IŠ L KLASĖS KREPŠINIO PIRMENYBIŲ. Lapkričio 14 d. buvusiose vyrų L klasės krepšinio pirmenybių rungtynėse Karo Mokykla nugalėjo Grandį 29:17 (11:6). Karo Mokyklos ekipa sužaidė visai gerai, buvo geras dengimas, puolimas ir taiklūs mėtytojai. Grandis žaidė be Puzinausko. Nors ir kovojo atkakliai tačiau neįstengė išlaikyti geros žaidimo linijos.

Lapkričio 15 d. buvo dvejų vyrų L klasės krepšinio pirmenybių rungtynės. Tarp CJSO ir ŠŠ Kovo pasibaigė 35:23 (13:12). Meisteris CJSO tik retkarčiais tegalėjo parodyti aiškesnę pranašumą prieš staigius koviečius. Ir Aušra — Taurus pasibaigė 23:16 (6:8) Aušros pergale.

FUTBOLŲ KOMITETO POSĖDIS. Lapkričio 13 d. buvusiame Futbolo Komiteto posėdyje buvo apsvarstyta ir priimta 1940 m. veikimo planas ir sąmata. Be kitko plane jau numatyta ir Vilniaus futbolo veikla. Pirmiausia bus pravestos vietos pirmenybės, išaiškinti ekipų pajėgumai, kurių viena kita bus jau įrašyti 1940—41 metų Lietuvos pirmenybėms į L klasę. Propagandai numatyta įvykdyti Vilniuje keletą tarpvalstybinių rungtynių, taip pat sužaisti kelias įdomesnes L klasės rungtynes.

KAUNO APYGARDOS STALO TENISO PIRMENYBĖS. Lapkričio 15 d. prasidėjo Kauno apygardos tarpklubinės stalo teniso pirmenybės. Jose dalyvauja 10 vyrų ir 5 moterų ekipos. Pirmieji susitikimai davė šias pergales: moterų Hopael laimėjo 3:0 be žaidimo, nes Kipro II neatvyko; vyrų Ježuitų gimn. po atkaklios kovos įveikė Kipro III 5:4. Sekančią dieną pergales pelnė: Makabi I prieš ŠKJK 5:0 be kovos, nes ŠKJK neatvyko ir Hapoel įveikė Kauno III gim. 5:0. Lapkričio 17 d. Kipras I įveikė Makabi II 5:1.

ESTIJOS KREPŠININKAI KAUNE. LFLS kviesta atvyksta į Kauną Estijos Talino Kalev vyrų krepšinio ekipa, kuri Kaune sužais dvejus rungtynes. Lapkričio 28 d. prieš estus žais LFLS — Tauro kombinuota ir lapkričio 29 d. rinktinė.

AKADEMIKŲ KREPŠINIO ŽAIBO TURNYRAS. Lapkričio 17 d. Kūno Kultūros Rūmų salėje buvo įvykdytas akademikų krepšinio žaibo turnyras. Turnyre dalyvavo 7 ekipos. Turnyro nugalėtoju liko Plienas, finale įveikęs Neo-Lithuaniją 20:19 (9:7). Finalinė kova buvo gero lygio, abi ekipos buvo lygaus pajėgumo. Pergalė svyravo iki paskutinės žaidimo minutės tik prieš skambutį geras plieniečių pataikymas nulėmė pergalę.

KAS NAUJA LIETUVOJE

BUV. ADMINISTRACIJOS LINIJOS LIEKANOS KARO MUZIEJŲ. Karo Muziejų išstatyta buvusi administracijos linijos gairė su šiaudiniu ryšuliu ir Zaviasų pereinamojo punkto lenta su lenkų aru.

NAPOLÉONO PATRANKA KARO MUZIEJŲ. Karo Muziejun atgabenta iš Prancūzijos Napoleono meto patranka. Ją padovanojo prancūzai. Patranka bus išstatyta Napoleono skyrių.

VILNIAUS KRAŠTO ĮMONĖMS TVARKYTI paskelbtas specialus įsakymas. Vilniaus miesto ir jo srities pramonės įmonėms, kurios nepradėjo darbo arba kad ir pradėjo, bet gamina ne tiek, kiek pajėgia, įsakoma tuojau pradėti darbą arba padidinti gamybą. Tvarkyti apleistoms pramonės įmonėms, kurių savininkas yra pasišalinęs, arba kurių gamyba yra sumažinta ar sustabdyta laikinai, gali būti skiriami valdžios administratoriai, kuriuos apmoka patys savininkai.

VILNIAUS KRAŠTE PASKELBTAS VALSTYBĖS GYNIMO METAS. Tik pačiame Vilniaus mieste anksčiau buvo paskelbtas valstybės gynimo metas. Dabar jis paskelbtas ir Vilniaus, Valkininkų ir švenčionėlių apskrityse.

RENGIAMASI KLAIPĖDOS UOSTO LAISVOSIOS ZONOS NAUDOJIMUI. Lapkričio 17 d., dalyvaujant pirm. E. Galvanauskui, buvo Klaipėdos uosto tarybos posėdis nustatyti praktiškam zonos tvarkymui.

VILNIUJE BAIGIAMI STATYTI DIDŽIULIAI PAŠTO RŪMAI. Prie pat geležinkelio stoties prieš karą buvo ligi stogo pastatyti didžiuliai pašto rūmai. Statybai išleista per 800 tūkstančių zlotų. Šiuo metu statyba tęsiama toliau.

BAIGS TVARKYTI KAUNO PILĮ. Kauno pilies griuvėsių tvarkymas ligi šiolėjo iš lėto. Kitamet norima galutinai sutvarkyti ir restauruoti. Tam reikalui skiriama 20.000 Lt.

TREČIAJĄ CUKRAUS FABRIKĄ ĮRENGS ČEKAI. Jau svarstyti užsienių firmų pasiūlymai įrengti trečiąją cukraus fabriką Lietuvoje ir nutarta susitarti su čekų firma „Škoda“, nes jos pasiūlymai pigiausi, be to, ji įrengė ir anodu fabriką — lengviau bus su atsarginėmis dalimis, — o taip pat ir atlyginimą bus galima išmokėti mūsų eksportininkams, eksportuojantiems įvairius mūsų žemės ūkio gaminius į Čekiją — Moravijos protektoratą.

IR ANTRAJĄ MŪSŲ LAIVĄ IŠTIKO NELAIMĖ. Ties Alandų salomis ant seklumos užplaukė laivininkystės bendrovės „Sandėlis“ laivas „Nida“. Plaukė su kroviniu iš Anglijos į vieną Švedijos uostą. Laivo igula šiuo metu yra Harinhamino mieste Suomijoje.

VILNIJOS EVANGELIKAI PRISIJUNGĖ PRIE LIETUVOS KONSISTORIJOS. Vilniaus srities evangelikai reformatai jau kiek anksčiau prisijungė prie bendro Lietuvos evangelikų reformatų synodo, o evangelikai liuterionys — šiomis dienomis. Jų atstovai jau dalyvavo Lietuvos evangelikų kunigų suvažiavime ir buvo priimti švietimo ministro dr. L. Bistro.

BAIGTI ŠIŲ METŲ PUŠŲ NUSAKINIMO DARBAI. Šiemet buvo nusakinta 240.000 pušų. Prie šių darbų įvairiose miškų urėdijose dirbo apie 300 darbininkų.

NAFTOS GAUNAMA. Nuo karo pradžios Lietūkis jūrų keliu gavo jau trečią tanklaivį su naftos gaminiiais. Iš viso per tą laiką gauta 5.500.000 kilogramų.

DARBŲ — ŠVENTOSIOS GELEŽINKELIS tiesiamas. Jau padaryta 3,5 km. Taip pat statomi ir du tiltai. Darbų — šventosios geležinkelis bus 11,5 km. ilgio.

TRAKUS SUJUNGS GELEŽINKELIU. Šiomis dienomis bus pradėtas tiesti naujas geležinkelis iš Senųjų Trakų į Trakų miestą. Geležinkelis bus pusketvirto kilometro ilgio. Darbo gaus apie 300 darbininkų.

KARINĖS ŽINIOS

PRIEŠLĒKTUVINĖS APSAUGOS PASKAITOS. Kaip mūsų krašte, taip ir kitur priešlĒktuvinės apsaugos pareigūnai rengiami tam tikruose kursuose ir per pratimus. Vokiečiai nuėjo dar toliau. Policija išleido įsakymą Berlyno miesto gyventojams, pagal kurį visi berlyniečiai turi išklausti 6 privalomas paskaitas apie priešlĒktuvinę apsaugą. Klausytojų lankymąsi paskaitose tikrina policijos nuovadų viršininkai. Visoje Vokietijoje buvo surengta priešlĒktuvinės apsau-

gos savaitė. Per savaitę 13.000.000 vokiečių išklause trumpą apsaugos kursą, pavadintą „Kas daryti, jei bomba nukristų ant tavo namo“. Visi vaikai mokomi priešlĒktuvinės apsaugos, pradedant nuo 13 metų amžiaus.

TAUTOS DVASIOS MOBILIZACIJA. Japonų karo ministerijoje įsteigtas naujas skyrius, kuriam pavesta rūpintis tautinės dvasios mobilizacija. Tai bus kaip ir valstybinės ir tautinės propagandos centras. Naujas skyrius palaikys ryšius su didesnėmis įmonėmis, dirbančiomis kariuomenės reikalams. Šiose įmonėse karo ministerija laikys savo nuolatinius atstovus, kurie prižiūrės užsakymų atlikimą, o taip pat tarnautojus ir darbininkus.

PIRMASIS ASMENINIS TVARTIS. Kiekvienam kariui gerai žinomas mūsų Kariuomenės Sanitarinio Sandėlio pagamintas asmeninis tvartis, jo paskirtis ir vartojimas. Pasirodo, kad toks tvartis pirmą karą pasirodė prieš 50 m. Prancūzijos kariuomenėje. Tvirtis buvo kiek kitoniškai padarytas, atskirai buvo įdėti antiseptiniai kompresai, bintas ir kit. Tuo pat laiku asmeninis tvartis buvo įvestas ir Vokietijos kariuomenėje.

KARIUOMENĖS KREGŽDĖS. Visiems pažįstami kariuomenės karveliai ir jų naudojimas ryšiams palaikyti. Prieš 50 m. Prancūzijos karo reikalų ministerija sumanė panaudoti tokiam pat tikslui kregždės. Buvo pastebėta, kad kregždės rudenį traukia į pietus tik todėl, kad neranda sau lesalo. Vienas prancūzas apsiėmė dresiruoti kregždes. Jis rinkdavo jauniklius iš lizdų ir pratindavo jau suaugusias kregždes greit surasti savo kregždyną. Paimtos iš dresiravimo vietos kregždės buvo sodinamos į narvelius ir gabenamos į Paryžių. Paleistos Paryžiuje kregždės pasiekdavo savo kregždyną (atstumas nuo Paryžiaus 250 km) per 90 min. Prancūzai tikėjosi, kad kregždė žymiai lengviau gali pasprukti nuo priešo kulky, aukščiau lėkia ir sunkiau pagaunama plėšriųjų paukščių. Apie šio sumanymo likimą skaityti senų metų spaudoje neteko. Tačiau galima spėti, kad bandymai galų gale nepasisekė: karo kregždžių kariuomenėse nerasime.

NAUJIEJI LEIDINIAI

Čechovas, A. **BALTAKAKTIS.** Kaunas, knygyno „Studija“ leid. 74 Ns, 1939. 20 pusl., iliust. Lt 1,00.

Čechovas, A. **VĖGĖLĖ.** Kaunas, knygyno „Studija“ leid. 73 Ns, 1939. 16 pusl. iliustr. Lt. 0,80.

Gorkis, M. **ŽVIRBLIUKŠTIS.** Kaunas, knygyno „Studija“ leid. 72 Ns, 1939. 24 pusl., iliustr. Lt 1,20.

Kauno knygynas „Studija“ leidžia labai įvairias knygas: romanus, mokyklų vadovėlius, medicinos mokslo populiarizaciją (dažniausiai lytinio gyvenimo ir slaptų ligų reikalams), grožio kalendorius ir pan. Šįkart išleisti 3 vertimai mūsų vaikams. Autoriai — žinomi rusų rašytojai.

Norėtusi, kad knygos pavadinimas, jos pirmasis (titulinis) lapas tikrai atitiktų knygos turinį. Deja, su tuo dėsniu prasilenkta. A. Čechovo „Baltakaktis“ yra apysakaitė, ne pasakaitė vaikams. Ar vertėjas Vl. Lingė, ar leidėjas neturėtų klaidinti pirkėjo. Tą pat tenka pasakyti ir apie 2 kitas apysakėles, linksmomis ir įdomiomis pasakėlėmis pavadintomis. Jas vertė tas pats Vl. Lingė.

Dėl „Vėgėlės“ tenka pasakyti, kad tai yra apysakaitė iš rusų kaimo buitės. Bet vaikams ji tikrai netinka. Valstiečiai traukia iš upės po šiekstu palindusią vėgėlę ir vis negali ištraukti. Trumpi jų dialogai pagražinti tokiais išsireiškimais: velnias, besmegenis kaimietis, kuprotas kipše (6 psl.), velnias, kipšas (8 psl.), velniau, eik po velnių (9 psl.), šunsnuki, pateksi kipsui pietumis (10 psl.), senas galvažudys, velniai (12 psl.). Vaikų žodynas tikrai praturtės, paskaicius tokį keiksmų rinkinį...

Atrodo, kad vaikų literatūros leidimas turėtų būti ar švietimo Ministerijos, ar kurios nors visuomeninės organizacijos priežiūroje. Dabar vis kartais pasitaiko nesklandumų.

Knygų paveikslukai blogi, o kainos tokiems leidiniams tikrai per daug brangios.

R. A.

Sofija Kossak. **BALDUINAS IV.** Raupsuotasis karalius. Istorinė apysaka. Išvertė J. Talmantas. „Šv. Kazimiero D-jos“ leid. Nr. 735. Kaunas. 1939 m. 378 psl. Kaina Lt 4.

Kai 1187. VII. 4 d. sultonas Sal-ed-Dinas sumušė Jeruzalės karaliaus kariuomenę, tai taip išsireiškė: „Kodėl Dievas išdavė ir apleido krikščionis. O gal... o gal... Gal tai išdavė krikščionys Dievą?“ Tąja, atrodo, mintimi autorė ir atkūrė tą XI—XII amž. Paskutinysis de Courtenay šeimos karalius buvo tas Balduinas IV, deja, raupsais apstėtas. Valstybės

reikalus dažniausiai tvarkė Jeruzalės valst. baronų taryba, žinoma, ne be intrigų kryžiuočių ir kalavijininkų ordinų v-kų. „O kur yra valstybė ir jos reikalavimai, ten jau nebelieka daug vietos šventenybei. Dvasios valstybė dingo“ — sako autorė (73 psl.). Dėka negudrios politikos buvo susiginčyta su sultonu. Įvyko ties kalnais Ard-al-Ramles ir Vadi-al-Kabra kautynės, kurias laimėjo Balduinas IV, nors ir būdamas raupsuotasis, kariuomenei pats vadovaudamas. Jausdamasis blogai, karalius nori surasti sau vietininką. Juo parenkamas Mantferdas, kuris, vedęs karaliaus seserį Sibilę, greit žuvo bėmėdžiodamas. Čia irgi būta kryžiuočių darbo, nes jis jiems būtų buvęs pavojingas, kaip savarankus karalius. Jo ipėdiniu parenkamas Ibelinas Ramliškis. Bet čia išdygo nauja kandidatura, būtent, dar beūsis Vitas de Lusignan. Ji pamilsta Sibilę ir priverčia juos sutuokti, žinoma, vėl su kryžiuočių pagelba, nes toks karalius jiems kaip tik ir buvo reikalingas. Vėl atsiranda nesantaika tarp karaliaus ir sultono, įvyksta kautynės, kurias laimi sultonas, nes karalienės Sibilės užsispyrimu kariuomenei vadovavo visiškai neprityręs karalius.

Autorė puikiai atkūrė senuosius laikus; ji suprato tuometinę dvasią ir jos žmones; ji puikiai nusakė, kaip greta Šv. Grabo, pynėsi intrigos ir kaip jose dalyvavo aukštoji dvasiškijs bei ordinai, kurių tikslai toli gražu nebuvo jau tokie dvasiniai, būtent, šv. žemės gynimas. Vertimas puikus.

Ram. Burokas

Ona Miciūtė. ŽIBURIAI PELKĖSE. Meno ir Literatūros Draugijos leidinys. Vilnius. 1938 m. Viršelį raižė dail. Vladas Drėma. 86 psl. Įdėtas autorės atvaizdas. Kaina nepažymėta.

Pasirodė pirmu rinkiniu, bet stipriai ir ateitimi nuteikia. Autorė, žinoma, įdėjo geriausius savo eilėraščius, bet dauguma tenykštėjų periodikojėjusių, ir iš viso davė 58 eilėraščius, kurie padalinti į tris skyrius: Tėvynė ir mes, Lietus saulėje ir Vėtroje.

Poetė savo forma daugiau artimesnė klasikinei poezijai, bet jaučiasi ekspresija, nauja ritmika, gyvenimas ir, net palyginimai, metaforos. Jos tematika sukasi apie Tėvynę, tėviškę, Lietuvos žemėvaizdį, kiek mažiau išgyvenimai, socialinės temos. Gražiai ji apdainuoja Tėvynę, skirdama jai viską.

Tėvynei aukojam jaunąsias jėgas,
Jai giesmę gražiausią nupinsim!
Jos klonis ir sodus, pilkas bakūžes
Šviesa ir žiedais išdabinsim!..

Šiai kantatei „Tėvynei!“ yra parašyta komp. J. Siniaus muzika ir Vilniaus lietuvių studentų laikoma himnu.

Poetė tolimesniuose eilėraščiuose sako, kad skausmas, dangus, kad ryto šypsena ir raudos kasdien su ja gyvena ir vis ilgisi laisvės. O laisvę gali išpirkti tik Tėvynės didvyriai. Bet ji nesiskiria ir su gimtuoju miestu — mylimuoju Vilniumi. Apdainuoja ir žemę motinėle, net ir mergelės kraitį, kur sako:

Tuščios skrynios — nėr kraitelio,
Nieks vartelių neatkels;
Vysta rūtos mano žalios,
Nesulaukusios rudens.

Toliau tam pačiam eilėrašty:

Mano rankos, lyg lelijos,
Mano akys, lyg dangus...
Bernužėli, suk žirgelį,
Čia brangiausias kraitis bus!..

Poetė nuoširdi, vietomis romantikė, turinys vaizdus, nuotaiikus ir be to, erotikos nesijaučia. Bet šiaip visa dvasia ir gyvenimas Vilniaus krašto sąlygomis dvelkia. Ona Miciūtė vienintelė vilnietė moteris poetė.

Jn. Vaidelys

GALVOSŪKIAI

GALVOSŪKIO NR. 33 SPRENDIMAS

Amžiais už Vilnių dėš galvą lietuvis

Išsprendė: 1) psk. J. Zapkus (1. PP), 2) psk. M. Antaniškis (4. PP), 3) A. Pakalnis (Utn.), 4) J. Lukoševičius (Bg.), 5) A. Pakėnas (Pn.), 6) J. Juodžbalis (jam įskaitytas ir Nr. 32 sprendimas), 7) gr. Pr. Juzitis (PAR), 8) Vyt. Steponaitis (Tr.).

GALVOSŪKIS NR. 35. (Vert. 1 tšk.)

Laipsnis esu karių šaunių,
Ne kiekvienis gali būti juo;
Pradžioje skiemenį jei brauksi,
Raides: vieną brauksi, o dvi pakeisi,
Tai išvykdamas ir sugrįždamas
Visada per mane eisi.
Jei vieną raidę keist bandysi,
Valdovą senovės žiaurų pamatysi.

Psk. Kelmelis

ŠACHMATAI

Pirmoji barono Miunchhauseno partija

Jumoristinis pasakojimas (1)

— Taigi, ponai, — pradėjo baronas, aš išbuva Petrapilyje jau apie keturiolika dienų ir trumpinau laiką itin paprastu būdu — prie vyno ir kortų. Tik vieną vakarą generolas ir kreipiasi į mane: „Malonusis Miunchhausenai, kodėl sveikas visiškai neloši šachmatais? Čia visi, pradėdant nuo imperatorienės ir baigiant arklidės berniuku garbina dieviškąją Kaisą (šachmatų deivę). Dėl to mes turime ir tokių lošikų, kurie įveltų sunkion padėtin patį kalabrietį Greco (garsus italų šachmatininkas). Vadinasi, gerų partnerių nestinga. Jei tamsta mus pralenki medžioklinės laimės srityje, sporte ir savo karo nuotykiams, tai prie šachmatų lentos rastumei ne vieną varžovą“.

Kiek laiko aš mažčiau, paskum palengva ištariau:

— Esu lošęs šachmatais vieną vienintelį kartą savo gyvenime, ir tada buvo lemiama ne vieno žmogaus gyvybė ar mirtis. Nuo to laiko aš daugiau nesimu šio lošimo, nes didžiausioje nelaimėje šitaip pasižadėjau. Man būtų lygu šventvagystei, jei dėl menkos pramogos įsimanyčiau kilnoti figūras, kurios kadaise išgelbėjo man ir draugams gyvybę ir turta.

Užsipultas iš visų pusių turėjau papasakoti, kaip buvo su ana keistąja šachmatų partija.

— Grįžau iš Karakorumo, kur viešėjau kelias savaites pas Didįjį Mongolijos Kutuchtą. Mane lydėjo visa egzotiškų aukštųjų valdininkų kolekcija. Chanai tarp jų buvo patys nežymieji asmenys. Kelias dienas pragariškoji Centrinės Azijos saulė kepino mūsų pakaušius. Vienintelis gaivinantis dalykas buvo pora maišų vandens, išilusio taip pat beveik iki 30 laipsnių. Žmonės ir gyvuliai kentėjo nuo baisios kaitros, ir dar šiandien šis mano nuotykingo gyvenimo tarpas atrodo man kaip karštinės blūdas. Temstant vėl ištiesėme savo įkaitusius sąnarius ant kaitraus smėlio, kuriame buvo galima viryti kiaušinius. Staiga sudunda šūvis! Klyksmas! Į palapines šmėžtelėjo keistos figūros ir už kelių minučių mes visi vienoje krūvoje gulėjome suraišioti, nelyginant vergai kuli.

Šitokioje malonioje padėtyje mus paliko išgulėti iki ryto. Paskum pasirodė du plėšikai, kurie iškraustė mūsų maišus ir nutempė į savo viršininko palapinę visa tai, kas jiems pasirodė vertingesnio. Po to mes išgulėjome baidioje kaitroje dar daug valandų, kol, pagaliau, atkulniojo keistai išsipuošęs berniukas, kuris su meilia rimtimi, nė žodžio netardamas, ėmė kapoti mano bendrakeleiviams azijatams ausis ir mėtyti jas savo palydovui pasišiaušėliui šuniui.

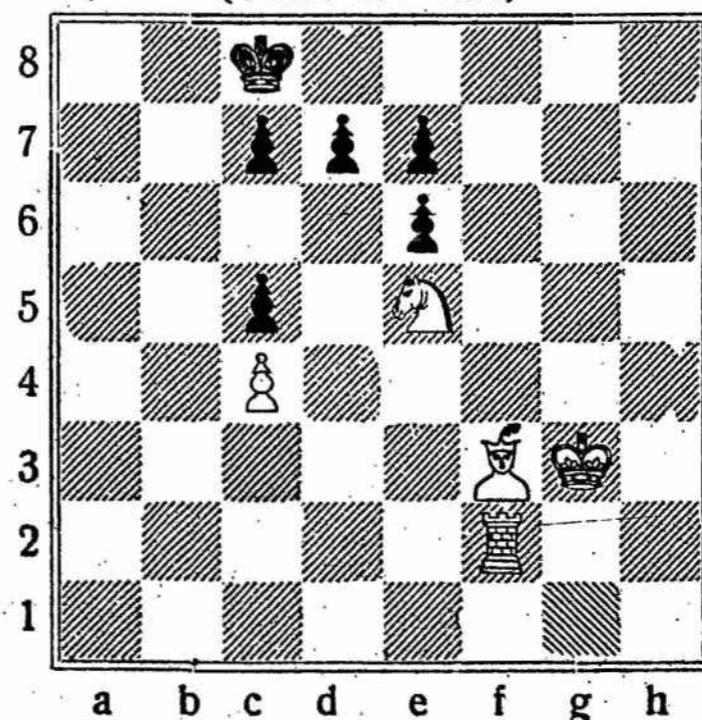
Turiu atvirai prisipažinti, kad man patiko didingas jo elgesio rimtumas. Katras pirmas pasitenkino — šuo ar plėšikas, nežinau. Gana! Įsikišęs peilį į kišenę, jis priėjo prie manęs ir atsidėjo kitam gudriam darbui. Jis ėmė kutent žole man nosį ir patenkintas kvatojo, kai aš užčiaudėdavau. Per šitą mano kantrybės bandymą, užtrukusi, tur būt, gerą valandą, aš užmigau ir nubudau tik išpirtas koja.

Mane nuvedė pas dykumos plėšikų viršininką, kuris man buvo pristatytas kaip visų Chanų Chanas ir Saulės Sūnus. Šitas kilnūs Gobio valdovas svėrė apie 200 kilogramų. Jis buvo tiek pat storas, kiek ir aukštas, anot žmonių, tiek paritus, tiek pastačius. Savo kojų pirštus jis būtų galėjęs pamatyti tik tada, jei būtų žmogus gyvatė. Beveik draugiškai jis pranešė man, kad tą sekundę, kai saulė pasieks aukščiausią tašką, mes turėsia būti nugalaboti, — toks čia esąs įprotis. Atsižvelgiant

į mūsų aukštą kilmę, mums esanti paskirta grakšti mirtis. Kiekvienam mums užnersia ant kaklo po kilpą, surišia visus krūvon ir paskum į šį puikų vežimą įkinkysia trisdešimts du arklius. Idėja buvo originali, tačiau buvo galima iš anksto numanyti, kad tose rungtyne laimės arkliai, o nukentės mūsų kaklai. Po šio žavingo pareiškimo, visų Chanų Chanas rankos mostu teikėsi mane atleisti ir prisėdo lošti šachmatais su po šydu pasislėpusia gražuole, matyti, širdies dama. (b. d.)

UŽDAVINYS Nr. 31.

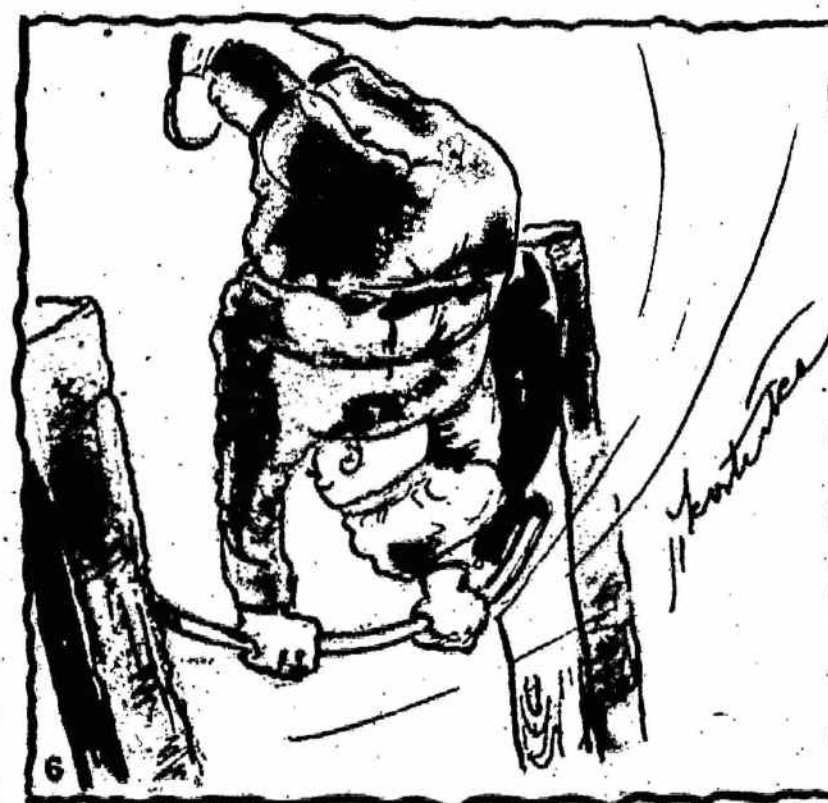
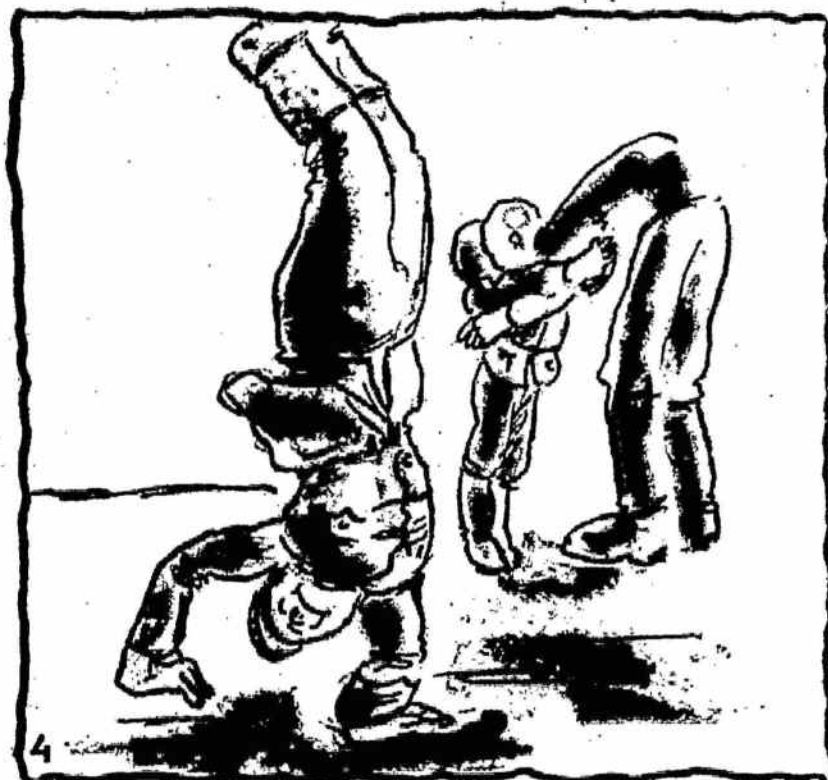
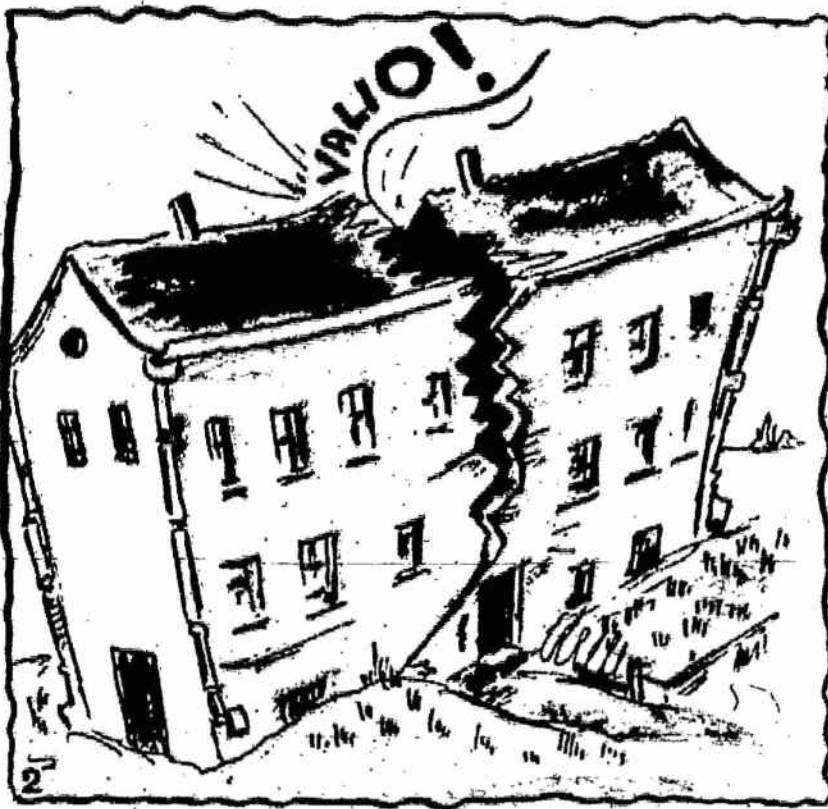
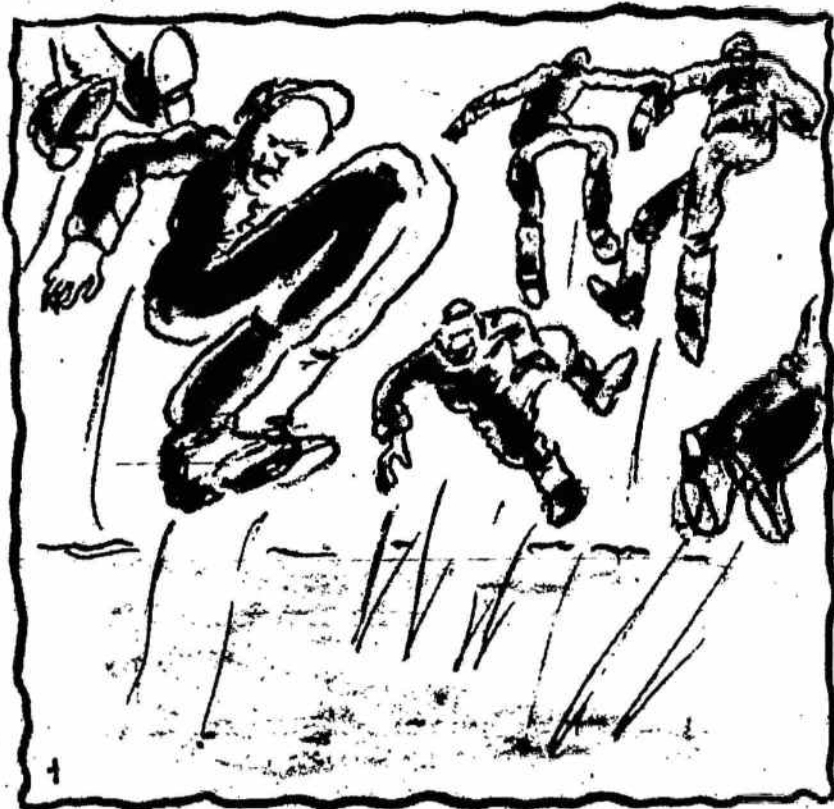
(Vert. 1½ tšk.)



Matas trimis ėjimais

Vilnius mūsų!

NETOLIMOS PRAEITIES VAIZDELIS



1. Kai išgirdom: „Vilnius mūsų!“ — kuopa pašoko aukštyn; 2. Kai sušukom „Valio!“ — plyšo kareivinės...; 3. Mūs muzikanto iš džiaugsmo taip verkė armonika; 4. Iš džiaugsmo skyrininkas galva ėjo; 5. Ambulatorija staiga tuščia paliko; 6. O virėjas... virėjas (gal nepatikėsit) apsvirtė ant turniko!!!

J. Kostečka

LINKSMOSIOS KAREIVINĖS

Kai radijo garsiakalbis pasakė, kad sutartis pasirašyta ir — Vilnius mūsų, eilinis Karutis pašoko pusę metro aukštyn, ore pasisuko ir pakibo ant skyrininko kaklo, ir taip jį išbučiavo, kad,

jeigu būtum buvęs už durų, būtum pasakęs: „Koks krienas ten kazemate malkas kuoja!“

— Palieku! — pasakė skyrininkas šiaip taip atgavęs kvapą. — Nubraukiu

ta „be eilės“, kur gavai už neįsiūtą sagą! Eilinis Karutis pašoko maždaug 70 cm aukštyn ir vėl pakibo ant skyrininko kaklo.

Tuo tarpu eilinis Kirvelis penkius sykius persivertė per galvą, o eilinis Balandas išdidžiai vaikščiojo rankomis ir be perstojo šaukė: „Valio, Vilnius mūsų!“

Eilinis Kiaunė lovų galais aplėkė aplink kazematą, išdūmė į koridorių, ant laiptų sugriebė berūkantį Saldžius, tris sykius apsuko ore ir meste užmetė į antrą aukštą. Saldžius galvotrūkčiais įbėgo į kazematą.

— Vyručiai, Kiaunė iš proto išsikraustė! — suriko, bet pamatęs per galvą besivartant Kirvelį, ant skyrininko kaklo pakibusį Karutį ir visus šokančius, rėkiančius ir dainuojančius, klyktelejo:

— Pasaulio galas! — ir nudūmė į ambulatoriją pranešti apie baisią epidemiją.

Vos pravėręs duris, pamatė jodo bonką apsikabinusį ir kažkokį negrišką šokį bešokantį puskarininkį, aktelejo:

— Ir tas pasiuto...

Čia pat buvęs, matyti, kojos atėjęs persirišti eilinis nespėjo nė binto baigti vynioti. Nusitvėręs savo skaudamą koją, kaip sužeistas garnys, šokinėjo ant vienos, o koks pusmetris nesuvynioto binto šliaužiojo paskui jį. Paskum — ar jam ta koja taip greitai sugijo, ar skausmą pamiršo — šoko pro duris ir, binto besivejamas, nurūko į kareivines.

Saldžius šoko iš paskos, bet nebegalėjo prasimušti, nes koridorius buvo prisikimšęs ligonių, palikusių ligoninės lovas. Tada Saldžius tarėsi pro kitas duris išeisiąs. Bet dar didesniajam jo nusteibimui ligoninė buvo nebe ligoninė, o kažkoks cirkas. Kažkoks sugipsuotom kojom pilvu šliaužė prie radijo aparato, o dešinėj rankoj laikė iškėlęs temperatūros lentelę ir visa gerklė rėkė: „Ei, pasauli, mes be Vilniaus nenurimsim“. Tas, kurs daugiausia temperatūros turėjo, buvo užsilipęs ant pat krosnies viršaus ir gaudė iš visų pusių jam pasuojamus pagalvėlius.

— Tikrai čia kur nors yra sprogsi internautų pamesta baisesio veikimo dujinė bomba, — nusprendė Saldžius. — Kitaip nėra, kitaip nėra, — kartodamas išdūmė jis pas kuopos vadą išdėstyti reikalą. „Reiškia, išrasta bauriausias ginklas — dujos, kurios žmogų pasiutina“, — murmėjo jis. „Tik kodėl manęs neima? Tur būt, kad stiprus esu, va kas yra“.

Kuopos vado durys praviros. Saldžius įslenka karidoriun ir pasiklauso. Kažkas trepsena. Paskum kažkokiu kvartetu suūžia. Vistik į jo pasibaladojimą atsako.

— Ką pasakysi eil. Saldžiau? — paklausia kuopos vadas ir suka susiėmęs visus tris vaikus į glėbį toliau.

Nors Saldžiui ir čia buvo neaišku, bet jis vistik pasakė:

— Tamsta kapitone, kareivinės padūko.

— Nepadūko, o džiaugiasi, kad Vilnių atgavom.

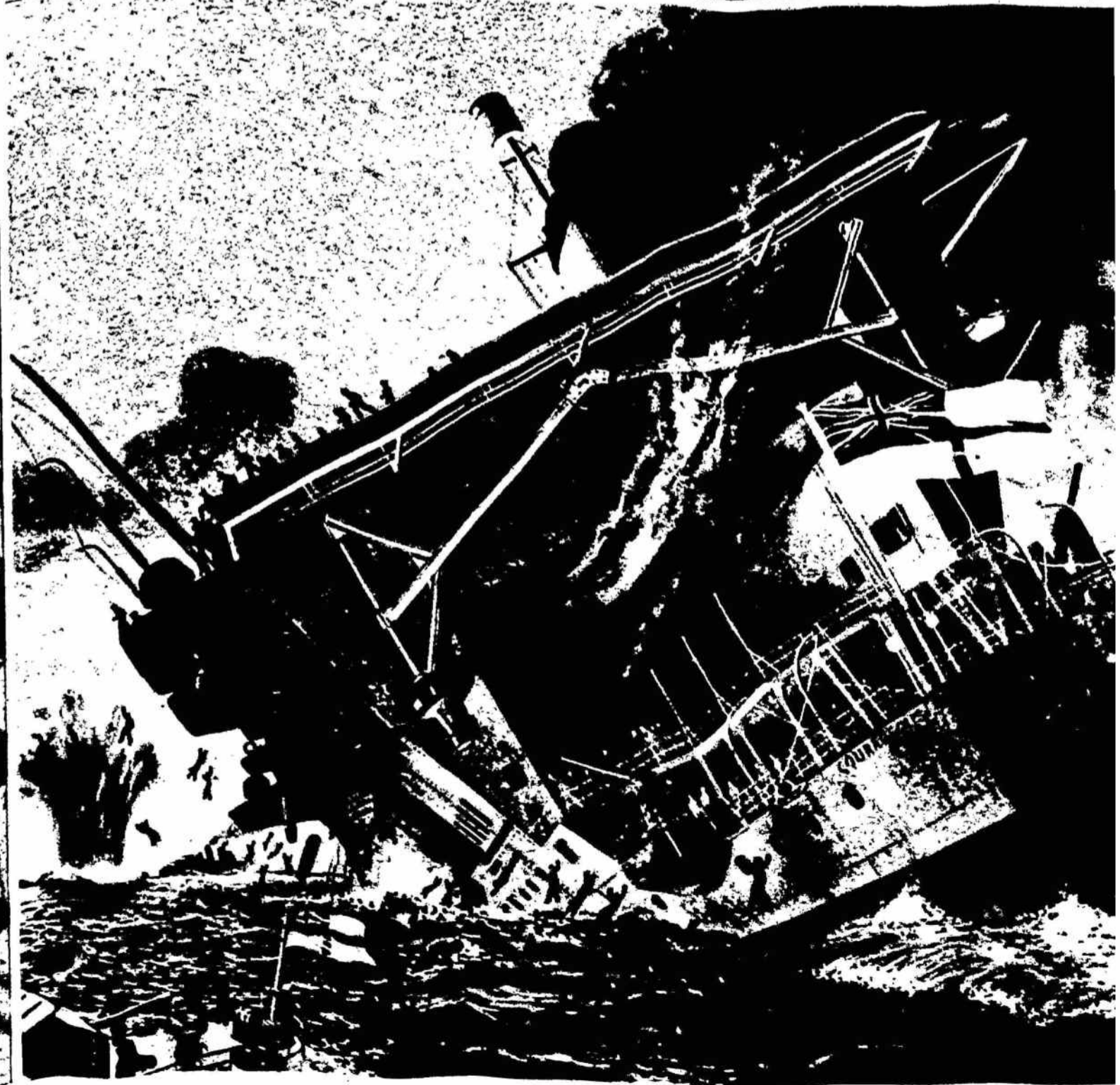
Saldžiui paaikėjo reikalas, ir jis nudūmė atgal, kad su visais kartu galėtų ir pašokinėti, ir parėkti, ir atsilygindamas eil. Kiaunę užmesti į antrą aukštą.

An. Do.

Ginkluotasis



Vokiečių bombonešiai puola lenkų aerodromą. Skęsta anglų lėktuvnešis „Courageous“, kurį torpedavo vokiečių povandeninis laivas. Elektrinis susisiekimo traukinys prancūzų Mažino linijos požemiuose.



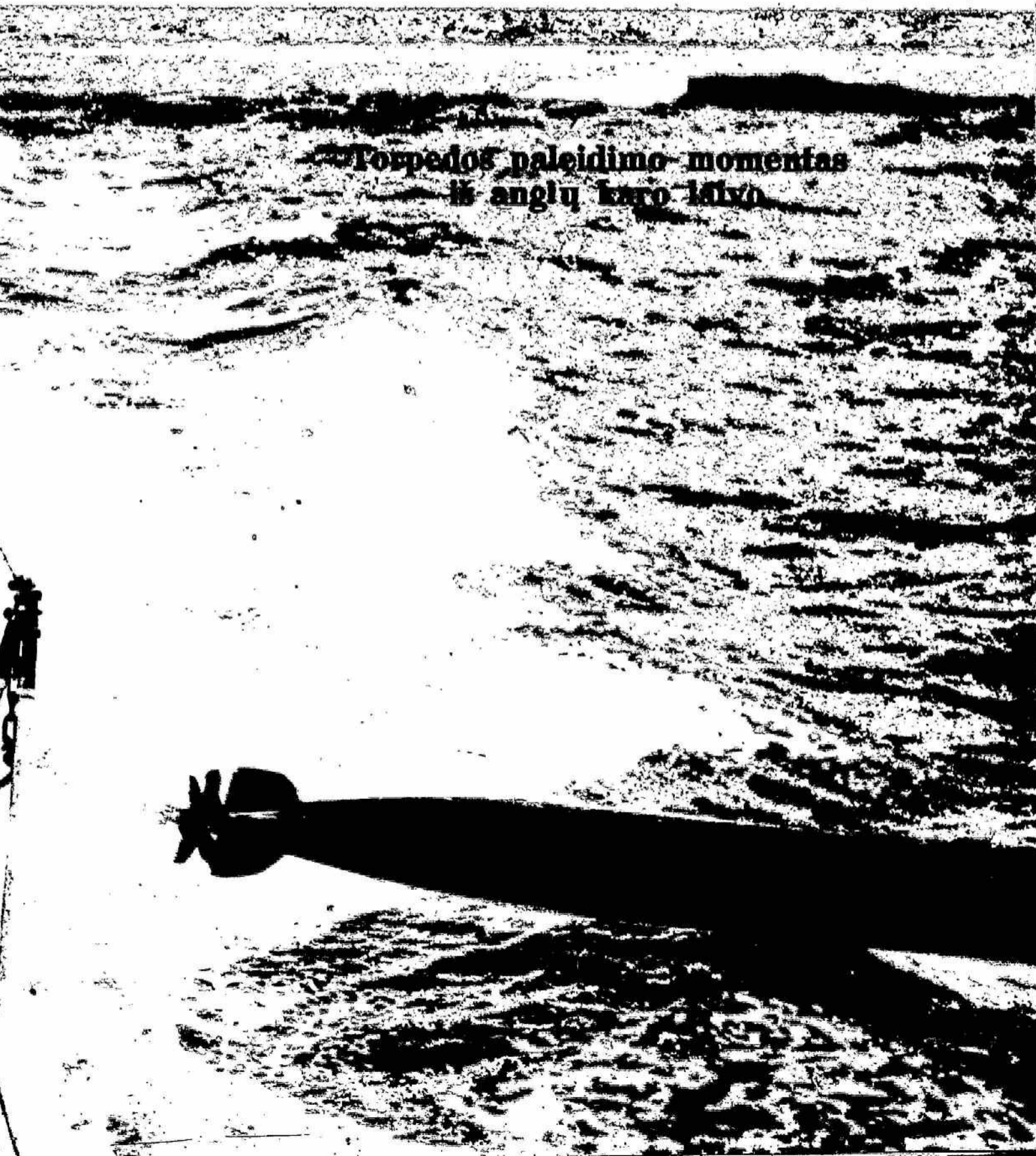
pasaulis



Vokiečių artilerijos sudaužytas Weis-
sterplatė



Prie periskopo povandeninia-
me laive



Torpedos paleidimo momentas
iš anglų karo laivo



89 39 419